קבלה · כתבי רבי אברהם אבולעפיא

אור השכל

רבי אברהם אבולעפיה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור השכל

רבי אברהם אבולעפיה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-השכל/

הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 4
חלק א 8
חלק ב 15
חלק ג 20
חלק ד 27
חלק ה 40
חלק ו 48
חלק ז 58
חלק ח 62
חלק ט 72
חלק י 74

הקדמת המחבר

הקדמה של המחבר:

בהיות המחשבה אנושית קצרה מאד מהשיג העניינים האלהיים הנעלמים מעיני בשר, והשפע האלהי מכריח, ודוחק אותה דוחק גדול מאד לגלות ענין כחותיו התחייב על זה כל איש ואיש ממין האדם שלמד מלתחכם מכחו להמשך את דרכיו, ומפני מה שדחקו השפע ההוא הנכבד דחקתו מחשבתו להשפיע משל ממנו על זולתו וכפי מה שקצר שכלו יהיה קוצר שפעו משיעורו וכפי מה שרחב והתפשט שכלו יהיה רוחב שפעו כשיעורו כלומר ברצותו להשפיע על זולתו ישפיע כפי הנמצא או מריבוי מדע ומיתרון חכמה, אם מעט ימצא אתו לא יתכן שישפיע רב ואם רב ימצא אתו לא יתכן שישפיע מעט ואם לא ימצא אתו דבר מהשפע לא יתכן שישפיע ממנו דבר, כי איך יתן אדם לזולתו אשר לא נמצא אתו, וכבר דימו חכמי העולם ענין השפע הנכבד העליון לענין שפע הממון, כלומר שיש ביד מי שהרבה לו ה' ממונו להעשיר זולתו, כי לא חלקנו זאת החלוקה הנזכרת בכלל כי אם לפי היכולת לא לפי הרצון, כי יש מי שיכול להעשיר אנשים רבים ואולי לא יעזבנו רצונו, ואפילו להעשיר עצמו עושר אמיתי, אך יקצר כחו מאד להיטיב לעצמו ממנו, כל שכן שלא ייטיב לזולתו, ועליו אמר שלמה בחכמתו [קהלת ו, ב] ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו כי איש נכרי יאכלנו, ר"ל שיענישנו ה', על ככה בעבור היות עינו צרה בטובת האלהים, ואולם השפע הנכבד בהמצאו דוחק להוציא כח המחשבה לפועל אם לא ימנענו המקבל מונעים פנימיים או חיצוניים, גם יבקש מי שקיבל לתת מאשר קבל, ומפני שהשפע מביא לידי עניינים רבים יפעל מי שקיבלו מהעניינים ההם כפי מחשבותיו הקודמות לקבלת השפע ההוא, וגם יתכן שיתחדש אצלו השפע העליון מחשבות אשר לא קדמו לו ויכריחהו להוציא עניינים לפועל מהם הנהגות אנושיות כוללות, ומהם פרטיות מועילות או מוכרחות להקדימם לפני המועילות, עד שתמצא התועלת שוכן במשכן חזק מדביק הכחות ההכרחיות עם הכחות המועילות כמו שמחנך הנער במעשים שהם הקדמות לחכמות המושכלות, מפני שהמעשים ההם הם משכנות השכל, ונמצא שאם אין מעשים הגונים אין שכל, שאחר שלא ימצא השכל משכן לשכון עליו לא ישכון כלל ואע"פ שאין לעצם השכל צורך ולא הכרח לשכון במקום, שהשכל אינו גוף ולא כח בגוף וגם אין לו בעצמו יתרון בשכנו על מקום רק שהדבר שהוא משכן לו, יתקדש בעדו אחר ששכן עליו, ואחר שהיה בלתי קדוש בדמיון האור השמשי עם הבית האפל. שהבית לפני הגיע אליו אור השמש הוא נקרא אפל, וכהגיע אליו האור יקרא מאיר, והבא אליו יראה מה שבבית, מפני ששכן

עליו האור, והאור אינו גוף, ואמנם אע"פ שהוא כח בגוף השמש אינו כח דבק בגוף הבית, ועל כן בהפרד אור השמש מהבית ישוב הבית אפל וחשוך כבתחילה, ואמנם כבר קבל בעל הבית התועלת ההכרחית לו מהענינים אשר בבית מפני ששכן עליו האור, והוא שבו השיג בראות עיניו מה שהיה בבית, ותקן כל דבר בו בעוד שהאור שם, וכשזז ממנו אחר תקונו זז, אם היה בעל הבית זריז והשכיל שהוא יפרד בלילה מהבית עד שגנז בו מה שראוי לגנזו, ועד שגלה בו מה שראוי לגלותו, ועד שגדר פרצותיו כדי שלא יזיקוהו גנבים בעוד אורו. כן אף גוף האדם הוא בדמות הבית, וחפצי הבית הם המעשים אשר לא יתכן לעשותם מבלעדי האיברים, ובעל הבית הוא הרוח הנפשי המתקן ענייני הגוף, ובהשפיע אור השכל על המוח ועל הלב ועל הכליות ועל שאר המקומות אשר אור השכל שוכן עליהם, בהיות הרוח זך ומבין כח אור השכל, ומשיג עם כחו מציאותו והעדרו, והנה ישתדל לתקן כל העניינים הראויים לתקנם בעת מציאות אור השכל, כי כבר ישיג ענין היות מציאותו עם הגוף לעתים מצדו, והעדרו לעתים מצד מונעיו, והמעשים הטובים הם הגודרים הפרצות, ואם לא יגדרו המקומות הפרוצים בכח השכל, יתכן שיבאו מזיקים ויזיקו כל צרכם, ולא ימצאו מונע מהזיק, שהנה נשארה הפרצה בלתי גדר ופרצה קורא לגנב:

ומפני שאור השכל הוא הסיבה הראשונה הגודרת כל הפרצות, חברתי אני זה החיבור לגדור כל פרצה, וקראתי שמו, כשם הסיבה הראשונה והוא אור השכל, ובעזרת אור השכל אאיר בחיבורי זה עיני לבות המשכילים, ומפני שאור השכל מיוחס בשם עשירי, אחלקנו לעשרה חלקים ראשונים, וכל חלק וחלק אסמנו באותיות אלפא ביתא, וכל אות ואות תכלול אות עד שיורכב מכללם שם אחד או תיבה אחת נחלקים לחלקים ידועים לפי הדיבור, ואכוין בזה הספר להועיל המתחילים בעיון השם המפורש ואורה להם דרך ידיעתו, עד שיהיה ערך זה החיבור אל ידיעת ה', הידוע על דרך הקבלה הנבואית בדרך חכמת מעשה בראשית אל מעשה מרכבה, והנה היערתני אל זה לעשותו כן אהבת שני חברים מאוהבי החכמה מכלל, מבחר בני מסיני אשר באיסקיליאה אשר הקריבוני אליהם מאד והם סרים אל משמעתי, ושמם ר' אברהם המשכיל ור' נתן הנבון ז"ל, וזה כי בהיותי עמם ימים מועטים ביקשו ממני לכתוב להם בקצרה הקדמות כוללות מענין ידיעת ה' הנכבד והנורא, ומרוב אהבתי אותם אהבת אמת, הכרחתי עצמי לתת את שאילתם ברצון, כי הזמן והמקום והחסרון היו בזה כנגדי למנעני, אבל מתוך גבורת האמת על זה נצחתי המונעים, והשתדלתי להשלים חפצם בע"ה:

ואני יודע שזה החיבור יועיל להם מאד, ולדומים להם בהיותם שומרים מצות הספר הזה עד שיביאם מה שאכתוב בו על השגת השכל הפועל, אשר השגתו היא גם כן מביאה לידי קבלת הדבור מפיו, ואם ימנעם מונע מזו המעלה העליונה חס ושלום, הנה יועילו בזה החבור ג"כ תועלת שפע שכלי שבו ישכילו, וישיגו סתרי תורה, וטעמי מצות בכלל, והנה אם כן לא ימלטו בעדו בשום תועלת. רב או מעט:

ומפני שהשפע הרב מביא לידי חבור, ולידי דיבור, יתכן שיקבלו מספרי זה דרך, עד שיחשקו להדבק בסבתם הראשונה, ונמצא שיצא שכלם לפעל עמו עד שיוחסו אלי להיות בני, וגם יהיו מיד אחר בני האלהים, ואם יוחסו בני האלהים בשם בני, נמצא שהתועלת שבה גם כן אלי בצד מן הצדדים, שאם בבני גופי ונשמתי אשמח, כל שכן בבני שכלי, ואם תעבור חכמת נפשי אל נפש אברהם נתן, אלהים שכרי, ואחר שהקדמתי זאת ההקדמה המודיעה סבת החבור, אחל להודיע בו כוונתי, ומה' אבקש עזרה לעזרני בהודעת שמו לזולתי, למען ספר שמו בכל הארץ:

יסתרו שמש וירח בעת שכלי נביאים יעלו שמים:

זרח מאד שכל ובו יתנבאו אישים בבוא יום אחרי יומים:

רוח אלהים תעלה מעלה וגם תשוב תרחף על פני המים:

החלק הראשון כולל חמש אותיות, והם א'ב'ג'ד'ה', ואותם כוללים חמשה חלקים מסומנין באותיות א'ב'ר'ה'ם', ובהם אכלול חמשה עניינים. הא' אשר סימנו א', יכלול גדר כל פרצה. והב' אשר סימנו ב', יכלול תועלת מהות הגדר. והג' אשר סימנו ר', יכלול הכרח מציאות התועלת. והד' אשר סימנו ה', יכלול טעם הכרח המועיל. וההי' אשר סימנו מ', יכלול ענין הפסד העדר הגדר, ונמצא שראוי לקבוע שם זה החלק הראשון, בכללו גודר הפרצות:

והחלק השני כולל חמש אותיות, והם ו'ז'ח'ט'י', ואותם כוללים חמשה חלקים מסומנים באותיות ס'פ'ר'ד'י', ובהם אכלול חמשה דברים. הא' אשר סימנו ס', יכלול ענין כלל כל המצות. והב' אשר סימנו פ', יכלול מהות תועלת המצות. והג' אשר סימנו ר', יכלול הכרח מציאות תועלתם. והד' אשר סימנו ד' יכלול טעם הכרח בכללו. וההי' אשר סימנו י', יכלול ענין הפסד העדר המצוה, ונמצא שראוי לקרא שם זה החלק השני בכללו בכל המצות:

והחלק השלישי כולל שתי אותיות, והם כ'ל', ואותם כוללים שני חלקים מסומנים באותיות ב'ן', ובהם אכלול שני עניינים. הא' אשר סימנו ב', יכלול סתרי הלשונות. והב'

אשר סימנו ג', יכלול סוד הלשון המובחר שבהם, ועל כן ראוי לקרוא שם זה החלק השלישי, בכללו סוד לשון הקדש:
והחלק הרביעי כולל חמש אותיות, והם מ'נ'ס'ע'פ', ואותם כוללים חמשה חלקים מסומנים באותיות ש'מ'ו'א'ל', ובהם אכלול חמשה ענינים. הא' אשר סימנו ש', יכלול ענין יצירת האדם. והב' אשר סימנו מ', יכלול כ"ב אותיות שבהם נוצר. והג' אשר סימנו ו', יכלול התחלקם לשלשה חלקים ראשונים. והד' אשר סימנו א', יכלול המספר הכולל את כולם, וקצת מנסתריו. והה' אשר סימנו ל', יכלול התחלקם לחלוק שוה חצים לשרשים, וחצים לשרשים ולשמשים, והנה ראוי שנקרא שם זה החלק הרביעי סוד אותיות היצירה:
והחלק החמשי כולל שלש אותיות, והם צ'ק'ר', ואותם כוללים שלש חלקים מסומנים באותיות א'ב'ו', ובהם אכלול שלש ענינים. הא' אשר סימנו א', יכלול סוד השמות. והב' אשר סימנו ב' יכלול ענין הפעלות. וג' אשר סימנו ו', יכלול דרכי המלות, ועל כן ראוי שנקרא שם זה החלק החמישי שלוש הדבור:
והחלק השישי כולל שתי אותיות, והם ש'ת', ואותם כוללים שני חלקים מסומנים באותיות א'ל', ובהם אכלול שני ענינים. הא' אשר סימנו א'. יכלול אותיות השם המיוחד. והב' אשר סימנו ל', יכלול ענין הוראתם, ולפי נקרא שם זה החלק הששי יחוד השם:
והחלק השביעי כולל ארבע אותיות, והם ת'ש'ר'ק', ואותם כוללים ארבע חלקים מסומנים באותיות ע'פ'י'א', ובהם אכלול ארבע ענינים. הא' אשר סימנו ע', יכלול צירוף האותיות. והב' אשר סימנו פ', יכלול תמורת האותיות. והג' אשר סימנו י', יכלול משקל האותיות. והד' אשר סימנו א' יכלול גימ' ונוטריקון וראשי תיבות ותוכי תיבות וסופי תיבות, ולכן נקרא שם זה החלק השביעי בכללו הפוך האותיות:
והחלק השמיני כולל שלש אותיות, והם ה'ו'ה', ובהם כוללים לשלשה חלקים מסומנים באותיות ז'כ'ר', ובהם אכלול שלשה ענייניים. הא' אשר סימנו ז', יכלול סוד הזכרת השם בניקודיו. והב' אשר סימנו כ', יכלול סתרי הניקוד. והג' אשר סימנו ר', יכלול ענין שתוף האותיות עם הנקוד. ועל כן נקרא שם זה החלק השמיני בכללו מבטא השם:
והחלק התשיעי כולל ארבע אותיות, והם ו'ה'י'ה', והם כוללים ארבע חלקים מסומנים באותיות צ'ד'י'ק', ובהם אכלול ארבע ענינים. הא' אשר סימנו צ', יכלול קשר הכחות העליונות והתחתונות בשם. והב' אשר סימנו ד', יכלול כמות השמות שבהם קושרים ומתירים. והג' אשר סימנו י', יכלול איכות הקשר וההיתר. והד' אשר סימנו ק', יכלול תועלת הקשירה וההתרה. ונקרא שם זה החלק התשיעי בכללו סוד איסור והיתר:

והחלק העשירי כולל חמש אותיות, והם ו'י'ה'י'ה', ואותם כוללים חמשה חלקים מסומנים באותיות ל'ב'ר'כ'ה', ובהם אכלול חמשה עניינים. הא' אשר סימנו ל', יכלול השגת השכל. והב' אשר סימנו ב', יכלול צורת השגתו. והג' אשר סימנו ר', יכלול תואר דברו עם הנביאים בכלל. והד' אשר סימנו כ', יכלול ההבדל אשר בין המשיגים והמתנבאים. והה' אשר סימנו ה', יכלול ציור הכרח השפע המביא לדבר ולחבר, והנה ראוי שנקרא שם זה החלק העשירי שהוא התכלית האחרון צורת הנבואה:

ואחר שהשלמנו הי' חלקים, לפני סדוריהם נכלול שמותיהם בסדר שוה יחד. ואלה הם הא' גודר פרצות. והב' כולל מצות, והג' סוד לשון הקודש. והד' סוד אותיות היצירה. וההה' שלוש הדבור. והו' יחוד ה'. והז' הפוך האותיות. וח' סוד מבטא השם. והט' סוד איסור והיתר. והי' צורת הנבואה. ואחר שזכרנום בכלל נשוב, לפרשם בכלל כל חלק וחלק כפי מה שסובל מהפירוש, כאשר תשיג קצור יד שכלינו, אחר היותינו בטוחים בכח העליון המעורר דעתינו לזאת ואם לא היינו ראויים לכך:

חלק א

החלק הא' סימני אותיותיו א'ב'ג'ד'ה', חלקיו חמשה ועניניו חמשה והשם א'ב'ר'ה'ם':

חלק א' ענין א' סימן א' כולל גדר כל הפריצה:

תחלת מדרגות כל מבקש ה' לכבודו, הוא שלא יפרוץ גדר פן ישכנו נחש, הרגיל לבוא בפרצות לנשוך, שעל זה רמז שלמה החכם באמרו בקהלת [י, ח] חופר גומץ בו יפל ופורץ גדר ישכנו נחש, ומפני שזה החיבור כולל ענינים זרים מאד מאומתינו היום בדורינו זה, התחלנו בו בענין גדר הפרצות אשר בימים הקדמונים נכשלו בהם רבים מן המשכילים, כמו שייעד להם דניאל באמרו יבקשו להעמיד חזון ונכשלו, ואמר [דניאל יא, לה] ומן המשכילים יכשלו, ונתן טעם לדבר, באמרו לברר וללבן וכל הנמשך לזה, עד שאמר כי באחרית הימים ישוטטו רבים ותרבה הדעת, מפני שאמר [עמוס ח, יב] (ירמיה בי עוד הרע) ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, כי משרבו הפרצים מנעו מאז הכהנים מלברך בשם ככתבו, אבל הסכימו שיברכו את העם בשם במקדש ככתבו, ובמדינה בכנוייו [סוטה לח, א]:

והנה הפרוצים בדעתם סוד ה', היו פורצים גדר התורה והמצוה, והיו מפסידים האמונה כשהיו מגיעים לדעת שהאמונה האמתית היתה הפך מחשבתם השקרית ומדמיונם הרע, וזה שהאדם המאמין דבר אחד ואין בידו מאזני שקל והשקול, אם האמונה ההיא אשר קבלה בימי קטנותו, אשר לא היה אפשר להיותו מאמין זולתה לפי מיעוט שכלו

שאם לא היה מקבל שום אמונה, היה נשאר תמיד כבהמה בצורת אדם, ראוי עם כל זה אחר הגדיל שכלו שיחקור, וישים דעת באמונתו המקובלת, וילמוד עד שיוצאנה לפועל מושכל, שעל זה נאמר [משלי יד] פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשורו, ואם הוא תמיד באמונה מקובלת בלתי מובנת, לפי הראוי להבין בה על פי המושכל האלהיי, הנה הוא עודנו עומד בפתיותו, ובהבינו אמנתו אשר קבל בקטנותו, הנה נעדר ממנה מקצת הפתיות ושב מבין, וכך עולה ממדרגה למדרגה מעט מעט, ושכלו מתגדל בכל יום בעיינו בעניינים המושכלים אשר קיבלם, מרומים נמשכים אחר המורגשים, ואין ראוי לחשוד יולדיו או רבותיו ומלמדיו, מפני שלא גלו לו סתרי האמונה בקטנותו כי לא נשאר בעדם, אבל נשאר בעד חלישות שכלו, כמו שאין ראוי שיאשים מיניקתו אשר היניקתהו מחלב שדיה בעבור שלא האכילתהו שאר המזונות העבים מיד, שהרי אם היתה עושה כן היה יותר קל עליה מאד לפרנסו מחוץ, ממה שתפרנסהו מדמה, אבל היא כוונה להחיותו בחכמה ולא להמיתו במזון שאינו ראוי לו, שידוע כי הלחם והבשר והיין, אע"פ שהם חיים לגדולים שכחם סובלם, הם סם המות לקטנים שאין כחם סובלם, כן ענין קבלת האמונה המושכלת עם המקובלת. שאע"פ שהמשכלת סם חיים למשכילים אשר דעתם סובלה, והיא סם המות לפתאים אשר אין דעתם יכול לסבלה, ועל כן משיגלה אדם האמונה האמתית למשכיל ישיג דעתו אם סובל אם לא, וזה לך האות אם ישמח בה, ולא יבהל בשומעו סודה, ולא יפרוץ גדריה, אשר הם לה מפתחות למנעול שבשניהם, ישמר הגן מליכנס בו חיות רעות, תבין מיד שזה המקבל האמונה המשכלת הוא החכם, ומבין מדעתו, ותן לחכם ויוסיף עוד הודע לצדיק ויוסיף לקח, ואל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות:

ואמנם אשר תגלה לו סוד אחד, ויבהל וישתומם עליו ויחשוב שסר מעליו כח אמונתו, ושאתה שכל בעיניו או מין ואפיקורוס, אל תאכילהו סם חיים פן תמיתהו, ונפשו מידך יבוקש, שכבר הזהירך שלמה עליו באמרו [משלי כג] באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך, ואל תשג גבול עולם אשר גבלו ראשונים, וכפי הענין הזה תבחן כח כל מקבל דבר מושכל או מקובל, ותבינהו כפי מה שהוא, והסוד הראשון אשר הגלה לו יהיה מן הקלים אשר בפיך, לא מאשר בלבך אשר לבא לפומא לא גלי, ובעשותך כן תתן לכל אדם חקו, ותמשך אחר דרכי ה' יתברך אשר נותן לחם לכל בשר, ומשביע לכל חי רצון, כל חי משביע לכל חי, מרצונו כאשר ירצה כפי מה שהכיר בו, והשתדל בענין זה לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ואם יצאו מפיך דברים מורים אשר פרצת הגדר אצלו, רוץ

מהר וגדור מה שפרצת, עד שתהפך כוונתו אל אשר היה בו מתחלה, ועשה בתחבולה עד אשר לא ירגיש בך ולא ישיג כוונתך בשום פנים, ובזה תקרא גודר פרצות:

חלק ב'. ענין ב'. סימן ב'. כולל מהות תועלת הגדר:

כל דבר שאדם מכוין אליו, צריך שיביא אל תועלת קטנה או גדולה, שאם לא יכוין לזה, תהיה פעולתו בלתי השגחה, שענין השגחה מורה על כוונה ורצון ובחירה, ומי שפועל פעולה בלעדיהם תקרא פעולתו מקרית, עד שאפילו אם בא לפעול פעולה הכרחית אצל הטבע שאין לו עליה שום כוונה, ויתכן שאם היה אפשר אצלו בלתה היה שמח בכך, ולא היה פועל אותה לעולם, כמזון לבעל שכל שהוא אצלו קשה, מפני שהוא לו מצד היותו בעל חיים, לא מצד היותו בעל שכל, או היצאה בהחליפו מה שהותך מן המזון שהוא לו הכרחית לקיים בה חייו זמן אחד, הנה גם לזה הפעל צריך שיכוין אליו קצת כוונה משותפת עם הכרח הטבעי, והיא שיכוין לאכול המזון המועיל, אשר אין הטבע מכריחו לאכול המזון המזיק, אבל הכרח הטבע שאתו מצד המזון הוא שיהיה נזון לבד, אלא שאפילו הטבע מקבל המזון המועיל ופועל בו בדמות כוונה, ואע"פ שאינו בעל כוונה ואינו מקבל באותה הצורה בעצמה המזון המזיק, אבל שב אצלו המזיק כנגד פעולתו, שכוונת מטביע את הטבע היתה לשמור טבע הנזון מדת זמן כפי מזגו, ולשמור מן הנזון ההוא תמיד כהללת ההויה וההפסד, ואם מי שחצי כוונתו להוות הדברים בקש המועיל וההפסד הכרחי מפני ההויה, כל שכן שראוי למי שהתועלת כלה שלו שיכוין להועיל לעצמו בפעולתו, ואם עשה כן, אז תהיה פעולתו פעולת בעל שכל, וכל מה שיהיה השכל האנושי יותר שלם באיש המכוון אל התועלת, תהיה התועלת יותר גדולה לפי עניינה, וכל שכן שתהיה יותר חזקה ושלימה, אם תשתתף קצת מהכוונה השכלית האלהית עם כוונתו, שאז תגיע אל המכוון מהות התועלת:

והנה נודע לכל משכיל שלם, שהתועלת המגעת לו בהיותו גודר פרץ נפרץ היא היותו ניצול מכל מיני הנזק האפשריים, ואם הפרץ היה קל שינזקו בו רבים, והוא גדרו שב מהות התועלת יותר רחק ויותר נכבד. ואם גדר הפרץ, מועיל ליחיד ולרבים, בגופים או בממון, כל שכן אם גדר הפרץ מועיל ליחיד ולרבים בתשועת הנפשות, ועל כן כל מי שהוא מנהיג המדינה או חלק מחלקיה או מדינות הרבה, בהיותו מכוון בפעולותיו לסדר אנשי דורו, ומתקן תקנות, וגוזר גזירות כדי לגדור פרצות הדור, ומעלה סתריו ממעלה אל מעלה, עד שהגיע אל תועלת ריוח הממון לעם, ומשם אל תועלת היותם שלוים ושקטים ובריאים בגופם, ומשם אל תועלת היותם נוחלים חכמה, המביאה לידי חיי הנפשות הנצחיים:

הנה זה האיש בעשותו כן, הגיע הוא וכל השומעין לדבריו והנמשכין אחריו אל תכלית התכליות בתועלת, שאם מהות כל תועלת בכלל הוא טוב, בהכרח זאת התועלת היא שיגיע אל מה שהיתה בעבורה יצירת האדם בעולם השפל, ואם כן מהות תועלת האחרונה, שבכל התועלות והנכבדת שבהן היא השגת החיים האחרונים הנצחיים, שבכוונת כל התועלות הראשונות והאמצעיות היתה להגיע כל זאת האחרונה הנזכרת, ואם הגיעה נשלמה הכוונה העליונה בהם, ואם לאו נעדרה הכוונה והיתה לבטלה, וידוע שמשים התועלת האחרונה בכלל המציאות משותפת עם מציאות האדם, מכוין תמיד להוציאה לפועל, ואם תקצר או תחסר מהמציאות, שלא תגיע אליה זה האיש הרמוז אליו ההוה הנפסד, הנה יתכן שיגיע אליה זה האחר, ועל זה נשמר המין כדי שישיג זה וישלים חסרונו של זה, ואם כן מצד המכוון התבאר שמהות התועלת האחרונה קיימת לקצת אישי המין:

חלק ג'. ענין ג'. סימן ר'. כולל הכרה מציאות התועלת:

אין ספק שאחר המכוון הראשון, כוון אל מציאות תועלת מאשר פעלו התועלת היא הכרחית ומחוייבת שתמצא, ואם מציאותה לחלק קטן מחלקי האדם מספקת, רק בהרבותה היא יותר נכבדת אצל העם המקבל, כמו שהוא הכרח שימצאו אישי האדם, ואע"פ שהוא איפשר שימצאו אילו הנמצאים, או זולתם טרם המצאם, הנה אחרי המצאם, יאמר עליהם שהם מחוייבי המציאות בבחינת סיבתם, ואיפשרי המציאות בבחינת עצמם, ואשר היה סיבתם הראשונה להמצאתם הוא אשר כוון אל תכליתם, וצייר מהות תועלתם לפי עצמותם ועומדו איפשר בתחלתו במציאותם, ומחוייב והכרחי בסופו בעבור שהמציאם:

וזה כולו הוא לדעת מאמיני היות מציאות כל איש מצוייר מממציאו, ר"ל שמי שכוון להמציא כוון ההכריח מציאות תועלתו, וחייבו להמצא לפניו או עמו או אחריו, ר"ל בעת הפרדנו מן העולם השפל, כמו שאנו רואים שכוון להמציא לו צרכיו, ותועלותיו בעולם הזה, וזה לדעת מאמיני היות כל זה בטבע, כבר הכריחם הרגשם וחייבם שכלם להודות שזה התקון דומה לתקון מכוון, ואע"פ שאין שם כוונה נופל עליו בזה, ואין לנו צורך להקשות עליהם במחשבותם, כי כוונתנו רחוקה מכוונתם, ואמנם אם לא היה בעבור הכרה מציאות התועלת, לא היה שום דבר מתקיים, כמו שתאמר להמזון הכרחי לטבע כל נזון, ואם לא היה בו תועלת הכרחית לקיומו לא היה נמצא:

ואמנם חמשת החושים הכוללים, הכח המרגיש הם לחי לתועלתו, ויש מהם הכרחיים, כלומר שלא יתקיים בלעדם זמן אחד, ויש מועילים בלתי הכרחיים, וההכרחיים הם

השתים הקרובים אל חייו מאד, והם הטבע והשמוש, והמועילים הם השלשה, שהם רוחניים יותר מהראשונים. והם הראות והשמע והריח, וזה שאם לא יראה אדם יתכן שיחיה וכן אם לא ישמע, או לא יריח, כי הנשימה שבאף אינה הריח, אבל הנשימה ששם החיים תלויין, אינה מכלל החושים, והעד התחרות, שאע"פ שאינו מריח הוא מנשם ואם לא ינשום ברגע קטן ימות, אבל אם לא יריח כל ימי חייו לא ימות בעבור זה, כי ענין הריח הוא שיריח ריח טוב, או ריח רע או בינוני. והנשימה אם כן דבר אחר אינה הריח, אבל אם לא יטעם כבר היינו אומרים גם כן שיחיה בלי טעם, אחר שהמאכל אינו הטעם, אבל מפני שאנו רואים מי שלא יטעם לו האוכל לא תתעורר תאותו לאכול, ולא יוכל להעביר מזונו בוושטו, ואם יעבירנו יקיאנו כי אם אצטומכתו לא תסבלנו, ויהיה זה הדבר סיבת מותו, על כן נידע שהטעם משותף עם המזון, וכמו שהמזון הכרחי לחיותו, כן הטעם הכרחי לחיותו, וכמו כן נאמר בהרגש המשוש לא שידוע שמי שאינו ממשש בשרו ודמו מתים, ואם הם שהם משכן החיים מתים, הנה כל שכן שאר הגוף שהוא מת, ואפילו בהיות הבשר והדם חיים כל שכן אחר מותם, ואם כן הנה הכרח מציאות. התועלת בהכרח מציאות החי בעודו חי, וכן בקצת דברים:

חלק ד' ענין ד' סימן ה'. כולל טעם הכרח המועיל:

בעבור שהתועלת הכרחית לפי כונת הממציא את בעל התועלת כמו שזכרנו, יראה כי ההכרח הוא הטעם בעצמו, אבל עם טוב עיון יתבאר שהטעם זולת ההכרח, וזה כי ההכרח אם היה איפשר להעבירו היתה מציאותו לבטלה, ואם היה הכרח בלתי מועיל לא היה ממציאו בעל הפועל בכוונה ורצון, אבל טעם ההכרח הוא שראוי לבקש מפני מה היה הדבר הפלא הכרחי בתועלת הדבר הפלני, ונתונת זה הטעם הוא מכלל דרכי סתרי התורה וסודות המציאות, ושמע עניינו בכלל, דע כי הטעם בזה המקום, ר"ל סיבה ומי שהשכיל שהמחויב המציאות בבחינת עצמו יתברך שמו הוא סיבת ראשונה לכל המציאות, כבר ישכיל שכל הדברים יש להם סבה הכרחיות, כי המציאות נמשך מסבה לסבה עד הגיע מהסבה ראשונה אל נמצא אחד שאינו סבה לדבר, והוא תכלית לסבות כולם, ויהיה כל מה שבין הסבה הראשונה אשר אין לה סיבה, ובין הנמצא אשר אינו סבה סבות, ומסובבות כלומר עלות ועלולים בהכרח, והסבה הראשונה הוא האלוה יתברך שמו, והסבוב האחרון שהוא האחרון שהוא העלול אשר אינו עילה לזולתו, הוא שכל האדם הנמצא לו בפועל שלם אשר אין אחריו דבר זולתו, וידמה זה לסוג הסוגים העליון אשר עליו בו, והוא העצם או הגשם לפי שתי הדיעות, ולמין המינים אשר אין אחריו מין, והוא החי המדבר, או אמור האדם שגדרו חי מדבר מת, לפי שתי הדיעות

הידועות, והנה כל שבין שתי הקצות, הוא סוג ומין בערך מעלה ומטה, וזה ידוע למי שידע מעט הגיון מן הדבור הפילוסופי:

והבן מזה שאין לך דבר בכל המציאות בלא טעם, ואיך יתכן עם זה להיות התורה והמצוה בלא טעם, שאחר שלמציאות הפרעושים והכנים וביצי הכנים יש להם טעם בראותיו, ג"כ מה שהן מצערין את האדם, כל שכן שיש טעם בדברים שהם ברומו של עולם, ר"ל לתורה ולמצוה:

וכבר כתבו אנשי החכמה בספריהם, שכל מעשה יש ארבע סבות למציאותו, והוא החומר, והצורה, והפועל, והתכלית, ובארו כי התכלית היא הסיבה הנכבדת שבהן, ובעדה נמצא השלש, ואם לא הגיעה התכלית לא נשלמה כוונת בעל התכלית, ואם הגיע נשלמה כוונתו, ואם כן טעם הכרה המועיל, מבואר שהוא להגיע אל מה שכוון אליו בעל התכלית, כי תחלה עשה הדבר, ואחר כך המציא לו תועלתו, ואחר כך עוד המציא לו הכרחי לקיומו, ואחר כך המציא לו התכלית, ואם כן התכלית הוא סבת ההכרח, וההכרח סבת התועלת, והתועלת סבת מציאות הנמצא, כלומר שלא נמצא דבר בלתי תועלת, והכרח מציאות הממציא, הביאו להמציא הנמצא ותועלותיו, ואשר הוא הכרחי לו כדי להגיע אל תכלית כוונתו שהיא הסיבה הראשונה, והיא האחרונה בעצמה, וזה מספיק בזה המקום לפי כוונתו בזה החבור, ואע"פ שביאור אלה העניינים העמוקים, צריך להגדיל אף הספרים לאמתם בפרטיהם, ונתנו פה כוונתינו לקצר ולא להאריך:

חלק ה' ענין ה' סימן ה' כולל הפסד העדר הגדר:

כבר זכרנו שכל גדר הוא מכוון מהגודר, וכאשר הוא מכוון לתועלתו, והתועלת מגיע בשמירת הגדר, ובהיותו מכוון כראוי, כן הנזק מגיע בהעדר תועלתו המכוונת, וכאשר תהיה תועלת הגדר גדולה לפי עצמותה ומהותה או קטנה, תהיה גם כן העדרת התועלת ההיא, כשיעורה למפרע מפסדת ההשגחה וההנהגה לפי הגודל והקטנות כערכם:

ואחר שהשלמנו חלקי החלק הראשון בפרטיהם, נודיע בכלל למה כוונו בהזכירנו אותם בראשית זה החיבור אשר כמעט יחשוב חושב שאינו מענין כוונת החיבור, ואמיתת כוונתינו בזה היא זאת, דע כי תכלית תכליות מציאות האדם היא בעולם הזה, כדי שישכיל המושכל הראשון, שהוא השכל הראשון העליון המשכיל כל מושכל, אשר תחתיו בהשכילו עצמותו הכוללת כל עצמותם, וכל מה שיוסיף כל משכיל, ומשכיל להשכילו, יהיה יותר נכבד ומעולה אצלו ואהוב ונחמד לו מזולתו, ממי שלמטה מהמשכיל ההוא, ויהיה מתדמה לו יותר מזולתו, מהמשיגים שבימינו, וכל מה שיסבל אמתת מציאותו יתרחק מאתו, ויוסיף רוחק בעת התגדל דעתו, אם לא ישתדל להוסיף

בהשגתו אותו, ור"ל בהתגדל דעתו בהיותו מתקרב לזמן ההשגה, והן ימי הזקנה והשיבה, שאם הוא מזקין בלתי היותו נותן לזקנותו חקה שהיא החכמה כמו שנאמר [איוב יב, יב] בישישים חכמה וארך ימי תבונה, והוא מוסיף להדבק בהבלי העולם הזה בהתקרבו אל פרידותו ממנו בטבע, הנה הוא יוסיף דוחק מה בכל יום ויום, וזה האיש אם נזקן וחושב שהתחכם, הנה הוא זקן וכסיל:

ואם יחשוב לומר הנני שומר מה שצווני קוני בשמרי קצת מצותיו, צריך שיתעורר משנתו, ואם היא שנת שכרות טוב שיעוררהו במרזפתא דנפחי, ממה שיעזבוהו לישון שנת עולם ולא יקיץ, והוא שיודיעוהו שאחר שזקן אין עת הזקנה זמן העבירות שיחסר מהם וישמור בזה מצות קונו, כמו שחשב שהנה העבירות אצלו כבר מתו בטבע ואין צורך לו לאזהרת קונו, והנה שאחר שהעבירות סבתם יצר הרע, והוא באמת הדמיון הפועל הרבה בזמן הבחרות ומעט בזמן הנערות, ואין לנו פועל בזמן הזקנה, להוציא דבר לפועל, ואם יש לו מציאות בלב הזקנים הוא לפי הרוב בכח, ר"ל במחשבה לא בפעל, כי הכח חלש לצאת לפועל, וזה שהסיבה קרובה לעבירה בטבע היא רתיחת הדם, והזקן דמו קר מאד והוא בלתי חום חזק, שכבר גובר עליו כח המרה השחורה, שטבעה קר ויבש, והעפר מבקש חלקו שהוא רוב הגוף המורכב ממנו, וכל הדברים הקשים שבגוף, כגון העצמות, והגידים, והאלל, והצפורנים, והשער, והדומים להם, שאינם מרגישים בחייהם הם מתים, אפילו בזמן שהדם רותח, כל שכן אחר כן, ובעבורם נעשים המעשים שהתנועה בם קרובה, ועל כן חלשו תנועות הזקנים עת הזקנה, ואחר שהוא כן מה עבירות יעשה הזקן החלוש:

ואם תאמר יכול לחטוא בפיו ובלבבו, אחר שהעבירות נמצאות בג' מקומות ראשונות שהם הלב, והפה, והמעשה, הנה תשמע כוונתי בזה בחלק השני, ואולם המצות אשר יחשוב לקיימם ידוע שהן נמשכות כולן אחר המצוה האחת המיוחדת, והיא סוד הדבור הראשון שבעשרת הדברות וגם העבירות כולן נמשכות אחר הדבור השני, וכבר אמרו חכמינו זצ"ל [ספרי שלח טו] כל המודה בע"ז כופר בכל התורה כולה, וכל הכופר בע"ז מודה בכל התורה כולה, הנה כבר אתה רואה שכל התורה כולה תלויה בשני הדברים הראשונים, ואם לא יכיר אדם אי זה דבר הוא הנקרא ע"ז בכלל ובפרט, לא ידע לכפור בה בלבו, ואם יכפור בה בפיו זה אינו מספיק להשלמה, ואע"פ שהוא טוב ורחמנא לבא בעי, ואי אפשר להשיג מהות ע"ז בתכלית ההשגה, כי אם בהשגת ידיעת השם הנכבד והנורא, ומפני שזו ההשגה אינה ראויה אלא למי שהוא זקן בחכמה ובמנין, מפני שישיג בחכמת אמתת הדברים על בוריין וישיג במנין חלשת ע"ז וחוזק ה', הסכימו למסרה

לראוי, ולמנעה ממי שאינו ראוי, ומפני שאין כל הדיעות שוות גדרו פרצות, ואמרו שידיעת שם צריכה אל תנאים רבים, כדי שלא יחשוב ג"כ היודע את השם שכבר פטר עצמו מכל מה שקדם בהכרח לידיעת השם, בהיות לאל ידו לעשות, אבל הראוי הוא לשמור שתי השמירות כי זו מקיימת זו, וזו את זו, בדמות הגוף והנפש שניתן צריכין זה לזה, ובדמות האות עם הנקודה, כי המציאות לשניהם יחד בזמן אחד, ואע"פ שהאות רומז לגוף, והנקודה לנפש, שהרי הנקוד מניע את האות והאות מתנועע, והמדע להניע את שניהם, דומה לשכל המנהיג הגוף והנפש יחד:

והנה כשירצה אדם למסור קבלה אחת בידיעת השם, צריך שימסרנה לגודרי הפרצות הם, אם לא היו מוצאים מצות כתובות בשום מקום, שכלם הטבעי החזק גוזר שהיו מחדשים אותם מדעתם, שהרי גדר הפרצה דומה אל נתינת המצוה, אלא שזה בשכל אנושי, וזה בשתוף שכל אלהי עם אנושי, ואחר שזה כן כל שכן שזה המקבל השלם לא יפרוץ שום גדר, אבל ישתדל בכל כחו לגדור פרצות במקום הפרוץ לפי הדור, והזמן:

חלק ב

החלק הב' אותיותיו ו'ז'ח'ט'י' חלקיו חמשה ועניניו חמשה. והשם ס'פ'ר'ד'י':

חלק ו' סימן ו' ענין א' סימן ס' כולל כל המצות:

כל מצוה ומצוה מן תריא מצות אשר צוה לנו משה רבינו ע"ה על פי ה', כמו שנאמר [דברים לג, ד] תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, היא ככלל חברתה קשורה בסוד ת'ו'ר'ה', שהוא בגימ' ת'ר'י'א', וכן קשור"ה, וכן כתיב [דברים י, כ] את יי אלהיך ת'י'ר'א', וכן ויראת מאלהיך והוא סוד יראת שמים, וכן כתיב [משלי א, ז] יראת ה' ראשית דעה חכמה ומוסר אוילים בזו, והנה תדע שנשארו מן תרי"ג ב' מצות, והם ב' קצוות, הקצוה הראשונה הוא בתכלית המעלה שאין מעלה אחריה, והוא סוד ידיעת השם, ואם תחשוב להגיע אל תכליתה תצטרך להיותך שכל נפרד, וזה נמנע מכל בעל חומר, אבל צריך שתידע ממנה מה שאינך ראוי להיות שכל בו מצד היותך בעל צלם אלהים, ובעל דמות אלהים, ר"ל משיג המושכלים, ומנהיג הכחות הרוחניות הטבעיות והנפשיות שלכך נוצרת, ואם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת [אבות ב, ט], כלומר להשיג הרבה ולא להיות סכל כבהמה בצורת איש. והקצוה השנית היא בתכלית הפחיתות שאין אחריו פחיתות, והוא הפך מידיעת השם, שהוא הרחקה ממנו בתכלית הרוחק, והוא שאם תהיה סכל מידיעת השם לגמרי שכל צד ומכל פינה, ואין לך עליו לא אמונה מקובלת, ולא מושכלת, הנה אז אתה כמי שאין לו אלוה, ומי שאין לו אלוה

אינו אדם, וכמו כן אם יש לך עליו אמונה מקובלת בלתי מושכלת, אתה תלוי בין האמת, והשקר, שאינך יודע אם קבלתך אמת או שקר, ואם היא אמת ואתה עובד אלוה לפי קבלתך אתה עובד את השם באמת, אבל במקרה לא בעצם, וכמו שעבודתך מקרית, כן גמולך מקריי, ואם היא שקר ואתה עובד מה שאין לו מציאות לשם אלוה, נמצא שאתה עובד ע"ז במקרה, ואתה חושב לעבוד אלוה, על כן ענשך גדול מגמולך, וכמו שאתה חושב ליגמל בעבור עובדתו, כן ראוי שתחשוב שאם לא תעבדנו באמת אתה חייב ליענש על היפוך עבודתו אשר אין לו חפץ בה, וכן אין השלימות העליון המבוקש ממך תגיע עליו בענין האמונה, כי אם בציירך מציאות השם וייחודו, והיותו בלי גוף, ובלתי כח בגוף, באמונה מקובלת ומושכלת, ואם האמונה הראשונה שלימה עמך כל מעשיך יהיו לשם שמים, ואם היא חסירה ממך כל מעשיך יהיו לשם הפכם:

וסוד שם בן ד' אותיות, הוא ש'מ'י'ם', לפי דרך הכפלת חציו הראשון על עצמו, והוא בעצמו, עוד על חציו האחרון. ואמנם חציו על חציו, וחציו על חציו, כלומר זה על עצמו וזה על עצמו י'ה'ו'ה' ש'מ'ו', וכשתשים אותו מלא במבטאו על ש'מ'ו' ויעלה ד'ם', תמצא סוד ז'כ'ר' ו'נ'ק'ב'ה' בראם, והיא של הי"ה שמות מיוחדים, ז' מהם סימנם י'ע'ק'ב', וח' מהם סימנם י'צ'ח'ק', והם ב' מדות אמת ופחד, האחת כוללת ידיעת ה' שהיא מדת האמת, והשנית כוללת יראת השם שהיא מדת הפחד:

והנה אחר שתצייר שתי הקצוות הנזכרות האמונה אשר לא נתלו במעשים, תצייר היות תורה אמצעית, בין שתיהם, מפני שתלמוד תורה מודיעך דרך המעשים, ההגונים שתלך בה, ודרך המעשים המגונה שהתרחק מהם, ומפני היות כל המצות נמשכות אחר האמונה, עלו כן במספר שווה לידיעת השם, וסודם [שמות ג, טו] זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור, כי כשתחבר זה שמי, תמצאם שס"ב, וכשתחבר ז"ה זכר"י תמצאם רמ"ט, חבר שס"ב עם רמ"ט יעלו תור"ה, גם תחבר עוד י"ה שמי. ותמצאם שס"ה, ותחבר עוד ו"ה זכרי, ותמצאם רמ"ח, חברם יעלו תרי"ג, וסימניך מ'ש'ה' ר'ב'י'נ'ו', שים כ' מן רבינ"ו עם מש"ה, ויהיו שס"ה, וכתוב רבינו, וחסר כ' מן רבינ"ו וישאר רמ"ח, כתב משה רבינו וצרפיהו ויצא לך י"ה מבשרנ"ו:

והנה שס"ה מניינם כמניין ימות החמה, ורמ"ח כמנין אברי אדם, ומה שהוא כנגד איבריך צוך השם לעשות בם מצות, כלומר לרמוז לא נברא בך שום אבר כי אם לעבוד בו את הבורא לא לזולת זה, שהרי הם כמספר מצות עשה, ואם תעבוד בם לזולתו בעצם אתה עובד אלהים אחרים, ואם יהיה מקרה הנה אלהים אחרים ועל כן ראוי שתעבוד את השם, שהוא אל שדי, ושהוא כנגד אלהים אחרים, בכל איבריך במצות עשה, ואם

תשכיל את השם, הנה עבודתך שלימה שכל איבריך יתנועעו בכל תנועתם, אחר כוונת תשלום התכלית ההיא המיוחדת בכל תכליותיך, ואפילו בשעת משאך ומתנך ומאכלך ומשתך בו תחשוב, ולא יטעך הזמן בהבליו להמשך אחריו במעשיך כי אם במקרה או בהכרח טבע האנושות:

ועל זה היו מצות לא תעשה כמנין ימות החמה שס"ה, לרמוז שלא תעשה מעשיך על פי הבלי הזמן, ומפני שהחמה נכרת לכל יותר, ורום עניני בני האדם מתגלגלים משנה לשנה, ומשתנים גם כלל ימות:

איברי האדם הם נמנים על פי השנים השמשיים, נרמז הענין להזהיר האיברים העניינים המתהפכים המשתנים מעת אל עת בדמיון ההנאות המדומות המורגשות, א"כ הם כולם הבל ורעות רוח אשר הם עוברים לשעתם, כענן בקר וכטל משכים הולך ואין להם שום השארות בענייני האיש הפרטי, לא בעצם ולא במקרה כי אם רגע קטן מדומה:

והנה כל המצות שנצטוינו עליהם באו לנו כדמות הקדמות להשגה שאם אין הקדמה אין השגה מושכלת, ואם אין השגה מושכלת אין אמונה נשלמת, ואם אין אמונה נשלמת אין עבודה קיימת, ואם אין עבודה קיימת אין גמול נפרע. ואם אין גבול נפרע לא השלים הנברא אמתת ברייתו, והמשל בזה מי שלא הלך בשוק לא קנה מזון. ואם קנה ולא הביאו אל ביתו לתקנו לא יבשלנו, ואם שמהו בקערה אחר שבישלו אם הגיע לכך לא יאכלנו, ואם אכלו לא יחיה בו, ואם אכלו הגיע אל תכלית כוונתו, שאכלו בכמות שוה ובאיכות ממוצע וחי בו, כן המצות אם עשה אחת מהן, ועזב אחרת הקרובה לה בטבע ימצא שהפסיד ראשונה, ואם קיים השנייה, צריך עוד לקיים הקרובה לה, ועל זה רמזו באמרם [אבות ד, ב] ממצוה גוררת מצוה, וכן העבירות זה דרכן כי עבירה גוררת עבירה, ועל זה נרמז באמרם [שם] בענין זה שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, ואם עלה ממצוה למצוה בין מקטנה לגדולה, בין מגדולה לגדולה, יתכן שיושלם לו סוד התכלית האחרונה:

וידוע שמי שהושלם שכלו ישמור כל המצות בכל יכלתו, שאילולי לא היה להם מציאות הוא היה מחדשם וממציאם, כל שכן בהיות להם מציאות שלם, שאי אפשר לחדש טובות מהם לעולם, ועל כן אין ראוי להוסיף עליהם ולא לגרוע מהן, ואם תאמר בדעתך שאחר שאדם במעלה העליונה מהן והיא התכלית האחרונה, שהיא ידיעת ה', מעתה מה צורך מהן, הנה הראיתיך שצריך אליהם האדם כל ימי חייו, מפני שהן לא נצטוינו עליהן לשמרן, אלא כדי לעמוד בכחם נגד יצר הרע, ולהחזיק כח יצר טוב ואחר שלא יפרדו מן האדם כל ימי חייו שני היצרים, הנה אם לא ישמור המצות תתהפך בו כוונת

השם, ואולי ישלוט טבעו על שכלו עת מן העתים, ויפסיד כל מה שהרויח כל ימי חייו, ועוד אתה רואה מה' יתברך שאע"פ שברא את עולמו, לפי פשט התורה בששת ימי בראשית והשלימו, לא עזבו בלתי השגחה, אבל שומרו תמיד עוד, כן התורה והמצוה, אע"פ שאתה מגיע אל תכלית אחת מהן, צריך לך לשמור פרטן וכללן, בהשגחה גמורה תמיד, והעד שאם לא תלמוד תמיד, תשכח מה שלמדת, כן אם לא תעשה המצות, תמיד יחלש כח יצרך הטוב, ואתה לא תרגיש. ומה אוסיף להודיעך בענין כלל המצות, שאני יודע שאם אתה בעל שכל מבין כוונת ה' בכל המצות, אחר זאת ההערה הנרמזת בזה החלק השני, ואם לאו כל מה שאני [אומר] באזנך בענין שמירת המצות, אני דומה לפניך כמי שמנגן לפני הצלמים:

ואחר שהודעתיך זה כולו אשלים לך עניינו, במה שידעתי להודיעך אותו בזה הספר, מענין היות האיש הזקן יכול לחטוא בפיו ובלבו, והוא בענין הדיבור והמחשבה, שאחר שהדיבור הוא הבדל שבו נבדל האדם משאר בעלי חיים, גם המחשבה היא מסגולת האדם, ומהנכבדות שבסגולותיו, הנה יתכן לחשוב שחטאם גדול מחטא העובר על המעשים, והוא אמת מצד אחד:

הנה אודיעך אני זה כלו בקצור, דע שהאדם ראוי להיות נדון על הענין שבו יוכל להשלים חפץ קונו, יותר מעת שלא ישלים חפצו, ממה שראוי לדון אותו על הענין הרחוק מחפץ קונו, והענין הקרוב אל חפץ ה' יותר הוא ממעשה הטוב, והראייה על זה שה' יתברך אע"פ שדבורו היה שלם בעצמו, ומחשבתו שלימה אצלו, עד שהוציא דבורו ומחשבתו לפועל מלאכתו אשר עשה לעין כל חי, לא נודעה שלימותו, ואע"פ שאין לו צורך בכך, הנה אנו רואים שחפץ בזה, וכבר עשה שהם יראו הנבראים מעשיו הנפלאים, ואם לא היה בעבור מעשיו, מי היה משיגו מהמשיגים אותו, ואע"פ שהמעשים גם משותפים עם המשיגים והמשיגים ג"כ עשויים:

הנה הודיענו שאין השגה לנו בו אלא מתוך הביטנו במעשיו אשר הם יעידו על מעלתו. כן על דרך משל בענין הזקן, אע"פ שכבר חלש כחו כבר עשה מעשים, ואם היו טובים כבר ניכר מהם, ואם רעים ניכר בם, ועוד נמשך גם כן אחריהם, ואם יאמר בפיו מה שאינו ראוי, מי יחס לו השומע המעשה הרע, ויקראהו אדם רע, ואם יאמר דבר טוב יחס לו הצדק ויקראהו צדיק. ואולם מחשבתו אין בה כי אם דמיון, ואם יחטא בו בהיותו סכל כבר עבר על הכוונה, אבל אינו נדון כי אם על המעשה, שאם חשב לעבור עבירה אינו נתפש על מחשבתו, עד שיוציאנה לפועל, בטובה הדבר להפך. ועל זה רמזו רז"ל [קידושין מ, א] מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אינו מצרפה

למעשה עד שיעשה מעשה. וזה מכלל מדות הרחמים, ועל כן אין התכלית הנחשבת והנדברת נכרת בלתי המעשה, והמעשה הוא המוציא התכלית לפועל כפי מה שנדבר ונחשב, ולבעל השכל הטוב כבר כללתי לו סוד כלל כל המצוות, במעט דברים לפי הענין:

חלק ז' ענין ב' סימן פ' כולל מהות תועלת המצות:

באמרי שכל מצוה קשורה בחברתה, והעולם כולו לעד, שכלו נקשר קצתו בקצתו, והוא כלו איש אחד כאברהם ונתן באישות, וגוף האדם לעד שני, שכל איבריו נקשרים קצתם בקצתם, ופסוקי התורה לעדים שלישיים שאלה נקשרים באלה, יודע מזה סוד מהות תועלת כל מצוה ומצוה, כמו שיודע גם כן מהקשרים הנקשרים יחד הנזכרים, מהות תועלת מציאותם והקשרם זה בזה, וזה שהתועלת במה שיכוון בו תועלת, יתכן שיהיה נמצא בתחלת העניין או בתוכו או בסופו או בשלשתם או בקצתם, רק בענין המצוה, שכל מצוה ומצוה עולם בפני עצמה, יהיה התועלת בה בעת מציאותה בעבור עצמה תחלה. ואולי אחר כן תביא אל תועלת, ואחר שאינו נמנע מהיות במצוה תועלות רבות לפי כוונת המצוה אותה יתברך, ותהיה התועלות המעלה שבכל תועלותיה, היא המכוונת האחרונה מה' יתברך, וכבר רמז החכם [הרמב"ם] בעל המורה ז"ל ענין זה בעצמו במציאות הגלגל, כמו שנודע מספרו הנכבד מורה הנבוכים בחלק השלישי ודעהו משם, ואחר שהמצות נקשרות זו בזו, כבר התבארה מהות תועלתם בכלל בעבור הקשר אשר ביניהן ובין ידיעת השם, ועל כן הזהירו חכמינו ז"ל [אבות ב, א] על המצות באמרם הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות:

חלק ח' ענין ג' סימן ר' כולל הכרח מציאות תועלת המצוה:

ידוע שאחר שתועלת המצות היא להמשיך דעת האדם לעבודת ה', ולהגיע להשגתו יתברך, אם לא היה מציאותם הכרחי לפי טבע האנושות, לא היה השם מקדימה להשגה, ואחר שהתועלת היא תכלית המצוה, הנה מציאות התועלת הכרחי יותר ממציאות המצוה, והתועלת נחלק לחלקים ידועים קצתם בעולם הזה, וקצתם בעולם הבא, ואם כן הנה התבאר לך שזה הקשר דבוק, ר"ל קשר הכרח מציאות המצוה וקשר הכרח מציאות תועלתה, וזה מבואר אין צורך להאריך בו ביאור:

חלק ט' ענין ד' סימן ד', כולל טעם הכרח המצוה, ותועלתה בכלל:

מבואר הוא שאדם שהוא משיג את קונו ושומר מצוותיו, וירא ממנו, הוא אשר ראוי לאמר עליו שבעבורו נברא העולם מצד אחד, ומי שראוי לאמר עליו שהעולם נברא בעדו, יתבאר מהרה שיש טעם גדול מצד טבעיו להמציא לפניו מצוות הכרחיות ומועילות,

וזה שאם לא היו המצות מכריחות את האדם ומישבות דעתו, אין לך בכל בעלי חיים חי יכול ויודע להושיע כמו האדם, ולפיכך לא היה אפשר מבלעדי מצות משלימות החסרים ומחסרות מהמותרים, עד שיסודר כל חסר בסדר שלם, והמוסיף יגרע עד שישתנה עניינו, והגורע יוסיף עד שימזוג דרכו, וזה כולו היה תחבולה אלהית עד שיעלה הענין הטבעי, הכולל יצירת האדם ברוב הנהגה ישרה תוריה, ויהיה כל איש סכל דומה לבעל שכל, עד שיושלם המכוון באישים היוצאים מהם לפועל, ואחר שהוא כן, הנה התבאר טעם כל מצוה בכלל וטעם תועלת, וטעם הכרח מציאותם, ר"ל המצוה, והתועלת הנוצר ממנה:

חלק י' ענין ה' סימן י' כולל הפסד העדר המצוה:

אחר שנודע שתכלית תועלת המצוה היא להביא את בעלה לידי חיי העולם הבא, אם כן הנה הפסד העדרה כנגד הווית מציאותה, על זה רמזו באמרם [אבות ב, א] הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר מצוה כנגד שכרה, כלומר תדע שכמו שהתועלת גדולה כן הפסדה גדול, ומה גדול הפסד המצוה, בהיותו סבת הפסד חיי העולם הבא, אשר הוא הפסד אשר אי אפשר למצוא אבידתו עוד לעולם, כמו שאי אפשר להפסיד מה שהרווח בעדה לעולם, ואחר שהקדמנו שני הפרקים הראשונים הנזכרים על ענין הכרחי, וגם מועיל אדם לכוונתינו, נשוב לדבר עוד בשמנה החלקים הנשארים בע"ה:

חלק ג

החלק הג' סימני אותיותיו כ'ל' חלק ב' ועניניו ב', והתיבה ב'ן':

חלק כ' ענין א' סימן ב' כולל סתרי הלשונות:

כל לשון ולשון הנמצא מתפשט בכל אומה ואומה, צריך להבין שאין הכוונה במציאותו לפי טבע האנושות, אלא כדי להעתיק הענין הנחשב בנפש מנפש זה האיש אל נפש זה האיש האחר, והיה הלשון עם חמשת מקומות הפה, כלי מכוון לפעולת ההעתקה הנחשבת ההיא. ור"ל בלשון לשון האומה המוסכם, והנה נודע והתפרסם לכל, שהלשונות רבות אינם פחות משבעים, לפי שהאומות הנבדלות בחקותיהם זו מזו הם ג"כ אינם פחות משבעים, ואם הם יותר אינו נמנע, וגם אינו רחוק עם שאם היה הדבר כן, ר"ל שהיו האומות יותר יתחייב להיות ג"כ הלשונות יותר, ואז היינו מפרשים המקובל בהיותם שבעים אומות שהן רבות, כי ענין שבעה או שבעים וכיוצא בשבעיות סובל לפרשו על רובים בלשוננו, והבדל אומה מאומה חייב שנוי חקיה ודתיה, וקצת עניינה וכלל לשונה, וכלל כתבה:

אמנם העניינים הנמצאים בנפש כל האומה, ובנפש זולתה בכלל ובפרט הכל יוצאים ממקור אחד, ואפשר לומר עליהם בכלל שהם על כוונה אחת כללית ראשונה, אמנם הנמצא בם מצד הטבע לא ישתנה בם דבר מצדו כי אם במקרה, וכבר נודע שהמקרה רובו משותף בין הרצון והטבע, והענין הטבעי אי אפשר שישתנה מצד הטבע, ואם ישתנה בו דבר לעתים רחוקות, ועל ידי הפלא הרצוני האלהי יהיה על יד נביא להצדיק נבואתו בחלק כחלקי המציאות הטבעי, ולא יהיה בכל העולם שזה נמנע ולנמנע טבע קיים אי אפשר השתנותו, גם יהיה לפעמים השנוי בהכרח ענין מבלעדי הצדיק נבואת הנביא, ואולם לא יהיה זה כי אם בצד השגה מהשגות ה' הנכבד, ובכח הכרח הדבור המשותף בין האדם ובין האלהים, והוא להודיע לרואי השנוי יקרה בארץ כשיקרה, ולא יתכן עמוד השינוי ההוא משונה מאשר הוטבע עליו בתחלתו תמידי, אבל יהיה עוד שינוי שני בשובו אל טבעו אל חקו הראשון, ובשובו יתאמת ויתקיים הפלא שתהיה פלא באמת, וכבר יקרה ג"כ בשמים בתנועת החלקיית הפרטית לא בכללית ולא בחלק מהחלקים הגופיים, כלומר שישתנה כוכב אחד ממציאות טבעו, כי החלק הגופנים העליון קיים בעצמותו בקיום הדבר הנקרא כל בתחתונים, ולא עוד אלא שקיום הדבר שהוא כל אצלינו, סבתו הקרובה הוא מציאות החלק העליון, והחלק העליון מקיים את כל התחתון, ואע"פ שמציאות החלק בכל והכל בחלקים שאין בעליונים דבר משתנה לעולם בעצמותו ולא בכל מקריו, כי אם בחלקי התנועה המקומית הסבובית המוטבעת בגלגלים, שכל תנועה שנוי ואין כל שנוי תנועה:

והנה חיוב מציאות הבדל האומות, היה תחלה משנוי המקומות העליונים והתחתונים, שכל העולם הוא במקום במקרה והחלקים צריכים אל מקום ואל זמן, ומן האדם הוא כל, וחלקיו רבים מתפשטים ומשתתפים ממה שהוא כל וחלק, ויקרא שם הכל הראשון והחלק האחרון שבכל בשוה, והוא שם אדם הפרטי, ושם אדם הכללי שהוא שם המין, ויהיה זה הנקרא בשם כל כל הכל, ואשר אין אחריו כל בדמות סוג הסוגים, שאין עליו סיג על דרך משל, ויהיה זה הנקרא בשם חלק חלק החלקים אשר אין תחתיו חלק, בדמות מין המינים שאין תחתיו מין על דרך דמיון, ואם מן המינים מורכב מרבים, גם איש האישים מורכב מאיברים רבים, אלא שהבדל ביניהם הוא בהיות הרכבת מין המינים מורכבת מחלקיה, והרכבת איש האישים מודבקת בחלקיה, ואלה גופים רבים בלתי מדובקים, ואלה גופים רבים מדובקים, וכבר יוחדו מצד היות לכל איש ואיש מנהיג בפני עצמו, כמו שיש לכל אבר ואבר מנהיג בפני עצמו, וכמו שיש לאלה כחות מיוחדים וכללים, כן לאלה כחות מיוחדים וכללים, וכבר דמו כל חלקי העולם לגוף אדם

אחר בכלליו ובחלקיו, ויחדו אדם מדבר, כלומר משכיל לדמות העולם אליו, ולא אל אחד משאר בעלי חיים, מפני היותו בעל שכל מורכב מגופים רבים, ובחלק הראשון של המורה גלה הרב האלהי [הרמב"ם] זצ"ל, זה הסוד המופלא ועיין בו ותבינהו משם:

ותדע כי כל איש ואיש מהשלימים בגופם ובנפשם ובשכלם, הנה נמצא אלהים עמם, והוא אחד משפיע לכלם, ושפע אחד לכל אלא שיפרדו במעלות, ומפני היות השפע האלהי רב מבלי חקר, כפי הנמצא מצד המקבלים שהם בלי חקר, כשתחשוב העוברים וההוים הבאים ממין האדם, היה ראוי להיות זה השפע הוא הקדום לאלוה יתברך, יותר מהשפע הנשפע על השמים בפרטיהם, שהם גופים מקבלים שפע והם בעלי חקר ואינו דומה מי שהוא בעל חקר למי שאין לו חקר בפועל, כי הנשארים משכלי בני אדם אין להם חקר, והנמצאים משכלי השמים יש להם חקר, ועל כן היתה ראויה זאת הפעולה המעולה הנכבדת המיוחדת מכל פעולות המציאות להיותה מיוחסת לאלוה יתברך שמו:

ועל כן בחר השם במין האדם, להיות חלקו בפעולתו יותר ממה שבחר בזולתו מן העליונים ומן התחתונים, וזה מצד שכלו, ועל זה אנו יודעים כי השכל הפועל בנו שכל פועל בפעל הוא אדון כל העולמים, ולא זולתו מן השכלים הנפרדים כולם ואם זה השכל אשר לנו הוא עשירי הוא הכל, והוא המיוחד אצל הסבה הראשונה לכל במעלה, והנה שמו המיוחד לעד נאמן כמו שיתבאר:

והנה מפני היות פעלו אחרון התיחס שמו אל המספר האחרון, ומפני היותו ראשון במעלה התיחס שמו אל המספר הראשון, ומפני היות פעלו בדמות הגלגל מתגלגל בסבוב עגול שהוא פועל באשר היה והוה ויהיה, כלומר חלקי מן האדם שהם אישיהם הפרטים המיוחדים התיחס שמו אל המספר האמצעי העגול, והמספר הראשון הוא הקצה הראשון בדמות אדם הראשון, והקצה האחרון יורה עליו המספר האחרון אשר הוא בדמות אדם האחרון, והאמצעי שבשניהם אשר יורה עליו המספר האמצעי המיוחד, אשר הוא חמשה מצד אחד, וחמשה וששה מצד אחד, וששה לבד מצד אחר, הוא בדמות מין האדם אשר בין הפרטי הראשון והפרטי האחרון, ועל זה היה הראשון גם האחרון אחד אחד, והאמצעים שנים כדמות שניהם שגם הם אחד אחד מדובקים, ואם תגלגל הגלגל יתהפך הדבר הנרמז, ויהיו השנים האמצעיים ראש וסוף, ויהיה מה שהיה ראש אמצעי, וכן מה שהיה סוף ישוב אמצעי, וזה סוד השם הנכבד:

ודע שמזה המציאות הקודם לאומות וללשונות, התחייב היות האומות מתגלגלות במשלות מזו לזו ומזו לזו, והתחייב היות ההשגחה מתהפכת בם בדמות הכרובים ובדמות להט החרב המתהפכת, השוכנים מקדם לגן עדן כדי לשמור דרך עץ החיים,

ומתהפכות שם השם התחייב התהפכות הידיעות והצורות ושינוי האומות וחילוף חקתיהם, ולא עוד אלא שכל תנועה סבובית או ישרה, היא מתהפכת בדמות הפכי תנועות השם המיוחד, וחומרי המציאות התדמו אל חומר שם השם, והוא האותיות שהם חומר הדבור, וכמו שחומר המציאות נמצא בה' מקומות, והם ד' יסודות והשמים, כן נמצא הדבור בה' מקומות הפה:

ואמנם מפני שהצורות מהן פרטיות ומהן כלליות, התחייבו להיות התנועות במציאות כלליות ופרטיות, וזה כלו התחייב מהשם שתנועותיו היו גם כן כלליות ופרטיות, וכן תנועות הלשונות כולן מתגלגלות בצורה שוה בה' תנועות ראשונות, השלש שמימות סבוביות, והן ממערב למזרח ומזרח למערב ונטיותיהן בשני הפיאות ימין ושמאל, ואע"פ שהתנועה הסבובית כוללת את שלשתן והיא אחת בעצם, והשתים יסודיות ישרות, והם ממעלה למטה וממטה למעלה, ואע"פ שהתנועה הישרה כוללת את שתיהן והיא אחת, נמצא שהתנועות כולן נכללות בסוג הסוגים בשם תנועה, וחלקיה שתים ראשונות, והם הסבובית והישרה, והן מינין לתנועה, ותחת הסבובית שלש, והם מזרחית מערבית ונוטה, ותחת הישרה שתים והן עולה ויורדת, כן נמצאות בדבור בעצמו בדמותן בצלמן, כי מהנמצאות בכל לשון התחייבו הנמצאות בעולם, ומפני שהתנועות עניינים מקריים צריכים אל מנהיג להנהיגם בעלי החומר, והמנהיג צריך שיהיה נחלק לשני חלקים, אחד מנהיג ומתנועע עם המתנהג, ומנהיג בלתי מתנועע עם המתנהג, התחייב להיות באותיות המנוקדות, שהנקבה בם כצורות התנועות:

ענין שלישי והם הדבר הנקרא טעמים ונגונים, והם לאותיות ולנקוד כנשמות, שגם הם מתנועעים עמהם בעת שמניעים אותם, אלא שתנועתם מקרית ותנועת האותיות עצמית, והתחייב על זה להיות לכל זה מנהיג בלתי מתנועע שהוא מניע הכל מחוץ, ר"ל שהוא נבדל מהם בעצם ומשפיע עליהם בהשגחה, והוא השכל האנושי המניע כל הלשונות, והוא בלתי מתנועע לא בעצם ולא במקרה, ור"ל השכל האנושי הפועל במין האדם בפעל מצדו ובכח מצדם, הוא אשר שנה הלשונות, אחר היותם דבר אחד מובן לכל מדבר, שגם היום הוא דבר אחד, אלא שהוא בלתי מובן לכל מדבר, והיה סבת זה פזור האומות, כמו שנרמז בסוד הפלגה, [בראשית יא] וכן ויפץ ומן בלל, כי כשתמצא זאת האומה בהודו וזאת בכוש, והיא ב' בתכלית הרוחק מחברתה, והלשון של זאת מסכמת לסביבותיה ושל זאת לסביבותיה, ואין זאת רואה לזאת ואין ביניהן משא ומתן, יהיה זה הרוחק שבין שתיהן במקום סיבה להיות זו בלתי מבינה לשון חברתה כי כבר התבאר שהלשונות הם הסכמיות, והדבור טבעי, ואינו הסכמי, ואין טבעו מכריחו לאדם להוציא לפועל מה

שהוא לו בכח אפשרי בדבור והמלאכות כולן, שאם לא ילמדום לאדם לא ידעם לעולם, והם הנמצאים באדם בכח אפשרי, ואינם לו בדמות הבחרות והזקנה, שהם אצלו בכח חיובי שיצא לפועל, ואין לו מזה מונע כי אם העדר צורתו לבדו, על כן העניינים ההם לא יגיעו לאדם מצד למוד והרגל, אלא מצד טבע וידיעת המלאכות, והבנת הדבור הם כחות נפשיות צריכות אל מוציא מכח לפעל, ואם לא ימצא מי שיוציאם לא יצאו לעולם, ומפני שהאדם בעל שכל בכח לפי טבעו, אם ילמדוהו יקבל ואם לאו לאו, ומפני שהוא מדמה ענין לענין, ואפילו אם לא למד אחר שראה מי שלמד וצייר ענייננו, איפשר שיפעל פעל מתדמה לפעלו במקרה בלתי למוד, או ירכיב פעל אחר אל פעל אחר, ויוליד מהם פעל שלישי כי הכל נמשך אחר הענין הטבעי:

והנה על זה תמצא ששתי קצות, הם אומות שהן קרובות זו לזו, תדע זו לשונה שלזו וזו לשונה שלזו, ואולי יתפשט זה הרבה באומה האחת ומעט באומה השינית או הרבה בשתיהן, עד שיחשוב השומע דבריהם שזו היא זו, או מעט בשתיהן עד שיהיה נכר ההבדל שבשניהם, ואמנם רחוקי הקצות לא יבינו זה את זה:

והנה קרה ללשונות מה שקרה ליסודות, ואע"פ שללשונות קרה בהסכמה, והיתה הסיבה הרוחק שביניהן, וליסודות קרא בטבע, אבל הסיבה היא אחת לשתיהן והיא הרוחק, וזה כי היסוד שחלקיו קרובים לחבירו ישוב הם הוא והוא הם בחלקיו גם כן, ועל כן היה קל התהפכות האש לאויר והאויר לאש בחלקיהם הקרובים, וכן אויר למים והמים לאויר בחלקיהם הקרובים, וכן המים לעפרו העפר למים בחלקיהם הקרובים, אבל העפר והאש התהפכותם קשה במקומם, מפני שביניהן תכלית הרוחק וקל בהמצאם בקירוב, וזה התחייב מן היות החומר של ארבע היסודות חומר אחד, ראשון לארבעתם בכלל, וכן קרה ללשונות בעצמן בדומה לזה, מפני היותן גם כן כלן בעלי חומר אחד, והוא הדבור בכלל שחלקיו כ"ב אותיות, וכבר גרם הפיזור שקרה לאומה מיוחדת שנפוצה על פני כל הארץ ושכח לשונה, ולדבר לפי הלשון שהיא קרובה לה במבטתה, עד שהיה זה סבה להיות כדי שתשוב באחרונה מעלת הדבור לישנה, כשתתקבץ האומה המיוחדת במקום מיוחד, שכבר יהיה הקבוץ ההוא כולל כל הלשונות אשר בארץ, ותהיה סבה שכולם ידברו בלשון מוסכם ביניהם, ותהיינה כל הלשונות מורכבות בהרכבה אחת, אחר שהלשון תכלית הכוונה בה להעתיק הכוונות מנפש לנפש, לכשיארך הזמן לא ידעו בעלי הלשון המורכבת אי זה דיבור היה בלשון פלונית, שלא יחלק הלשון ההוא לשנים, וזה הדבור קרוב למושכל ראשון, שכבר יקרה היום למי שמדבר לבני ביתו הקטנים בשתי לשונות, ומרגילים בכך שהם יחשבו שכל

מה ששומעים אינו כי אם בלשון אחד. ואע"פ שהיה צריך להאריך יותר בסתרי הלשונות והיינו יכולים לגלות בעניניהם נפלאות, אלא שהיינו צריכים אל אריכות דברים ואל הקדמות רבות, כדי לאמת ענייני סתריהם במופתים ברורים, הנה מספיק עד כאן במה שאמרנו בם בכלל לפי כוונת קיצור זה החבור:

חלק ל' בסימן נ' כולל סוד הלשון המובחר שבכל הלשונות:

והנה כבר הודענו עניינים כלליים בלשונות, ובארנו שהשפע אלהי מניע את כולן והיא סבת מציאותן, והוא המוציא אותן מן הכח אל הפעל, ואחר שהוא כן, צריך אם כולן אצלו שוים או בלתי שוים, ואחר שכולן הן פעולותיו ונאמר שידע הוא שהם שוים אצלו מצדו, וגם הם שוים אצלו מצד מציאותם, אחר שחומרים הוא הדבור הכללי, אשר הוא הנותן בו צורות פרטיות, והם ההשגות המשכלות מהדבור, וגם אחר שההשגה שוה הכל שוה, אלא שההבדל בין הלשונות יהיה כדמות ההבדל אשר בין האומות, ובדמות ההבדל אשר בין מכתבם, וידוע שכל אומה שהיא בעלת תורה ומצות וחקים ומשפטים צדיקים יותר מזולתה, היא נכבדת יותר אצל מי שמשפיע על הכל, וכל מה שהתרחקה האומה מן הדת הכללית הנרמזת, היתה יותר רחוקה ממי שהוא סבה ראשונה להשפעת הדת, שהוא השפע האלהי המניע הדבור הכללי, וכבר התפרסם באומות שאומתינו היא האומה הראשונה אשר קבלה תורה מפי הגבורה, ואין שום אומה מכחשה זה, ומה שהכל מודים בו והתפרסם כבר אין צריך להביא עליו ראיה, ואם כן מי שעניינו היה אצל המשפיע מעולה משאר חבריו, לשונו ג"כ מעולה אצלו משאר הלשונות והעד שבלשונה שלאומה הזאת המיוחדת, דבר אתה כל מה שדבר, וכמכתבה יטה לכתוב כל מה שיכתוב, ולא עוד אלא שמה שנאמר שנכתב על ידו על שני לוחות אבנים, בין יהיה הדבר כפשוטו לבד, בין יסבול הנגלה והנסתר יחד, ויהיו שניהם אמת, או האחד מהם, הנה נכתב בלשון הקדש, שהקבלה נמשכת עד היום קיימת, ואם יאמר אומר אמת היה, אבל ראה האומה בלתי ראויה לאותה המעלה, והחליפה באומה אחרת, והחליף חקיה ומצוותיה, ובא ומנעום והסיר מכתבה, הנה האומר דבר זה הוא בעיניו מורה על מעלתה ועל מעלת מכתבה בעל כרחו, ואחר שהודה על העיקר, בא והקשה עליו, מפני ראותו חסרון שלשת המעלות הנזכרות היום ממנו, וגם אם לא נקשה עליו בענין החסרון המורגש, כי אם היינו מכחישים המורגש, לא היינו יכולים לאמת המושכל, שהמורגש קודם לו בטבע, ואע"פ שהמושכל קודם למורגש במעלה, כמו שהתבאר בדרכי חמש הקדמות, אבל גם נודה על האמת, שהיום שלשת המעלות חסרות ממנו, אבל לא על דרך חלות אחת מהן באחרת, רק הדבר דומה למי שהיתה אצלו מרגלית נחמדת, והיה רוצה

להנחילה לבנו, ובתוך הזמן שהיה מורה לבנו דרכי העושר כדי שיכיר מעלת המרגלית, ותהיה נחמדת בעיניו, כמו שהיא חמודה בעיני אביו, בא הבן והכעיס את אביו, מה עשה האב לא רצה לתת המרגלית ביד אדם כדי שלא יפסיד בנו ירושתו אם ישוב וירצה את אביו, אבל השליכה בבור, כי אמר אם לא ישוב בני איני רוצה שיירשנה, ואם ישוב איני רוצה שיפסידנה, וכל עוד שלא ישוב תהיה גנוזה בבור, וכשישוב מיד אעלנה מן הבור ואתננה לו, וכל עוד שלא שב היו באים עבדי אביו והיו מכעיסין את הבן בכל יום ויום, וכל אחד מהן היה מתפאר שאדוניו נתן לו המרגלית, והבן לא היה חושש כי לא נודעת אחר זמן כל כך הכעיסוהו, עד ששב ומחל לו אביו והעלה המרגלית מן הבור ונתנה לו, כשראו עבדי אביו כך מיד נפלו על פניהם ובושו משקריהם לפני הבן, והיה להם הרבה לעשות עמו עד שימחול להם הכעס שהכעיסוהו ברוב פיוסים, כן קרה לנו עם האומרים שה' החליפנו בם, שאין לנו פה להשיב כל זמן שאנו בלתי מרצים את השם באשר חטאנו לו, ואמנם בשובינו ובהשובו גם הוא את שבותינו, ייבושו מביישנו מפנינו בראותם אשר שב ה' את שבותינו, ואשר שברו וקבלו דמיון היה, ואנו לקינו בעוונותינו ונמרקו עד כלותם, ומפני שאין אנו עדין היום באותה המדרגה שאנו מצפים לעלות אליה בכל יום, עדין המחלוקת במקומה עומדת למי החמדה והאמת הלא אם לצרינו, עד בא המכריע הדולה המרגלית מהבור ויתננה לאשר יחפוץ לנו או להם, ואז יתברר האמת תכלית הביאור, ותשוב החמדה לבעליה הראויים לישר אותה הנקראים בעם ה', ותסור הקנאה והקטטה והמחלוקת והשנאה, ותבטלנה המחשבות המדומות מהלבבות, ויראה כל איש ואיש את כל אחד ואחד מאישי המין כאלו הוא חברו וחברו הוא עצמו כמו שהאדם רואה כל אבר ואבר מאיבריו שהאחד הוא זולתו, וכל חלק מהם אצלו הוא הכל, ואז ישוטטו רבים ותרבה הדעה, ולא ילמדו עוד איש את רעהו לאמר דעו את ה', כי כלם ידעו את ה' למקטנם ועד גדולם כמי"ם לי"ם, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ואחר שהדבר הוא כן הכל מודים שמבחר כל הלשונות מאז היא לשון הקדש, ועל כן נודע מה שנודע כה לנביאים בסוד ה' המפורש, מה שלא נודע לזולתם מאישי מין האדם, והנה גם הטבע גוזר עוד שיהיה ה' בוחר בדבר אחד מיוחד מכל פרטי העניינים, כמו שבחר בערבות מכל הגלגלים, כאמרם [חגיגה יב, ב] ז' רקיעים ברא הקב"ה בעולמו ומכולם לא בחר כסא כבוד למלכותו אלא ערבות, והוא השביעי אלא ששם ערבות משותף:

והנה הנראה מכל כוכבי השמים שה' בחר בשמש מכולם, והנראה מהיסודות שהאש מובחר מכולם ולמעלה מכולם, והנראה ממיני המתכות שהזהב מעולה מכולם,

ומהאילנות שהתמר מעולה מכולם, ומבעלי חיים השוחים שלויתן מעולה מכולם, ומהמעופפים שהנשר מעולה מכולם, ומההולכים בבייתים הנקראים בהמות, והאריה בבריים הנקראים חיות, ומכולם האדם, ומהאדם ישראל, ומישראל שבט לוי, ומשבט לוי הכהן הנביא, הנה כבר התבארה הכוונה במה שרצינו להודיע בזה החלק השלישי, שמבחר כל הלשונות היא לשון הקודש:

חלק ד

החלק הד' סימני אותיותיו מ'נ'ס'ע'פ' חלקיו חמשה ועניניו חמשה והשם ש'מ'ו'א'ל':
חלק מ' ענין א' סימן ש' כולל יצירת האדם:
ספר היצירה [פ"ג פ"ד] העיד ששלשה דברים נבראו עם כ"ב אותיות, האחד עולם והשני שנה והשלישי נפש, והעולם הוא אש ומים ורוח ונבראו באמ"ש, וז' כוכבי לכת נבראו בבג"ד כפר"ת, וי"ב מזלות נבראו בה'ו'ז'ח' ט'י'ל'נ' ס'ע'צ'ק', הרי זה כלל האדם ופרטיו סתם, והשנה נבראה מן העולם היא חום וקור ורויה, שנבראו מן אש ומים ורוח באמ"ש גם כן, ז' ימי בראשית שנבראו מן ז' כוכבי לכת בבג"ד כפר"ת גם כן, וי"ב חדשי השנה שנבראו מן י"ב מזלות בה'ו'ז'ח' ט'י'ל'נ' ס'ע'צ'ק' גם כן, והרי זה כלל השנה ופרטיה סתם, והנפש נבראת מן העולם בשנה הכללית ובחלקיה, והיא ראש ובטן וגוייה שנבראו מאש ומים ורוח באמ"ש כמו כן, וז' שערים [בנפש] בז' כוכבים בבג"ד כפר"ת ג"כ, וי"ב מנהיגים [בנפש] בי"ב מזלות בה'ו'ז'ח' ט'י'ל'נ' ס'ע'צ'ק' ג"כ, והעולם וכל מה שנברא כן הוא עצמיים, והשנה וכל חלקיה הם מקריים, והנפש וחלקיה הם גופיים, ואמנם [שם פ"ג מ"ג] עוד נבראו מהאמות הנקראות אבות ושרשים ויסודות שלשה דברים, והם שמים וארץ ואויר, וגם שלשתם גופים, אלא שהשמים פשוטים וזכים כדמות האש, והארץ ועכורה כדמות המים, והאויר בינוני משותף כדמות הרוח, והנה [שם פ"ו מ"ב] תלי בעולם כמלך על כסאו, וגלגל בשנה כמלך במדינה, ולב בנפש כמלך במלחמה. והנה התלי כדמות בריח כשראשו במזל אחד זנבו בשביעי לו חלק בחלק מן ק"פ לק"פ מעלות משם מעלות שהגלגל נחלק בהם, ראשו זכות, זנבו חובה, לבו מכריע ביניהם, והנה הגלגל כדמות עגול בעל שתי קצוות, והאמצעי מכריע ביניהם, והנפש הוא כח אחד נוסף על מהות הגוף, ומניע את הגוף בעצם ומתנועע עמו במקרה, והכח ההוא משכנו בלב והוא צורת הלב ועל כן נקרא לב, והנפש ג"כ נקראת דם, והלב הוא עומד בכח הדם, והדם הוא הדבר הראשון אשר נתהוה באדם, ועל כן אדם עם דם קרובים

בענין גם דמיון מכללם, גם אדמה גם דמות ודממה, וכל אחד מאלה נבדל בעבור ענין מזולתו וגם התיחד עמם בעבור רמזים:

והנה ראשית מציאות האדם הוא מקרה, והוא קרי שהוא שם שכבת זרע והוא זרע לבן, ובהיותו זרע נשתתף בשם עם כל זרע, והלובן הוא מקרה והוא סוד השלג הלבן, והרמז כמעשה לבנת הספיר, ובעליונים כמראה אבן ספיר דמות כסא, אלא שזה מיוחס בשם אבן וזה בשם לבנה, ומי שנתבלבל דבורו היה לו הלבנה לאבן, ויחס הלבנה יחס חלוש, שהוא חומר קל להתפעל ולהתהווה וקל להשתנות ולהפסד, והוא דבר מחובר בפעולה מלאכתית, והיא הנפעלת בידי אדם, והוא יחס החומר הראשון התחתון, ויחס האבן יחס חזק שהוא חומר קשה להפעל ולהתהוות, וקשה להשתנות ולהפסד, והוא דבר מחובר בפעולה טבעית, ופעולתו בלתי מורגשת ובלתי מדומה אבל מושכלת, והוא יחס החומר הראשון העליון, וכבר רמזם הנ"י במקום שהורה עליו סוד צורת ההשגה האנושית לאמרו, [בראשית יא, א] ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שבא להורות שההשגה נמצאת באדם בכח הדברים שבו, וכשהכוונה שוה בכל כחותיו שהם נשפעים ממנו ההשגה אחת שוה, וההדבריות שלמות בלתי חלוק דעת, וזהו סוד שפה אחת ודברים אחדים, ועוד רמזו שאלה הכחות יש להם תנועה במקום האור, ומשם יש להם ירידה, וזהו אמרו [בראשית שם] ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, ורמזוהו רז"ל [מדרש רבה לח, ז] באמרם בנסעם מקדמונו של עולם, והוא אור השכל המיוחס אל המזרח שמשם האור יוצא לעולם, והנה שם המזרח קדם ואמרו [שם] וימצאו בקעה בארץ שנער, דרש בו ארץ שננערו שם מימי המבול מן וינער ה' את מצרים, ואני קבלתי בו שהוא רמז לשוב הכחות המושכלות אל הנערות במקום ששם הנערות, ועל כן אמר וישבו בה, שלא זזו ה' מדרך הילדות והשחרות, והוא זמן בלבול הכח הדברי, על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ונפסדה הכוונה הראשונה מההשגה:

ועל כן אמרו שיזמין מחשבת הקבוץ, והקבוץ סבתו הסדר השכלי ושמיעת הכחות זה לזה, והמשך זה אחר סדרו של זה, אך הפזור הוא בהתהפכות הכוונות והדיעות, ואחר שהורחקה מהם השגת האמת, ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחומר, איך יתכן לבנות מקומות הקבוץ שהם העיר שהיא מקום כלל כל הכחות, והמגדל שהוא מקום המושל עליהם, והוא מקום הכח הדברי אשר התיחס אל הראש, כמו שרמזו באמרם, ומגדל וראשו בשמים, והורה שאם נפל בלבול בין הכוונות לא יתכן לעולם להשלים החפץ, ומפני שהמשיג אין ראוי שיחשוב בהשגתו לעשות לו שם, ולא לבקש ההשגה כדי לקבל ממנה גמול, שזו היא עבודה שלא לשמה, גוזר השכל לבלתי השיג

כלל, והעניש הכחות על זה לבלתי שמע זה לזה, ובלתי התקבץ יחד, ועל זה נאמר [שם] הנה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו, ומיד העניש באמרו [שם] ויפץ ה' אותם על פני כל הארץ וזה כלו:

אע"פ שרמזנו בסתרו אין המקראות יוצאים מידי פשוטן, שהנה אחר שאין הדבר מכריח אותנו להאמין שזה משל, ואינו כפשוטן בשום פנים, נאמין תחילה הפשט כאשר הוא כשאין מונע שם לי מכחישו, ואחר שזה נדרוש עליו מה שסובל על דרך הנסתר, שכל מה שנדרש על דרך הנסתר מורה על חכמה יותר עמוקה ויותר מועלת לאיש המיוחד מהוראת הנגלה, שהנגלה נכתב להועיל לכלל העם, שאין להם שקול דעת להבדיל בין האמת והשקר, וזה אינו מועיל לבעל הדעת המבקש ההצלחה המיוחדת בכח הדברי, שאם מתו אלף בני אדם אחר שנולדו, והיה כל אחד אלף שנים, וקרה לכל אחד אלף מקרים בזמנו, מהם על דרך גמול ומהם על דרך עונש ומהם בלתי גמול, אבל מקרים גמורים, ומהם בלתי עונש גם כן, ואלה עלו ואלה ירדו, מה תועלת בכל זה הספור ההמוני, לזה המיוחד היודע כבר דרכי הנהגת המציאות ולפיכך מבקש לדברים ההם דרך תועלת לו בם, ועונה אל מה שהוא בו:

גם יודע שהמחבר כוון להשלים שתי הקצוות בדבריו במקום שאפשר לעשות כן בזה הנרמז, שהנה יש לנו עדות מורגש מהפיזור של האומות ומשנוי הלשונות יש לנו עדות מושכל שהענין היה כמשפטו, והתועלת הכללי בזה הוא לדעת דרכי העונש והגמול הבאים מה' בהשגחה על הכלל, לפי מעשיהם ולפי דבריהם ולפי מחשבתם שלשתם נכללים פה, ואמנם התועלת הפרטי למיוחד בזה, הוא להשיג הנסתר הרמוז אליו בהשגות, אשר שם גמולו וענשו ושאר הגמול והעונש אצלו פחותים כנגד אלו, שאילו נפשיים ואילו גופניים, ולא כללנו זה הענין בתוך דברינו אלה, אלא לעורר דיעות המשכילים אל אמיתת הדברים, שזה החיבור לא חובר כי אם לבעלי שכל, שקבלו הקדמות כלליות בקבלה התוריית המיוחסת אל ה' יתברך בפועל, ומפני שדברינו היו בענין יצירת האדם והכח הדברי שבו, המוכן לקבל המושכלות, ולצאת לפעל עם שפע השכל המשפיע עליו בעודו בעל חומר, והוצרכנו להודיע סוד חומר היצירה, על כן כללנו בתוך עניינו סוד דור הפלגה בכלל על דרך הערה ובדמות רמז קטן:

ונשוב לומר שהיצירה האנושית גזרה להיות האדם סוף כל נוצר, ושיוכללו בו כל הכחות מקובצים, מהם טבעיים ומהם רצוניים ומהם מקריים ומהם שכליים, וגם נחלקו להיות כל אלו קצתם רוחניים וקצתם גופניים, וגם היו לו אלו מהם בכח ומהם בפעל, ומה שהם אצלו בכח נחלקו לחלקים שנים ראשונים והם כח קרוב וכח רחוק:

ואמנם מציאות האיברים יורו על מציאות פועל קרוב או רחוק, גוף או כח כגוף, או בלתי גוף ובלתי כח בגוף, כי זו חלוקה הכרחית, וכן כל דבר נמצא מורגש או מושכל הוא מעיד על מציאות ממציאו ופועלו ומורה על מהותו:

אחר העיון הראוי ואחר שזכרנו שכל המציאות נכלל בצורת האיש הזה הפרטי השלם בדעתינו כל עניינו, ידוע שממנו נדע כל המציאות, ועל כן נחקור על עניינו לבד בכללו ובפרטיו, ויספיק כאילו חקרנו הכל אחר אשר הוא כולל הכל, ונאמר כי מצד היות זה הנברא האחרון, והוא הכל על דרך תכלית כל ההרכבות, דומה לקונו יתברך, שהוא הנמצא הראשון, והוא הכל על דרך תכלית התמעט ההרכבות, והגיעם עד כי שהוא בתכלית הפשיטות והיחוד, עד שאי אפשר להיות פשיטות ואחדות אשר אין בעצמו שום הרכבה בעולם לא עצמית ולא מקרית, ולא על דרך התיחסו על דבר זולתו, ולא על דרך התיחס דבר אחר אל עצמותו, וכל הנמצאים נמצאו מאמיתת המצאו, וכולם אפשרי המציאות בבחינת עצמם ומחוייבי המציאות בבחינת סיבתם, והוא מחוייב המציאות בבחינת עצמו לבדו, ומפני זה היה ראוי שהוא יתברך ישגיח באדם בשני הצדדים בהכרחי, ויהיה הוא המכריע בין צדדיו השנים, והינו האחד מצד הדבר הפשוט אשר באדם, והוא הכח הדברי הנקרא נפש, והצד השני מצד הדבר המורכב אשר באדם, והוא החומרי הנקרא גוף, והמכריע ביניהם הוא השכל המשפיע עליהם, והוא נבדל מהם, ומפני שהדבור משותף בשניהם בגוף ומשותף בשניהם בנפש, וכן המחשבה נחלקת לשתים בשניהם אחת רוחנית שכלית, ואחת גופנית דמיונית, וכן המעשה נחלק לשנים טוב ורע:

והנה הדבור הנמצא בפה נחלק לששה חלקים שהם שש קצות, והם אמת ושקר טוב ורע ברכה וקללה, וכבר אמרו הקדמונים שגם אלה יחלקו עוד לחלקים, ושמו אמצעי בין האמת והשקר והוא שקראוהו המעורב, ועוד חלקו המעורב לחלקים, שידוע כי אין אמת יותר כאמת ואין שקר יותר משקר, אבל יש דברים שאינם אמת גם אינם שקר, ויש קרובים אל האמת ורחוקים מן השקר ויש קרובים אל השקר ורחוקים מהאמת, מפני שהאמת והשקר שתי קצוות, אשר אין אחריהם קצה ממינם והם שתי קצוות. ואע"פ שהאמת דבר נמצא, והשקר בלתי נמצא, על כן המעורב היה אמצעי לקצוות, ונחלק גם הוא כרוחק ובקירוב אל אחת, וקראו הקצה האחד כולו אמת והקצה השני כולו שקר, והאמצעי חציו אמת וחציו שקר, וחלקיו רובו אמת, ורובו שקר, ואמנם החלוקה שאינו לא אמת ולא שקר אינו מדין החלוקה הזאת וידוע שהדבור הוא המודיע על דבר נמצא, ואם הוא נמצא כמציאות, כמו שנזכר בדבר יוחס לדיבור שם אמת מצד הנמצא

שהורה עליו, וגם יתכן שהדבור יבוא להורות על דבר שהוא נמצא, ואין לדבר ההוא שום מציאות כפי הדבור, ואז יוחס לדבור ההוא השקר, מפני שלא הורה עליו הנמצא כמו שנזכר בדבור, ומה שיהיה הדבור נחלק להורות בו על שני נמצאים, ויהיה האחד נמצא והשני נעדר, יוחס הדבור בם לחציים, ויהיה חציו אמת מצד הנמצא, וחציו שקר מצד הנעדר, וכן ברובו ובמעוט יהיה הכל לפי הנמצא והנעדר, וכן הטוב והרע והברכה והקללה יובנו מהנז' בדבור, בדמות האמת והשקר וחלקיהם, וכן המחשבה מעצמה אבל המעשה כולל טוב ורע, אבל אין אמת ושקר נופלים עליו בעצם כי אם במקרה, כאמרך פלוני כתב ספר פלוני שאמר בזה אמת או שקר במקרה, כלומר שחוזר הענין אל הפעל ואל הפועל, אם היה הפועל הרמוז ממעשיו על ידי הפועל, אם הנפעל אם לאו, אבל אם האמר פלוני עשה מעשה פלוני, אינו נופל על זה הענין אמת עשה ואפילו אם עשהו, אבל האמר טוב עשה או רע עשה, וחוזר אל המעשה שהוא טוב או רע, גם אל הפועל שעשה טוב או רע, ואמנם על הנמצא אם נמצא נופל עליו אמת שנמצא, ונופל עליו אמת שהוא בצורה כך או להפך, ואם כן אין אמת נופל, כי אם על עצם הנמצא ועל תאריו הנמצאים. גם אין שקר נופל כי אם בהפכם, ואמנם על המציאות הכללי בא עליו ענין מורה על היותו טוב מפני הפעולה, ובא עליו הוראה המציאות ההכרחי שהוא האמת, וגם התיחסה הפעולה אל כוונת מכוון, באמרו [בראשית א] וירא אלהים כי טוב ועל כן כאשר הגיע הדבר אל הוראת דבר, שהוא נמצא בלתי כוונת מכוון, לא זכר כי טוב, וזה סוד גדול מובן מן היום השני, ואל יטעך אמרו יהי רקיע בתוך המים וכו', ואמרו ויהי כן, שהרי זה יורה על כוונת מכוון שהעדר אמרו כי טוב לא קרה אלא מפני דבר שנמצא מתוך שני מיני המים, והוא דבר מתחייב ממציאותו הרקיע אחר שהתגלה מציאות, ונהיה נגלה בין מים העליונים ובין מים התחתונים, והדבר ההוא הרמוז ביום חמישי שהוא יום משותף ליום שני, שבשני פעלג מים, ובחמישי תולדות המים, וכבר נולד ונברא הכח מיום שני, והרמז תנינם כתיב ומה צ"ל נברא, מי שהשלים לא טוב להיותו טוב ועם הטוב השתתף הרע, והרמז עץ הדעת טוב ורע, ורמז שני כיון שנבראה אשה נברא שטן עמה, ויבא גם השטן בתוכם בלתי מכוון בביאתו, ובא על חוה אחר היותו עמה לא עליה, והטיל בה כח בלתי נקי ובלתי טהור, והוא מקרה הוא מקרה לילה קרי שמוליים זוהמא, הוא טפה סרוחה היא כי הוגלדה טפה האמצעית, וזה הסוג יגלה לך כח חרטום ואשף וכשדי, כי טפה סרוחה סופה חרטה, וייצר אותו בחרט, והרמז הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב ואור כשדים ידוע:

ולפי מה שרמזתי אם תרצה להשיג השגות אמיתיות, הסתכל בנבראים ובאותיות שכבר נבראו הנבראים, ובנקודם ובטעמם ובתנועתם ובשמותיהם ובמספריהם ובחלקיהם ובחלקי חלקיהם ובהרכבתם הראשונה ובמוכפלת פעמים רבות ואז הבין יראת ה' ודעת אלהים, ואי אפשר להאריך בסוד יצירת האדם כי אין קץ לחכמה אבל הרמזים מספיקים, והוא שראשו בדמות הגלגלים ומה שלמעלה מהם, ומבטנו ולמטה הוא כדמות עולם התחתון, אשר ממנו נברא ובו נוצר בסתרי גלוי עריות ובסוד שפיכות דמים ובעובדת ע"ז, ועל כן בזכר המושל והרוכב שהוא פועל זה הפעל בנפעל באיסור ברית מילה, שכולל שלשתם ע"ז ושפיכות דמים וגלוי עריות, וזו היא הברית שכרת ה' איתנו שאנחנו זרע אברהם אוהבו וזרע יעקב עבדו, לכרות ממנו אלה ג' עבירות החמורות שבתורה, שבא לנו בעת בריתנו ממציאות העולם התחתון, אשר אין לשם חפץ בו, כמו שאין לאדם חפץ במה שמוציא ממה שאכל, אלא שהטבע מכריחו ובאה הברית לזכרון, שאם יבוא אדם לעבור אחת מאלו העבירות, שיזכור מברית מילה שאתו, שכבר יש עליו עדים שבעה עליונים ראשונים והם ז' ימי היצירה ואחריה כל הנבראים בם. ועל כן היה יום זמן הברית אחר גלגול ז' ימים והוא השמיני, שהוא היום בו נברא ובו נולד, והוא יום ברייתו ואת בריתו, ולו היה לפני זה לא היה ביום בריתו, ולו היה ביום בריתו אע"פ שלא היה יכול לסבול, לא היו הנבראים עדים עליו, והיה ראוי שלא יהיה נדון ביום מן הימים, והיה נצול במקום ממקומות המציאות, והיו לו עתים לחטוא בהם והיה נצול בם מעונש, ולו היה אחר ח' ימים, גם כן היה צריך להיות עוד ביום ט"ו ללידה, והמציאות גלגולו מז' לז' בסוד ז' ספירות המתגלגלות במדות, והשם שבם דן עולמו והיו הז' והז' נחלקים אלה לענין ואלה לבטלה:

וטעמי הרב [הרמב"ם] במילה ידועים מסוף החלק השלישי של המורה ודעם משם, כי הם על צורה אחרת, וגם היא מעולה ונכבדת, ואמנם על זה אמר [דברים לא, כח] ה' ואעידה בם את השמים ואת הארץ וכל הנמשך לזה. והנה אלה הג' עבירות באו להורות על ג' ספירות הידועות בקבלה, שהם המחשבה והחכמה והבינה, והם הם החכמה והבינה והדעת, ושלשתם מורות על מה שראוי להאמין בשם יתברך, כי החכמה גוזרת לבלתי עבוד ע"ז, והבינה גוזרת לבלתי שפוך דמים ממי שנברא בצלם אלהים והדעת גוזרת לבלתי גלות ערוה להחליף כח בכח נכרי וזר שהוא בלתי מינו, שהטבע האנושי גוזר שהאדם ואשתו בדמות המין כולו וכל איש במינו, ואם מחליף דומה למין שממיר מינו, וזהו זר אצל הטבע כל שכן אצל הדעת שהוא אחר הטבע, וזוגו הוא בדמות עצמו ובשרו, וזולתו זר אצלו, והשם כרת ברית לבלתי התקרב אל הזר ולברוח כן הערל, ועל

כן רמז בפסח הבא להבדיל בין הדמים [ויקרא כב, יג], וכל זר לא יאכל בו, וכן [שמות יב, מח] וכל ערל לא יאכל בו ובקרבן [במדבר יח, ז] והזר הקרב יומת, והערל כזר אצל השם, והסוד כל לב אטום מלקבל הוא זר אצלו, ועל כן צוה מבואר [דברים י, טז] ומלתם את ערלת לבבכם, ובא בענין התשובה שהיא סבה הגאולה וסוד הקבוץ [דברים ל, ו], ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלוהיך בכל נפשך למען חייך, ואמרו למען חייך, יורה על היות המילה הנגלית סבת מילת הלב, ומילת הלב סיבת חיי העולם הבא, ללב ולנפש האוהבים את השם:

חלק כ' ענין ב' סימן מ' כולל כ"ב אותיות:

כתוב בספר יצירה [פ"ב מ"א] כ"ב אותיות יסוד, ג' אמות אמ"ש וז' כפולות בג"ד כפר"ת, וי"ב פשוטות "הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק, ושם כתוב שאלה כ"ב אותיות הן הן שבהן נברא הכל, כאמרו [שם מ"ב] כ"ב אותיות חקקן חצבן שקלן והמירן וצר בהן נפש כל ייצור וכל העתיד לצור, ועד אמרו שם כ"ב אותיות חקוקות בקול, חצובות ברוח, קבעות בפה בחמשה מקומות, וזכר מקום מבטאן, וזכר מוצא כל אחת מהם לפי מצואיתו, ואמר שהן קבועות בגלגל ברל"א שערים וכל מה שמשך לזה, ומשם תבין השאר, הנה המחבר ספר יצירה יהיה מה שתרצה ז"ל, להודיע ליראי השם ולחושבי שמו, שכ"ב אותיות הם יסוד הדבור והוא גלגל עשירי, ר"ל גלגל האותיות והוא הגלגל המעולה שבכל גלגלי המציאות, והוא גלגל ראשון במעלה, וקדם לכל גלגל במציאות, והוא גלגל התורה והמצוה, וכל העליונים והתחתונים מנהיגים על פיו, ועליו נאמר [תהלים לג, ו] בדבר השם נעשו וברוח פיו כל צבאם. וכבר קראו בעל הספר ספירה אחת ראשונה, ואמר אחת רוח אלהים חיים, ואמר קול ורוח ודבור זו היא רוח הקדש, וגם קראו ספירה שנית, באמרו שתים רוח מרוח שתף שם רוח לשני ענינים, מפני שהדור הראשון הפנימי הוא רוח הקדש, והדבור השני החיצון הוא הכח הדבורי. וסוד [בראשית ב, ז] ויהיה האדם לנפש חיה, תרגום והיות באדם לרוח ממלא, ומזה תבין סוד [יחזקאל א] חיות אש ממללות ופעמים חשות ופעמים ממללות, ח"ש מ"ל ח"ש ממהר התנועה מ"ל פוסק מהתנועע, וכן ח"ש שותק סימן ח"ש בו"ן ומחשבה, מ"ל מדבר סימן מלות חבר סופיהן תמצא בונות, רמז שתי אבנים בונות שני בתים וכן כולן, ושם נאמר [שם] אשר ברוח השני הנברא מהראשון, חקק וחצב כ"ב אותיות. והנה הורה בדבריו כולם שהספירות העשר הם העקר הראשון, והקרוב אליהם במציאות הם כ"ב אותיות, ושני העניינים שקראן ל"ב נתיבות פלאות חכמה, ואמר שבהם חקק י"ה יהו"ה צבאות שמו, ואני אעוררך על זה הסוד, ודע כי שם י"ה הוא השם המעולה והנכבד שבכל השמות, גם המלא הוא

עצמו, אלא שזה בין ב' אותיות וזה בין ד' אותיות. וכמו שנכתב הראשון חצי השם, כך ראוי שתפריד חציו האחרון מהכל ויהיה הראשון י"ה וזה חציו, ויהיה האמצעי יהו"ה וזה כולו, ויהיה האחרון ו"ה וזה חציו האחרון הנשאר מהחצי הראשון, ואז הכל שני שמות שלימין, אלא שנתגלה מחבורם ומפירודם סוד העניין המורה על השורש הנקרא בזה השם, וכתבהו בצורה זו שני החצאים נפרדים ואמצעי מלא מחובר כזה י"ה יהו"ה ו"ה, עתה חלקם לח' אותיות בחלוק שוה ד' ד' יהי"ה והו"ה, חבר עוד חצי האחרון אל חצי הראשון ושים האחרון ראשון והראשון אחרון, ותמצא שהיה כתחילה כן י"ה ו"ה, והרמוז הנהפך מראש לסוף ומסוף לראש ו"ה י"ה, חברם ותמצא והי"ה, חבר השנים הראשונים עם זה השלישי ועשה מהם ג' תיבות בני ד' ד' אותיות ותמצא סודם יהי"ה והו"ה ויהי"ה, עוד קח ב' אותיות אחרונות ושימם בראש התיבה הראשונה, ותמצא הסוד מפורש כן ו"ו אותיות, ו"ו מפה ו"ו מפה, ודי לך בזה הרמז המופלא בזה המקום, כי לפנים יושלם זה הסוד יותר רחב בע"ש:

ואמנם היתה זאת ההערה פה, להודיעך כי ראשית מעלות השמות שאינן נמחקין היה זה השם הנכבד, וסוף המעלות הוא שם צבאות, ובעל הספר חבר הראש עם הסוף, ואולם מה שביניהם הם ג' מעלות לבד, והם אדני אלהים שדי, והנה אל גם אלוה הם מענין אלהים, והנה חבור אל עם ו"ה נתקדש והוא כפל אהי"ה, וחבור א"ל עם י"ה בהקדש בצורת הפוך בענין אלוהי, גם א"ל וי"ה נתקדש גם כן, וסודו נעלם בשם אליהו, וברמז ובאלהי יעקב, והוא כפל יהו"ה, ויש לחצאים נפלאות וכן לחלקים וכן לכללים ולחבורים ולפירודים, כי מדרכם יודע סוד שם המפורש על אמתתו, וכבר עלה השם לה' אותיות בשתי המעלות והם אלהים צבאות, והיו עשר ועל כן י' עשרה, וכל שם מיוחס לשם לא ימלט מהיות בו אות מאותיות אהו"י, שהם ארבע אותיות הכח ונקראו אותיות ההעלמה, ומהם חובר שם הקדש העצמי:

ועוד כתובים אותיות הנזכרות ה' למעלה וה' למטה והפרש ביניהם הפרש מעט כאלה אלהים, ואם תמצא כח שכלי בקדקדך בקלות רב תבין סודותיה צבאות מפרשים, ומסוד זכרים ונקבות תתעורר אל ענינים נרמזים בם וממה שרמז לך, וגם ממה שתשמע אחר זה, תדע שהכל תלוי בי' ספירות בלימה ובכ"ב אותיות הקדש:

חלק ס' ענין ג' סימן ו' כולל חילוקם:

הנה ענין חלוק האותיות הרמוז בספר יצירה [פ"ג מ"א] היה משולש מן ג' ראשונה, והם אמ"ש, ומן [שם פ"ד מ"א] ז' שנים והם בג"ד כפר"ת, ומן [שם פ"ה מ"א] י"ב שלישיים והם הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק, וזה החילוק לפי היצירה, ונלקחה אות ראשונה מהם לפי

סדר אלפ"א בית"א ישרה והושמה ליסוד ראשון, והוא בראשית כל מספר שאין לפניו מספר, כי לפני אחד מה אתה סופר, והג' מעלות שהם במציאות יסודות וכוכבים ומזלות שמהם נברא הכל, היו בדמיון האותיות נחלקים כך, מפני שאלה הג' מספרים יתגלגלו בגלגול עונה זה לזה, כי כשתרבע ג' המספרים האלה על ג', תמצא סוד התחלקם, כיצד ג' פעמים ג' הרי ט', וג' פעמים ז' הרי כ"א, חבר ט' עם כ"א הרי ל', ועוד ג' פעמים הרי ל"ו, חבר ל' עם ל"ו הרי לו"ל, חלק ו' לג' ג' הרי גלג"ל, וסודו הי"ה הו"ה ויהי"ה, כסוד י' אותיות שהם י' ספירות, והם ו' פעמים א"י וסימניך וא"י זה מקום בינה, וכן תעשה לז' ויעלו קנ"ד, חבר קנ"ד עם ס"ו ויעלו ר"כ, והם כ' פעמים י"א, ועוד תעשה כן לי"ב ויעלו רס"ד, חברם עם ר"כ ותמצא דעת"י, וסודו במכתב"ך, סו"ד עצמ"ך, וזהו המספר המתגלל עם כ"ב אותיות, שהם מרובעים בעצם על עצמם שהוא שרשם כ"ב פעמים כ"ב, ויצאו מן אהו"י פעמים אהו"י, והם תפ"ד וסימן ושמתי פד"ת בין עמי ובין עמך, כי הוא חסר ו' כתיב, והם ג"כ בסודו, בסד"ר הזמ"ן בגלג"ל, או אמור סד"ר הזמ"ן בגלגלי"ם, והנה נולדה שנה מסדורם שהיא חלק מחלקי הזמן:

והנה הסוד בד"ם ובנפ"ש, והנו גלג"ל בדמך מכבד אלהיך, והנם י"א פעמים ד"ס והסוד א"ם ד"י, ועניינו שאחר שנמצאה אם הנמצא די במציאותה לחבר אליה הדבר הכללי והוא אות ש', שהוא כלל הספירה האחת הראשונה הנקראת רו"ח אלהי"ם, וסודה יצפף ויוצא יהו"ה בתמורת א"ת ב"ש, והוא רמז לג' מעלות אחרים ועשרות ומאות, שהנה ג' מרובע ט', ועוד ג' מרובע עם ל', הוא ש' על דרך שתוף י', ועל דרך עצמו הוא צ' הרי צ"ט, ועוד מרובע עם ש' על שרשו הוא צ', הרי טצ"ץ, והנו יצא מן גל"ש שסודו שג"ל, ורמז שלג תחת כסא הכבוד שממנו מתהוה העפר הנקרא ארץ, שנאמר [איוב לז, ו] כי לשלג יאמר הוא ארץ, וסוד טצ"ץ שכב"ת זר"ע שכב"ת זר"ע והנו כת"ר שבמז"ל, וכל ש' יצ"ר ועל זה מכת"ב ש"ר הל"ב, גם כת"ב שמ"ר הל"ב, והסוד שהוא אש המתגלה ביר"ח ירח מתגלה באש:

הנה נתגלו לך מן האותיות סודות פנימיות, וזה רמז הכל חומר התחלה בצורה צורה התחלה בחומר ודע זה, ומזה תדע כי המטטרון שר הפנים אשר הוא שר צבאות בתנועת הגלגל ברא את השמים, והוא אשר חתם חומר בצורה כאשר חתם צורה בחומר ועל אלה תבנה בנין גדול מהדומים להם, עד שיתגלו לך מהם סתרי התורה וסודות המציאות, ומה שיבאר לך זה הוא חלוק האותיות:

חלק ע' ענין ד' סימן א' כולל כלל מספרם:

דע שהמספר הכולל מועיל מאד בכל מה שתרצה להשיגו, והמשל בו שאם אתה רוצה למצוא בו סוד מהות השכינה, אתה צריך לכלול מספרו תחילה בכלל המוכרח, באמרך שמספר השכינ"ה בכלל הוא ש"ץ, ואחר שעלה בידך הכלל שמרהו תמיד, ואם הוא דבור מובן או בלתי מובן אל תשכחהו, אבל חקקהו וכתבהו על לוח לבך, כי הוא יגיד לך תעלומות חכמה עכ"פ, והטעם שכל הדברים הנמצאים בלשון שהם מספרו בשווי, יוליכו דעתך עדיו והם הם יהיו עידיו, כגון שתאמר שעלה בידך ענין זכר ונקבה ורצית למנות כלל מספר שניהם ועלו ג"כ ש"ץ, ותזכור מיד על אי זה דבר היה לי מנין ש"ץ: על כך וכך ראה את ענים זה לזה תמיד ומיד תדע מהו המבוקש, ובלבד שתשמור דעתך מה דמיון, שלא תמיד הכוונה האלוהית בענייניים נעלמים, כיצד הנה רצית למנות אנדרוגינוס ויצא מספרו ש"ץ, ואמרת בלבך מה מספר יש לי על ש"ץ הנה היה לי זכר ונקבה, ואנדרוגינוס בלשון יון זכר ונקבה, הנה אם כן הכוונה שוה, ואע"פ שהיא בשתי לשונות כן, עוד מנית זר"ע לב"ן ועשית ממנו גוף רע או נוטר טפה, והוא חוש אדם, ומצאתו בכללו שטן, והוא שנ"ט לפי ההכרח, ובקשת למנות בלשון אחד מהלשונות שמו, ומצאת שנקרא בלשון יון דיאבולוש, ומנית כלל מספרו ומצאתו שטן והוא הוא בעצמו, והמוחת בזה ריוח גדולה, שהם לא היית מכיר מהות השטן הכתוב באיוב [א, ז] או בשאר מקומות, יתגלה לך סודו ונסתרו מכח השמות, וזה כי פי' דיאבולוש באמת לפי הלשון אם לו"ש הוא בחולם יהיה ענייננו שטן אחד, ואם הוא בשורק יהיה ענייננו רבים והם השידים, והנה היחיד במספרו שוה אל הרבים בין בלשונינו בין בלשונם: ועוד נתגלה לך מזה אם ידעת לשונם שזה השם נופל על בעל שתי עצמות, כי השתים בלשונם דיא"ו והעצמות בול"ש, ועוד לו סוד שני גדול והוא שקוראין שם בולו"ש בשם סדודים, ואם כן הם שני סדודים, וזה הסוד גלוהו הם בלשונם השני, בקראם שם השדים סטיביאה, ושם היסודות בעצמם הנחלקים לשני חלקים אש ורוח חלק אחד עולים, ומים ועפר חלק אחר יורדים, קראום בשם אחר עם השדים והוא סטיביאה, ולפי זה הדרך תמצא בלשונות נפלאות, ובעקר לשוניינו יותר מכולם, ואמנם המספר הכולל כל האותיות בלתי מנצפ"ך שהם כפולות, עולה מן א' ועד תי"ו אלף וארבע מאות ותשעם וחמישה, שהם אלף וחמש מאות פחות חמשה, ומספרם בסימנם אתצ"ה, וכללם תצ"ו וסודם מלכו"ת ואם תוסיף מנצפ"ך קצרים שהם פ"ר, יעלו כולם פרצו"ת, וסודם שלמו"ת ואם תוסיפם ארוכים שהם בסימנם בראש ותחברם עם תצ"ו, תמצא סודם ש"ר צבאו"ת, שהוא רא"ש במלכו"ת:

והנה עלה מנצפ"ך במספרו הארוך שלשת אלפים וחמש מאות, ועלו כ"ב אותיות אלף וארבע ותשעים וחמישה, חברם ויעלו ד' אלפים ותשע מאות ותשעים וחמשה שהם חמשת אלפים פחות חמשה, וכל אלף חוזר לאחד הרי חמשה פחות חמשה, ונמצא שנתגלגלו כולם והיו רוחניות, כי לא נשאר למספרם גוף שישכון המספר עליו, אבל יצאו כולן לחוץ בגלגול הכרחי, ודע כי לפי מציאות שתי אלפא ביתות אחת בת ס"ב ואחת בת כ"ז היה נרמז שנת מ"ט שנה, תשע וארבעים בסוד היובל, ויהיה מציאותם ז' פעמים ז', ויהיה המספר הכולל את שתיהן בכלל ו' אלפים ות"צ, והנה תצ"ו כראשונים, וסודם שפ"ע אלה"י, ואם הוא פעל האי"ש, והוא רמז למה שנאמר כדברז"ל [ברכות יג, ע"ב] עול מלכות שמים כי עול שמי"ם שוים עם מלכו"ת, והוא כולל ב' אלפא ביתות, והנו עול מלכות השכינה, והנה הכל אמת, והוא מלאך השכלים, כי האותיות הם ספרי המלאכים, כמו שהם מלאכי הספרים, והנה הם מלאכי השמים:

חלק פ' ענין ה' סימן ל' כולל חלוק שוה:

החלוק הזה של אותיות לפי מציאותם נחלק על דרך דקדוק שלה וכו' לשני חצאים שוים, והם י"א אותיות שמשים, ושרשים, וי"א אותיות שרשים שאינם שמשים, והשרשים נלקחים בסוד ידוע לפי האלפא ביתא, והם ג"ד זח"ט סע"פ צק"ר, והשרשים נלקחים גם כן לפי הסדר והם אבהו"י כלמ"נ ש"ת וסימן השרשים ח"ט ספ"ר גז"ע צד"ק וסימן המשרתים שכמלאנת"ו בינ"ה וסימנם בכלל מספרם של השרשים חלד"א וסודם המפורש נפ"ש כ"ל העול"ם שלאש וסימן כלל השמשים תהס"ר וסודם ברי"ת המאו"ר חמ"ד התור"ה צל"ם ודמו"ת בצל"ם אלהי"ם והנה היה החלוק כך שנקלחו א"ב לשמשים ג"ד לשרשים ה"ו לשמשים ז"ח לשרשים ט' לשרש י' לשמש והנה תיו חמשה מהן מן האחרים שרשים וה' מהם שמשים והיו הח' מהם מתהפכים בתשיעית שהנה א"ח הם ט' וכן ב"ז בבאות וכן ג"ו וכן ד"ה וסודם ישר א"ח ב"ז ג"ו ד"ה וחובר כך החבור האמיתי כאש שמש עם שרש שמש עם שרש והפכם. עוד שרש עם שמש שרש עם שמש וראשיהם אבג"ד וסופיהם הפוכים הוז"ח, וזהו יושר עליון בח' אותיות ומפני שהיו ט' עוד מכלל האחרים, והם תכליתם משני צדדים והיה ט' שרש ו" ו שמש באמת ודע שהשמשים הם כצורות והשרשים הם כחומר, ועל כן היו אותיות השם מהשמים ועלה מספר הכל האחד, והאחד אחד וסודם זוג אחד אחד, ואם תכיר זה הסוד תכיר שכבר בא אליהו והשיב לב האב על בן, ולב בן על אב על כן הוליד דומה, והתיחד הלב האחד בסוד האחדים שהם י' ספירות:

והנה נשארו עוד בעשרות שמנה וסודם ח' ובמאות ד', חברם כאחד שלשה המעלות ותמצאם יחד, וסימניך ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו, כי האותיות מורות על כל המרכבות ועתה תקח עוד ד' מן העשרות הראשונים והם כלמ"נ, והנה היו שמשים, ותקח עוד ד' מן העשרות הנשארים והם סעפ"ץ, והנה היו שרשים וחלוק מספר האחדים הוא ברל"א והם כוללים כ"ל א"ד העולה מן האדמ"ה, והסוד אדים שכוללים א"י פעמים מ"ד כמו שרמזתי למעלה בענין ג' מזה החלק, ומזה תבין כי היה כללום הכל והם הכ"ל ואמנם הח' עשרות חלוקם שק"ם וסודם מנשי"ם, ואמנם הם שמנ"ה אשר הם השמים, חברם ותמצא סוד כלם כל"י הנפש, הם שמנה כלים הם שמנה ימים, ועל כן ברית מילה בח' ימים, והבין זה הסוד מן השכלים, גם כן שם אדני, ובדעתך סודו על בוריו תמצא בעצמך כח שתוכל בו להכחיש המכשפים, והכיר שלשת מיני נמצאים אשר להם דמות אדם, והם אד"ם מלא"ך שט"ן אשר הם המכשפים בעצמם:

והנה נשארו ד' אותיות מן החלוק ונלקחו ב' מהם לשרשים והם ק"ר וכללם ש', ושנים מהם היו ש"ת והיו לשמשים, חברם ויעלו שש"ת, חברם ותמצא ששת ימים שמנה ה' יתברך כשברא העולם עם האותיות, והנה תבין מדברינו כי הימים הם הכלים והם ששת המנשימים, וכשתשתכל בזה הכלל המופלא היפלא בנסתריו, ותריח הרבה בהשגתך עם הסודות האמיתיים, וכשתכיר שרש השמשים גם שמש השרשים, תחיה ותהיה שר המשרתים, ותכיר מי הוא משרת השרים אשר סודם חומר וצורה, ומהם תשיג סוד שני מלכים המשרתים את המלך אדני צבאות, אשר רמזו ישעיה הנביא ע"ה באמרו [ישעיה ו, ב] שרפים עומדים ממעלו לו וכו':

ומה נזכר תתעורר אל מציאות אותיות המבטא שנחלקו לחמישה חלקים. [ספר יצירה פ"ב, מ"ג] בחמשה מקומות הפה, והם אחה"ע בגרון, בום"ף בשפתים, גיע"כ בחיך, דטלנ"ת בלשון המכה על מקום שרש השנים שבמערכה העליונה, זסצר"ש בלשון המכה בלשון ההוא, אלא שההבדל אשר ביניהם הוא קטן מאד, והוא מצד היות האחרונים נזכרים בקצת שריקה, והראשונים בלתי שריקה, והשריקה יוצאה מבין שתי מערכות השניים בהטית הלשון על המערכה העליונה הנקרא בשם החיך, והיא סוף החיך, וגם גיכ"ק הזכרתם עם הכו' שרש הלשון הפנימי על ראש החיך הפנימי:

והנה אחר שהאותיות נמצאות בכלל בחמשה מקומות הנזכרים, נחלקו כל הכלים ונפרדו בצורת הזכרה לכ"ב חלק, והיו בגרון ד' חלקים וזה לפני זה, כי א' הוא בראש הגרון שהוא, סוף הצואר למעלה, וה' הוא פנימי יותר שירד מעט בגרון, וח' ירד יותר, וט' ירד יותר, ואם כן הרי ע' ראשית מציאות הדבור, ועל כן נרמז שהלשונות כולן ע' וכן

מספר האומות ע' ומספר הכתב ע'. ומספר השמות ע' ומספר הזקנים ע', הנה שם האות זה עי"ן ופי' עי"ן מקור מים חיים וגם הוא מלשון הגיון והשגחה, וסוד מספרו ע', וכל שבעים הם שבעה והוא רמז לז' ספירות, וסוד עין הבינ"ה שמשם מתחלת כל תנועה והוא סל"ם והוא סינ"י, והוא כולל י' פעמים אח"ד שהם ה' שמות הקדש וסודות רבים, והאותיות הנמצאות בשפתיים נחלקים גם כן אל ד' חלקים, והנה ב' יש לה הברות דגש ורפה, ובדגש לא ניכר הבדלו כי אם ברפה, והרפה אשר הב' הוא אשר הבדלו מחבריו במבטא, שהנה מ' דומה לב' ולכ' הרבה, ולו' מעט, כי אם הו' הוא נזכר בשום השפה התחתונה תחת מערכת השנים העליונים, ובשנים אדם סוגר את הפה ומוציא הברה ו', והנה מ'ב' בסגור הנחירים יהיו נכרים במבטאם, מה שאין כן בשאר האותיות והכל לסודות נפלאות יתבארו ברוב עיו"ן, שיחקרם בשכל שלם, וכן צריך שתעיין בכולם:

ואמנם סדורם הוא טבעי ואינו כנזכרים שהם בסדור הסכמי, שאם הלשון הסכמיי הדבור הוא טבעי, וזה סדרם הטבעי א' מן הגרון, ב' מן השפה הרי לשניהם ב' קצות הדבור, ג' מן החיך, ד' מן הלשון, הרי אבג"ד אמורים מד' מקומות, ועוד חוזר חלילה הדבור לה' אמר מן הגרון, ו' מן השפה, ז' מהלשון ממקומו השני, ח' מהגרון, ט' מהלשון ממקומו הראשון, י' מהחיך. והנה היו בגרון שלשה, והם אה"ח, ושתים בשפה והם ב"ו, ושתים בחיך והם ג"י, ושתים בלשון והם ד"ט, ואחד בלשון ממקומו השיני והיא ז', ואם כן הנה בלשון ג' שהם דז"ט כנגד הג' שבגרון שהם אה"ח, ועוד הנשארים כ' בחיך, ל' בלשון, מ' בשפה, נ' בלשון, עוד ס' בלשון במקום השני, ע' בגרון, כ' בשפה, צ' בלשון במקום השני, הנה היו ב' בלשון והם ל"נ, וב' ב"ו בשיני והם ס"צ הרי ד', וב' בשפה והן מ"פ הרי ו', ואחת בחיך והיא כ', ואחת בגרון והיא עי"ן, הרי ח"י עם ה"י הראשונים, ועוד הנשארים הם ד' והם קרש"ת והיה ק' בחיך ר' בלשון השני, וש' ג"כ ה"ן בלשון הראשון, הרי הכל יחד והם כ"ב:

ודע אע"פ שאמרתי לך שאלה טבעיים במוצא לפי סדורם, לא אמרתי זה בעבור אלו האותיות ולא זולתם משאר אותיות שבשאר כתבי האומות. אבל ידוע שכל הלשונות אלה הם מקומות מבטאם והמוצא שלהם טבעיי, וכל אות שבמבטא א' מניעה אותה בטבע, ודע כל מה שאתה מוצאו בזה האיש מזו האומה, ואתה מוצאו בכל איש מכל אומה, ואינו משתנה בעצמות, כי הכל אחד הוא הנקרא טבע, ומה שמשתנה בם הוא הנקרא מקרה, וזה כי הדבור באדם טבע הוא, ושיהיה מדבר בצירוף האותיות ג"כ טבע הוא, והדבור כולל ג' דברים והם שם ומלה ופעולה, ואמנם שיקרא זה האיש זה הדבר

בשם זה הידוע אצלו ואצל אומתו, וזה הפעל בצורה זו הידועה, וזה הדבור בציור מיוחד וכל זה משונה כדבור הקריאה באותיות אצל אומה אחרת:

הנה תדע שזה מוסכם בכל אומה ואומה ואינו טבע, אבל מוצא הקול מהגרון והרוח מהשפתיים והדבור מה' מקומות הנזכרים, והיה אם כן כלל הדבור משותף בשתוף זה, כלומר בקול ורוח ואותיות ונקוד, והכרת הקול משותפת עם רוח בהכרח, הנה כל זה הוא טבעי בכל אדם שלא ישתנה באחד ממינו, כי אם במקרה כאלם וזולתו מהדומים לו, ועל זה התבאר במופת שהלשונות הם הסכימיות, ובהיותינו זה הטבע בא בעל לשונינו להורות לנו כוונת הדבור, וכן עשה כל מסכים לשון או כתב, ודע שכל מסכים לשון כבר קדם לשון ללשונו השני, והעד שאם לא קדם לו לשון לא היה יכול להסכים עם זולתו לקרוא דבר בשנוי מאשר נקרא כבר, כי איך יבין זה השני לשונו השני אם לא יבין לשונו הראשון ויסכים עמו לחדש לשון וכן לכתב, אלא שיש קצת הפרש בין הסכמותיהן ואין זה מקום ביאורם:

אבל ממה שזכרתי תוכל להבין מה שלא זכרתי, כי כוונתי היתה להודיעך בזה החלק קצת רמזים על ענין יצירת אדם, וכבר רמזתי לך בה מה שאיפשר לבאר בקצור לפי כוונת זה החבור בזה החלק הרביעי, גם נרמז קצת מענייננו בקצת החלקים האחרים שכשתעורר על זה תבין כל הכוונה בע"ה:

חלק ה

החלק ה' סימן אותיותיו צק"ר חלקיו ג', ועניניו ג'. והתיבה א'ב'ו':

חלק צ' ענין א' סימן א' כולל סוד השמות:

כבר התפרסם לכל בעלי הלשונות, שהלשונות דיבוריים נזכרים בפה להורות בם על עצמי הדברים הנמצאים ועל מקריהם, ואין דבר בכל המציאות אלא מה שהוא עצם או מקרה, והעצם יחלק לחלקים והם עצם נפרד ועצם מורכב, וכן המקרה נחלק לחלקים והם מקרה נפרד ומקרה דבק, והשני שיורה על העצם יחלק לחלקים שם אחד ושם מורכב, וכן המורה על המקרה, ועל כן ראו חכמי הלשונות שכל השמות בין עצמיים בין מקריים נחלקים לג' כללים עליונים חלוקה מוכחת והם נבדלים ונרדפים ומשותפים וזה פירושם בקצור, הנבדלים הם השמות שנבדל כל נמצא מזולתו בעצמו ובשמו, כגון אש מרוח ורוח ממים ומים מעפר ועפר מאש וכן בהפכם זה מזה, שאין כל אחד הוא חבירו בפועל, ואע"פ שהוא וחבירו עצם אחד בכח ר"ל שעצמם מחומר אחד והם נבדלו בעצמם מצד צורתם בפעל, ועל כן נבדלו בשמם:

ואמנם בשוב האש רוח, הנה ישתנה שמו ויקרא רוח לא מפני שנוי חומרו, כי חומר האש הוא בעצמו חומר הרוח, אבל מפני שנוי צורתו, והנה ידמה זה הדבר מצד השנוי להוית מציאות השם והעצם יחד דבר נמשך אל אש האש, כבר הוסכם שמו בכללו, ולא ישתנה כי אם בהשתנות חלק ממנו, והחלק הוא אשר השתנה מצורה לצורה ומשם לשם, ועם כל זה לא נשתנה כל עצמו ולא שמו הכללי, ואם כן מקרה הוא שקרה לעצם הפרטי ולשמו עמו, וכן לשאר הדברים כולם. נרדפים הם שהשמות רבים והענין הכולל את כולן הוא אחד, כגון דרך ונתיב ואורח, והמדקדקים קראום שוים בפתרון ונחלקים במבטא. משותפים הם הפך הנרדפים והם שהשם עליהם אחד והעניינים רבים משתנים, ומפני שהיו הנרדף והמשותף הפנים היה הנבדל ואמצעי מבדיל בין שניהם, והמדקדקים קראו המשותפים שוים במבטא ונחלקים בפתרון וזה בכלל:

ואמנם המשותפים נחלקו לו' חלקים יש מהם משותפים שנקראו גמורי השתוף כגון רוח מזרחי ורוח הקדש, שנשתתפו בשם רוח לבד ונבדלו כעניין הבדל גמור, מפני שניהם שני עצמים שאין בין עצמותם שתוף, שיורה שבעדו נשתתפו להיקרא שניהם בזה השם המיוחד. ויש מהם מוסכמים והוא שיהיה שוב ענין מעמיד שני העצמים שהשם על שניהם אחד או עצמים רבים, והשם ההוא המיוחד לנקראים בו מורה בהסכמה על כל אחד מהם מאד שהם משותפים בענין ההוא, ואשר מקיים לזה העצם הנקרא בשם זה הוא בעצמו המקיים לזולתו מכל הנקראים בשם ההוא המשותף להם בהסכמת הלשון, בשם החי שהוא שם נאמר בהסכמה על אדם ועל חמור ועל שור ועל כל אחד ואחד מבעלי חיים, מפני שעניין החיות הוא ענין נמצא ככל אחד מהם, והוא המקיים עצם כל איש ואיש מהם, כי החי הוא גוף מין מרגיש, וזה הגדר הוא משותף לכל חי, ויתכן לומר זה ג"כ על כל מה שהוא סוג או מין או איש, שהם הבדל עליהם שוה בהסכמה ששם הסוג, כגון גוף הוא מעמיד כל בעל גוף, וכן המין שהוא האדם, וכן המדבר שהוא הבדל והוא מעמיד עצם האדם שגדרו חי מדבר, וידוע שכל גדר מורכב בסוג משתף ומהבדל מבדיל בין ממין מאשר השתתף תחת הסוג, שכל סוג כולל תחתיו שני מינין לפחות, ועל כן השם המוסכם כולל סוג או מין או הבדל המורים על עצמות מהות דבר, ולא יורה על סגולה ולא על מקרה, מפני שאין הסגולה ולא המקרה מן הדברים המקיימים או העצם, וזה שכבר יתכן שימצא הנמצא בסור מעליו המקרה או הסגולה לפי המושכל, ויש שמות הם מסופקים והוא השם הנאמר על שני עצמים, נמצאים משותפים בענין בלתי מקיים מהות כל אחד מהם או על עצמים יותר מהם, כשם אריה שהוא נאמר על החי ועל המת ועל המצויר בכתל, וכבר יאמר על הנראה במראה או במים, אבל אותו

אין לו מציאות כי אם בדמיון ואנחנו דברנו בנמצאים, אלא שהשתוף בין אלה הנמצאים בשם אחד אינו מצד הדבר המקיים עצם כל אחד מהם, אבל מצד מקרה שקרה להם, והוא צורת התואר כלומר תבנית הגוף, וידוע שאין התבנית מקיים עצם האריה האמיתי, כי אם צורתו הטבעית הפנימית שהיא הנפש החיה הזנה והמרגשת, ולא נשתתף בזה האריה החי עם המת, ולא עם המצויר כי אם בשם אריה לבד:

והנה דומה השם המסופק מב' צדדיו לשני השמות הנזכרים דומה למשותף הראשון הגמור האמיתי מצד היותו זה העצם זולת זה האחד באמתות, ודומה למוסכם מצד היותו נקרא בשם אחד עם זולתו, מפני ענין מין העניינים ששיתף ביניהם, שבעבורו נקראו בשם אחד יחד, ומפני התדמותו לאלו הב' שמות נקרא מסופק:

ויש שמות נאמרים בכלל ובפרט, והם כשיקרא מין מהמינים בשם סוגו, בשם כוכב האמור על כל כוכב וכוכב מכוכבי השמים בדרך כלל, והוא גם כן אמור בשם משותף מיוחד פרטי לכוכב אחד מיוחד, והוא כוכב חמה הנקרא כוכב השכל, אשר גלגלו הוא השני אשר על גלגל הירח, והוא כדמות סופר לחמה, ועל כן נקרא כוכב חמה ועל החציר גם כן והדומים לו נאמר שיש לו שם כללי ופרטי:

כללי מפני שכל העשבים לפי מיניהם שמם חציר, ויש מהם אחד מיוחד ששמו ג"כ חציר, והוא שתרגום כרתי ויש שמות שנקראים מושאלים, והם המודים תחילה על עצם דבר, והונח והתפרסם השם ההוא על העצם ההוא, ואחר כך הושאל מהעצם ההוא שהתיישב עליו, בהמידות אל עצם אחר, אלא שלא התישב על העצם. האחר כמו שהתיישב על הראשון, כשם האריה המיושב על אחד ממיני בעלי חיים, ומבני שהוא גבור יקרא הגבור שבבני אדם לפעמים בשם אריה, וכאלה אצל החרזנים והפייטנים אין להם קץ, ר"ל שמשאילים השמות בדמיונות מזה לזה, ויש שמות שנקראים מועתקים כלומר שיורו על ענין אצל העם והוא מפורסם אצלם ואחר כך הועתקו אצל החכמים אל דברים אין הכוונה בהם שווה עם כוונת העם, כשם תפילה שהוא שם בקשה אצל העם, והועתק אל ענין אחד מיוחד בצורה מיוחדת אצל החכמים והנביאים, וכן שם זכר ונקבה ובנים ובנות וכיוצא בהם רבים:

והנה אלה הו' חלקים מכלל השמות המשותפים, וגם כן יש עוד שמות רבים מהם נגזרים ומהם כנויים ומהם תארים ורבים אחרים, אמנם השם הגוזר כגון לבן מלובן, וחכם מחכמה, וצדיק מצדק, ואלה הם מתוארים במה שנגזר תוארם משם התאר, ואמנם התארים הם הם הלובן והחכמה והצדק והדומים להם, והכינוים שהם חלופים, יתכן שיהיו כתבות שלמות כמו אני והוא ואנחנו ואתם והם, ויתכן שיהיו באותיות מחוברות

אל שמות ואל פעולות, כגון חכמתי ומעשי חכמתך ומעשיך חכמתינו ומעשינו וכן חכמתם ומעשיהם, גם בני ראשי בנך ראשך וכיוצא בהם, ויש שקרא אלה הכנויים בשם עשרת הקונים מפני השתתפים לעשרה, ואם תשים הבדל בין זכר ונקבה ויחיד ורבים כמו שתשמע יעלו לי"ב כינויים בהכרח שכן ראוי להשלים כל העניינים הנמצאים בדבור עד לי"ב חלקים כמו שנאמר בחלק ג' מזה החלק שאנו בו עתה, ויש שמות מורכבות הרכבת ספור ועניני השמות משתנים בשנוים רבים, וכבר חלקום המדקדקים לחלקים רבים מאד, ועדין לא הגיעו אל תכליתם ולא יגיעו לעולם שאין להם קץ, ואנחנו רמזנו פה ענין השמות כדי לגלות בו לפנים מה שתשמע בעזרת ה' יתברך:

חלק ק' ענין ב' סימן ב' כולל ענין הפעולות:

מפני שהשם יורה על מציאות עצמיי או מקריי והפעולה אינה לא עצם ולא מקרה אלא ענין מיוחס אל ענין נאמר בה מה שתשמע והוא זה. דע שהפעולה יש ממנה נמצאת בכח ויש ממנה נמצאת בפעל. ויש ממנה טבעית ויש ממנה מלאכתית ויש ממנה מקריית, ואמנם מה שבכח יחלק לשני חלקים קרוב ורחוק, הקרוב הוא שקרוב אל הפעל מאד, והרחוק הוא שרחוק מהפעל, ולפיכך יכנסו עניני קירוב וריחוק עוד בין הקרוב ובין הרחוק כאמרו חומר האדם הרחוק הם היסודות, והקרוב הוא שכבת זרע הנקרא קרי, והאמצעיים הם מה שביניהם:

ואמנם הפעל הוא כאמרך האדם כותב בשעת הכתיבה שאז הוא פועל בפעל, והגלגל מתגלגל בפעל תמיד, ואמרי שאין הפעולה לא עצם ולא מקרה כי אם יחס מתייחס אל הפועל שפועל אותה ואל הנפעל הנושא אותה, והנה אינה עצם שאינה גוף וגם אינה כח בגוף, שאם הוא כח אינו פועל, ואם תאמר היא כח פעול ועומד אם כן היה עצם, רק יתכן לקראתה על פי היחס תאר שבו יתואר הפעל הנמצא בעצם נושאו או המקרה, ואמנם הפעולה הטבעית היא העמציית בין תמצא תמיד בכח המוכן לצאת לפעל, בין תימצא בפעל כגון כבד הגופים המורכבים ברוב הרכבתם ממים ועפר וקלות המורכבים ברוב הרכבתם מאש ומרוח וחמימות האש ולחות המים, ועליית זה למעלה וירידת זה למטה וכיוצא בם, ואלה העניינים גם כן הנמצאים בפעלות הטבעיות יקראו מקריות כמו שיקראו עצמיות כי אינם עצמים אבל קראנום עצמים. מפני היותם מתמידים עם העצמים הנושאים אותם ולא ימצאו בלעדם בפעל כלובן בשלג והשחרות בזפת, וקראנו המקרה הקורה לעצם עת מהעתים, ועוד נעדר ממנו כחום למים וכלחות לדונג וכיוצא בם מקרים עתיים, ואלה הדומים להם הם הפעלות הנמצאות בטבע ונקראו טבעיים

ונמצאו מחויב הטבעיים כאלה המקריים הנזכרים, הקורים לטבעיים בהתהפכות לעתים ונקראו מקריים:

ואולם המעשים המלאכתיים הם הנעשים על יד אדם לבד, וכל באי עולם לא יבראו חומר אחד לא קטן ולא גדול לא רב ולא מעט וגם לא יטרידוהו מהמציאות המוטבע, אבל המלאכה היא דומה בקצת ענין לטבע, שהיא נתינת צורה בחומר בעל מזג, והנה על זה יוחסו הפועלים אל פעוליהם והפעולים אל פועליהם, ויחס הפעולה הוא המשותף לשניהם להתיחס אליה וליחסה אליהם, ומפני שאין פעל בלתי זמן ובלתי מקום, יוחסו גם כן הפועל והפעול והפעל אל זמן ואל מקום, ומפני שאין פעל בלתי ארבע סיבות, והם החומר והצורה והפועל והתכלית, יוחס כל פעל אל ארבעתן, שהוא סיבת מציאותו, וכל אלה העניינים מבוארים בספרי החכמה:

ואולם אנחנו נזכיר פה יחס הפועל אל הזמן לבד עם הפועל והפעול, והשאר יבוקש במקומו וימצא ויובן משם בעיון המשכיל, ונאמר על זה שהפועל הנה יהיה יחיד או רבים, והיחיד נחלק לשני חלקים זכר או נקבה, והרבים גם כן נחלקו לב' חלקים זכרים או נקבות, והמדברים המורים על הפעל יחלקו לג' חלקים, והנמצא המדבר עם הנמצא השומע על השלישי בלתי נמצא לפניהם, והמדבר על עצמו, והמדבר על חבירו פנים אל פנים על עצמו שלחבירו, ויכללו אלו ג' החלקים ג' נמצאים כלליים, והם אנחנו אתם הם, וג' נמצאים פרטיים והם אני אתה הוא, ונקרא אלו כנויים חלקם עוד לזכרים ונקבות ויעלו לי"ב חלקים:

ואם חסר מהם דבר דע שהוא מחסרון הלשון, והנה בלשוננו כשנרצה לייחס פעל שכבר עבר באחת מן הבניינים אל פועליהם יחסרו מהלשון ג' שמות מהי"ב ונכפלו הג', וגם נתייחדו למי שראוי ליחדה אליהם, ונשארו אם כן ט', ואלה הם פעל ראובן אתמול פעל פלוני פעלה אשתו, פעל פלוני פעלו ראובן ושמעון, פעלו רחל ולאה, פעלנו אנחנו אברהם ויצחק, פעלנו אנחנו שרה ורבקה, פעלתי אני יעקב, פעלתי אני בלהה, פעלת אתה יעקב, פעלת את זלפה, פעלתם אתם עמרם ומשה, פעלתן אתן יוכבד וצפורה, אתמול פעל פלני:

הנה הנזכרים ביחס הפעולות הם י"ב, אמנם היחידים הם ו' והרבים הם ו', והנה נכפלו ב' מן הרבים והם פעלו פעלו, גם פעלנו פעלנו, ולא נתיחדו בהם הזכרים מהנקבות כמו שנתיחדו בשאר הרבים, ואם כן היו הנכללים ד' ונעלמו ב' מן הו', ועוד נכפל אחד מן היחידים והוא פ לתי פעלתי פעלתי שלא נתיחד בם זכר מהנקבה, כמו שנתיחד בשאר היחידים, ואם כן היו הנפרטים ה' ועלה הכל ט' ונעלמו ג':

ויש לשונות שחסרו יותר ויש שחסרו מעט ויש שחסרו בשוה, בלשונינו כלומר ט' אבל להוסיף על י"ב לא יתכן, לפי הדבור הטבעי שאין הנמצאים לא יותר ולא פחות, ואלה הם הקונים בעצמם. הוא היא הם הן אנחנו אנכי אתה את, אתם אתן והנה לפי זה הלשון עלו הכנוים י', כי פעלו מעלו שהיו שוים לשנים, התיחד כל אחד ונבדל בין מ' לנ' בענין הם והן, ולואי והיה אפשר להשלים כולם היה דבר מעולה, ויראה ממה שמצאנו אנחנו גם נחנו וגם אני גם אנכי, ולא מצאנו זה הכפל בזולתם, שהכוונה בלשון היתה להבדיל בין הנקראים בהם, ולא נאריך בזה מן נהיה לבוז, ואין טענה מפני שמצאנו אתנה במקום אתן, ולא ממה שבא אתם לנקבות במקומות, כי זה גם כן מכלל בלבול הלשון, או לסוד מן הסודות האחרים:

והנה זה אשר זכרנוהו הוא לפעל שעבר ואמרנו שסובל י"ב לפי חלקי הנמצאים מצד הדבור, ואמנם מפני שהזמן עוד נחלק לעומד ולעתיד, בא הפעל מורה על שניהם, ונחלק העתיד לשני חלקים ולח' דבורים, ד' מהם צווי ומורה פעל עתיד להפעל, וד' מהם עתיד על פועלים והצווי, מפני שהמקבלים אינם כי אם ארבעה והם יחיד נחלק לזכר או לנקבה ורבים נחלקים לזכרים או לנקבות, כאמרך בצוותך להם מצוות ראובן שמור זה הבית עתה או מחר, אבל על עבר לא יתכן לאמר שמור, שכל צווי עתיד ואינו עבר, רק יתכן להאמר לקיים ההוה עתה, אך התחלתו מעת המצוה ואילך או תעמוד או לאו, ואין שום מצוה כי אם פנים אל פנים, והבן זה שהוא סוד גדול מהגדולים שבכל התורה, כי מה שאני כותב פה אינו ריקם מהסוד, שאיני בא להעתיק בחבור זה ספרי המדקדקים, אבל באו העניינים בו לענין הערב אל דבר מוכרח, או מועיל לכוונת החבור, ומזה עוד שתאמר עוד לנקבה שמרי זה הבית בזמן פלני, וכן לרבים שמרו ולרבות שמרנה. והנה עשרת הקונים שהם הכנויים יוסיפו על שרשי השמות או הפעלות, עשרה אותיות בסופן להבדיל בין הקונים בשמות, כאמרך שמי שמו שמה, שמך שמן שמנו שמם שמו שמכם שמכן:

ובפעלים כאמרך פעל פעלה, כמו שרמזתי בם ובכנוים, אלא שהפעלים יחסרו אחד כמו שזכרתי, אבל הכנויים עשרה כמו השמות, ואחר שהתחלתם מן הוא היא תבין סודם, וכן תבין סוד התחלת שלשת הכנויים שלשמות כי סופן לעדות, וכן סוף הצווי בג' מהן ג"כ שמרי שמרו שמרנה, והתעורר מדברי אל השם ותשים מעלת השם המיוחד יתברך, ועוד הפועל מורה על עומד וכן הפעול נעמד, ולא יקרא פועל אלא הפועל בפועל בעת הפעל, ואם פעולתו תמידית בלתי העדר, גם הוא תמידי בלתי העדר, וזה מושכל ראשון, ואם יעדר הפועל והנה הפעול עומד ככתיבת הספר אחר שנכתב, ואע"פ שהפועל חי

או מת לא יקרא פועל, אבל הפעול יקרא פעול כל עוד שהפעל נמצא בו, ואם נעדר פעלו במחיקת אות מהלוח לא יקרא פעול אז, אבל יאמר עליו שכבר היה פעול, אבל אינו עתה פעול בפועל כי אם בכח קרוב או רחוק:

והנה היו הדבורים הנאמרים בפעל ד', והם כאמרך ראובן כותב, לאה כותבת, אברהם ויצחק כותבים, שרה ורבקה כותבות, ותי"ו כותבת באה במקום ה' של מכתבה, והכל שוה בלשון, וכן עוד ענין הפעיל כאמרך הספר כתוב. האגרת כתובה, הספרים כתובים, האגרות כתובות. וגם אלה הם ד' דבורים, ולא יתכן להוסיף עליהם ולא לגרוע מהן כלום, שאם ימצא אחד בלשון ואע"פ שלא ימצאו השאר בין מכלל כל הבנין בין באחת מו' מעלותיו, תוכל לבנותו בכל מקום שתרצה, והנה יש ב' ענינים שהן שרש לכל דבר שיאמר עליו ענין פעל, והם שמות ראשונים לפעל, כאמרך בניין או בניינין שעליהן תבנה כל פעולותיו, עבר ועתיד ועומד והפעל לא יתגלגל על השם העצם שאינו מקבל רבוי ולא סמיכה, אבל יתגלגל על שם התאר ועל המקרה שהם מקבלים רבוי או סמיכה, והכלל שכל שם יחובר לו בסופו אות, אבל לשם העצם לבד לא יחובר לו אות בסופו לעולם, אך יחובר לו מלפניו, וזה ג"כ סוד גדול ודעהו, וכבר ימצא עם העצם נגזר:

והנה שם הפעל נחלק לב' חלקים. אחד מהם הוא שם יחיד ורבים, והשני שם יחידה ורבות, כאמרך קדש קדשים או קדושה קדושות ברגשום השם, כי הרפויים מורים על תאר המתואר באלה ומוצא בם, ומקור הפעל הוא כולל ג' חלקי הזמן, והם היה והוה ויהיה, והוא לבדו כמו זכור או שמור, ויש לו דרכים רבים בכל הבניינים, ואין אדם יכול לפרש ענייננו בטוב, כי מפני היותו מקור היה עניינו נעלם, וכבר יתחברו לפניו ד' אותיות בכל"ם, ולא יתחבר אליו אות אחרת לשמשו, אבל כבר יתחבר אליו ו' השמוש כמו [אסתר ט, יח] ועשה אותו יום משתה ושמחה, וכן יתחבר אליו הא התמיהה, כגון האמר למלך בליעל, ולא יתחבר אליו אות אחרת, וכן יתחברו אחריו כל י' הכנויין, והיותו ד' מדרגות עם בכל"ם, ובהיותו מקור כולל יורה על היות חומר אחד לד' יסודות, והוא משותף בכל"ם והוא מקור להן, וזה ענינו שמור ש' קמוץ הוא מקור, ושי"ן שוא הוא צווי, ומן המקור הראשו, ומן הצווי תמצא שרש כל התיבה, ולא תמצא שום אות משמש עם הצווי, כי אם אות ו' והוא הנוסף, כגון צא ועשה וראה ועשה, וכשתוסיף בכל"ם תאמר בשמור כשמור לשמור משמור, והנה שב להיות ש' מנוקד בשוה בענות ההוספה של ד' אותיות, אמנם בהיות שם ו' השמוש לא ישתנה מקמצותו וכל הא מיתמה לא ישנה המקור אליו בבוא אחריו אות שהגרון מהנמשכים אתו, והנה העתיד כולל ד' ענינים על ד' נמצאים, והסימן שיורה עליהם הוא אותיות אית"ן, וזה ענינים ראובן מדבר על עצמו

ואומר אשמח, ובדברו על חבירו הנסתר אומר עליו לוי ישמח ובדברו לפניו אומר לו תשמח, ובהיותו כולל אחרים עם עצמו אומר נשמח, ואע"פ שימצא עוד אשמחה היא שוה לראשון, וכן ישמחו הוא לרבים, וכן נשמחה וכן תשמחו וכן תשמחי ובן תשמחנה, כל אילו נכללו באית"ן, והנה גם זה היה הדבור ראוי להיותו נדבר על פי הצורה שזכרנו, בין יחיד לרבים ובין זכרים ונקבות עד תמם בזו הדרך, אלא שחסרו מהם מה שתראה, והמשל בזה אני ראובן אלך, אני תמר אלך, אנחנו שמעון ולוי נלך, אנחנו רחל ולאה נלך, יהודה ילך, יוסף ושלמה ילכו, שרה ורבקה תלכנה, יהודה ויוסף תלכו, שמואל תלכו, שרה תלך, שרה תלכי, יוכבד וצפורה תלכנה:

הנה אלה י"ב דרכים. ו' ליחידים ו' לרבים והחסרון שבלשון בם, הם ביחידים ב'. וברבים ב', ואם כן נשארו ח' שלא נכפלו ד' ביחידים ובד' ברבים, וכפי זו הדרך אתה צריך לחקור בשאר הבניינים הכבדים, כמו שראית מזה הבנין הקל אשר העירותיך אליו, כי לא כתבתי זה הענין בזה החיבור, אלא להעירך אל סוד הלשון לפי ההכרח, אשר אי אפשר להשיג מה שיבוא לפנים כי אב בהקדמות כאלה, שהן מוכרחות להקדימן כדי להגיע אחריהן אל הכוונה בחבור והיא ידיעה השם באמת, והשכל מוכיח שאם לא תקדם ידיעת סתרי הדבור להשגה, לא יתכן להיות ההשגה מושכלת המקובלת מהשם שלמה. ואמנם עם ידיעת ההקדמות הנרמזות ההשגה קלה להכירה, אם לא ימנע מזה מונע חיצוני או פנימי או רצון אלהי:

חלק ר' ענין ג'. סימן ו'. כולל דרכי המלות:

כל לשון כוללת ג' דברים אלה, שמות ופעולות ומלות. וכבר ביארנו השנים מהם בקצור כפי ענין כוונת החבור, ונשארו לבאר המלות, שהם דבר השלישי מהם, ונאמר בהם, שהמלות הם הדבורים הנקראים קשר לענייניים המכוונים, והם מקרים ואע"פ שהם הכרחיים בדבור, וזה כי באמרך שם כגון יעקב לא תובן ממנו כוונה לעולם, ואע"פ ששם העצם הוא שרש שהוא מורה על מהות הנמצא ועל עצמותו, ואפילו אם תרכוב כמה שמות העצם יחד לא תובן מהם כוונת ענין, עד שתשתף אל השם פעל, וגם הדברים הרבים צריכים לקשרם במלות או נפרדות או באותיות נקשרות בשמות או בפעלים, כאמרך ראובן שתף אליו פעל אחד כגון יצא. ואמור ראובן יצא והנה מן השם לבדו לא הובן דבר מכוון. ולא מן שתופו אל פעל עד שהוסיף להם דברים אחד או רבים, כגון מן העיר היום, ואז תושלם כוונת הדיבור בהזכירך הכל יחד, כאמרך ראובן יצא מן העיר היום. ואם השם המורה על דבר נמצא לא השלים הדבור לבדו כשלון המלה שהיא מן או מ', כי מן העיר כמו מהעיר, שאינה מורה על שום נמצא. ומכאן תתעורר לדעת שדרכי

המלות הן רבות מאד והן מכוונות מאד זו מזו. וגם תתעורר מכל מה שאמרתי להבין מתוכו מה שאומר מכאן ואילך בע"ה. בחלקים הבאים:
הנה כבר ביארתי לך מה שראוי לבארו בג' חלקי הדבור אשר כל לשון בנויה עליהן לפי עניינו, ושמתי לה החמשה פרקים הנחלקים לה' חלקים ראשונים, בדמות הקדמות כוללות בקצרה למי שיבוא בה' פרקי' הבאים אחריהם הנחלקים עוד לה' חלקים אחרים. והנה כללו אלה החמשה הגדולים שמבוא ב' חלקים קטנים להם, וגם הה' חלקים אלה הגדולים הבאים יכללו עוד י"א חלקים קטנים פרטיים להם. וסימן כלם כח"י. חבר אליהם י' חלקים גדולים ויבוא הכלל חיי"ך, וסימנין כי הוא חייך ואורך ימיך, והשמר לך פן תשכח את הדברים האלה, ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, כי הם דברי אור השכל הראשון, ועל כן יאיר בלבך כוכ"ב מחדש ותכיר שם חשבון מחשבון שם ותחיה בו חיי עד:

חלק ו

החלק ו' סימני אותיות ש'ת' חלקיו ב', ועניניו ב' והתיבה א'ל':
חלק ש' ענין א' סימן א' כולל אותיות השם המיוחד:
כל מי שיש בידו שום קבלה מידיעת השם, ורוצה להשלים שכלו עמה ולהוציא קבלתו מכח מקובל אל כח מושכל, צריך שלא תתבהל נפשו על מה שיראה בספר זה. ואם תתפעם רוח קבלתו יקרא אל יוסף פותר החלומות, או אל דניאל אשר הוא ממינו ויפתור לו חלומותיו, ולא תהיה נפשו עגומה עליו, בראותו דברים עמוקים בתחלת מחשבה, ואם לא ימצא פותר ומתיר קשרים ייגע עד שיבין כוונתי, שאני יודע שאם הוא בעל שכל ועצם מוחו זך ועיין והסתכל בשוה בדרך מכל הדרכים האמתיים, ישיג דעתי וישמח בה מאד. אם לא ישיג דעתי אל ידיעה כפי רצונו ולא כפי דעתו המקובלת אצלו, אלא כפי האמת אם יכול, ולא ישא פנים לקבלתו אם היא בלתי מושכלת כדי שיקשה על קבלתו המושכלת המקובלת מן ה' ומן משה. אבל ימחול על כבוד קבלתו המותחלת. וידחנו מפני קבלתינו המושכלת, ויחשוב שקבלתו גם כן היא היתה אתמול קבלתי גם כן, טרם הולד בלבי עיני השכל, והוא הזמן אשר בו לא ראיתי אור ואם בהיר בשחקים השחקים בשם. ואולם בראותי אור אור השכל, דלגתי בו מענין שפל אל ענין נכבד, והיו לי שתי הדיעות ובחנתי ובחרתי לי הנכבדת, וגם שמרתי הראשונה, וכל המתדמה לי ולדומים לי בזה הענין בדלגו מענין לענין, ובהרימו דגל הענין הנכבד למעלה, יורם נסו ויתעלה דגלו מאת השם, וקורא אני עליו ודגלו עלי אהבה, אל תקרי דגלו אלא דלוגו, ואחר

שהתריתי בך בהתראה קטנה, והזהרתיך על מה שראוי להזהיר עליו בדברים מעטים שבאו במקומות רבים, אחל בסתרי אותיות השם הנכבד והנורא, ואודיעך איזה אותיות הם בע"ה:

דע בני והבן כי אותיות השם הם ד', ונקרא בכללם אותיות ההעלמה, על דרך [שמות ג, טו] זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור. ואמר בקבלה לעלם כתיב כלומר שראוי להעלימו, ועל כן היו אותיותיו אותיות ההעלמה זהו המובן לעם, אבל הנעלם אינו זה, כי לעלם הוא דבור משותף ועניינו האחד הוא ענין ההעלם, והשני הוא ענין המעלה, והוא שאותיות השם ראוי לעלם, כלומר לעלה אותם, והוא כמו להעלם למעלה הראויה. והעד על זה אמרו מיד וזה זכרי, שהורה שהאדם חייב להזכירו וסוד לדר דור מורה שכל דור ודור מתגלגל בשם לפי הזכרת שמו, והפך ההזכרה שכחה, וכבר הזהרתיך ואמר פן תשכח, והרמז [דברים כה, י] תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, שכבר נאמר [שמות יז, טז] כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר, והנה דר מלשון דירה, ועניינו כלל הזמן שהדור דר בעולם ולא נשכח זכרו, שכן כתיב [קהלת א, יא] אין זכרון לראשונים וכו' וכתיב [שם א, ד] דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, אבל השם כבר נאמר [תהלים קלה] עליו ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור, ונאמר עוד בגלוי הסוד [תהלים קמה] מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור, ונגלה יותר באמרו אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור, הורה במלכות ובשם ובמהות, סוד לעולם באמרו מלכותך ושמך ואתה, כי הם ג' מעלות ליחוד הוא ושמו ומלכותו:

וכבר נודע כי שם הוא סימן מורה על מציאות עצם או מקרה, וסוד השם הו"א שמ"ו מלכות"ו, ועו"ד הו"א ש"ם מלכו"ת, סופי תיבות וראשי תיבות ותוכי תיבות הש"ם אמת וכל"ו והאמת מושכל, והאם מושכלת, והש"ם כולו אמת, והאמת כלו שם והמושכל אמת, והסוד הוא זה והבינהו שם מלכות הוא מלכות שם הוא, ובשם יתברך הוא שמו והוא מלכותו בעצמו, ואין זה דבר שידומה אבל הוא מושכל, כי במדומה יפול ציור הרכבה ואין בשם הרכבה, והנה נזכר עוד ג' מעלות להורות בם על סוד הדורות והדור מיוחס לדרים בעולם, והעולם מיוחס לעולם, והמעלות הם זכרו וממשלתו, וכסאו וזכרו נמשך לשמו, וממשלתו נמשכת למלכותו, וכסאו נמשך לעצמו, והדורות נמשכין לעולם ולזמן, ואלה ההמשכות הנזכרות ידועות לכל משכיל מקובל:

והנני רומז סודם לבעלי השכל, אין ספק שהנמשך אחר הממשיך הנמשך פחות ממנו בהיותם משני מינים, אבל בהיותם ממין אחד יתכן היותם שוים במעלה, ואע"פ שאינם שוים במציאות, ומפני היות הנמשך או הממשיך אחד מהג' חלקים, והם נבדל או כח

בלתי נבדל או גוף, נצטרך להכריך בשכל מי נמשך אחר מי מאלו הג', ובדעתינו שהשכל הנבדל מושך ואינו נמשך ודע שהכח הוא האף נמשך אחריו והוא בלתי נמשך אחר אחד מהם, ובדעתינו שה' שהוא הסבה הראשונה לכל המציאות, הוא מחויב המציאות בבחינת עצמו, והוא שכל בעליונה שבכל מדרגות המציאות, ידענו ג"כ מזה שהכל נמשך אחר עצמו, וכל מה שידומה מהתוארים המיוחסים אל עצמו, כולם נמשכים אחר עצמו, אחר שאין בעצמו שום הרכבה, שאם היה מורכב לא היה מחויב המציאות בבחינת עצמו, אבל בבחינת שני חלקי הרכבתו, וכל הרכבה הוא מקרה שקרה לנרכב, וכל מורכב יש לו מרכיב, וכל זה כבר התבאר במופתים בספרי החכמה, ואם כן כל שם שיורה עליו יהיה שם מורה על מציאותו או על הבדל שבו נבדל מזולתו, וזהו מנהג הוראה על העצמים בהבדלים, או יורה על תאר מיוחס אליו, או על היותו פועל, או על מה שידמה שום שלמות בתחלת מחשבה אצל ההמון, אשר אין להם השגה שמציאותו כי אם בקבלה, ואם כן הנה יהיו כל שמותיו נמשכין גם כן אחר השם המיוחד לו, כמו שכל נמצא נמשך אחר מציאותו, ויהיה השם הנכבד והנורא הנקרא שם המפורש לבדו ראשית לו כל שמותיו, כמו שהוא עצמו ראשית לכל העצמים, והוא כלם בפעל, והם כלם עומדים בכחו, ומפני שהשם עקר לזכר, והזכר אינו כי אם בשם ימשך הזכר אחר השם, ומפני שהמלכות עקר לממשלה, שכל מלך מושל ואין כל מושל מלך, תמשך הממשלה אחר המלכות, ומפני שהעצם הראשון עקר לכל עצם, ימשך כסא העצם אחר העצם היושב עליו, ואם היה היושב על הכסא גוף, היה צריך אל כסא שהוא גוף לשבת עליו, אבל ה' יתברך שהוא אינו גוף ולא כח בגוף, אינו צריך אל כסא שישב עליו, אבל אם יוחס לו שם כסא יהיה הכסא ענין בלתי גוף:

ומזה תבין שהכסא ההוא הוא ענין מעולה, ואעפ"כ הנה השם עליו בדמות, והנה ה' נצב עליו [בראשית כח, יג] על הסלם על דרך משל, ואחר שהדבר כן איך יתכן למצוא שם שיורה על אמתת מהות עצמו יתברך שהוא ענין בלתי מושג בשכל, ואיך הושג בשאר השגות שהם למטה מהשגת השכל, ואמנם יורה שמו המפורש על מציאותו, ויורה על הבדלו מזולתו וההבדל ההוא אינו הבדל עצמו מעצם זולתו לבד, אבל הוא הבדל עצמו תכלית ההבדל מעצם זולתו, וגם הבדל ענייני עצמו מענייני עצם זולתו תכלית ההבדל, אשר אין הבדל גדול ממנו, כמו שנאמר בחלק הקטן הבא אחר זה:

ואמנם בזה אודיע בו אי זה אותיות הם שנתיחדו להיותם שם לו יתברך שמו, והוא שנאמר שהאותיות כולן כ"ב, ובחר ה' מהן כשהודיע זה לבעלי הלשון ד' אותיות, ובא להורות בם מציאותו, וראה שלא היה אפשר להורות על מציאותו המיוחד כי אם בשם

מיוחד, וצוה את משרתיו הכהנים לברך בו את עמו המיוחד המובחר משאר אומות, כמו שנבחר שמו משאר אותיות, ואע"פ שכלן הן אותיותיו, כמו שכל האומות הן בריותיו, וכאשר היה הוא מיוחד ושמו מיוחד, צוה להביא הברכה באמצעות שבט מיוחד מכל שבטיו, ואע"פ שכלן שבטיו מיוחדים, וכמו שהכל מיוחד, בחר ברכה מיוחדת, ואם היא משולשת כמו ששמו אחד משולש, וכמו שעמו אחד ומשולש, כהנים לוים וישראל, וכולן ישראל, אבל אין כולם לוים, וכן כל כהן לוי אבל אין כל לוי כהן:

ואחר שהודעתיך זה, אודיעך שאין שום שם פחות מב' אותיות בשום פנים, והנה הם הראשונים הנבחרים מכל האותיות שהם י"ה, ועוד נבחר ו' לשתפו אל השם. ועוד נבחר א'. והנה אלה הד' הם אותיות השם, והם אשר מציאותם בכל, וכל גלגול מתגלגל על שם המיוחד אין בו שום שתוף מאות אחר כי אם מאלה הארבעה, והם הם לבדם אותיות ה' המיוחד, ואחר שהודעתיך זה, שמע מה שאומר בהם בסתריהם לפי הקבלה בחלק זה:

חלק ת' ענין ב' סימן ל' כולל ענין הוראת אותיות ה':

בעבור שהשם נמצא, חיוב מציאות יורו עליו האותיות, אשר מכללם במספרם התחייב במציאות כולם בהכרח, והם כולם יח"ד, ומה שהוא ראשית כל מה שנמצא אחריו, והתחייב מרצונו הוא האלוה יתברך, ועל כן צריך שיורה עליו אות שיורה שם עניינו עם הבאים אחריו, וזהו אות א', כי א' הוא אות נמצא ראשון לכל האותיות במדרגה, ולא יתכן להזכיר אחד מהן במבטא בלתי א', וכל נקוד שמניע אות עמו תנועה א' משותפת, והזכר כל האותיות מופשטות מכל הרכבה אחת אחד, ר"ל מן א' עד ת', עם כל אחד ואחד מהנקודים:

ותאריך בכל אות אריכות מעט, ותמצא שהתנועה התחלתה משתוף א' עם אות ועם נקוד, ואחר צאת הברת האות מן הפה, נשארה הנקודה המשותפת עם א' מתגלגלת בנגון בהארכה בתנועה מתמדת, על דרך משל על הא' לבדה בלי הפסק עתים אלה מנשימה לנשימה, וזה הכרחי לפי מציאות האדם, שאם תפסק ממנו נשימתו אשר היא הסבה הקרובה להיותו קצת שעה, ימות מיד ועל הנשימות, הן סיבות חיותו הקרובות, הורה אות הנשימה שעליה נתלו כל הנשמות על מציאות האלוה שהוא חיי כל חי והוא הסיבה הראשונה לכל חיי החיים כולם, ועליו נתלו כל התנועות מראש ועד סוף:

וידוע שכל ההברות הן ה' מינים במציאות הדבור, אחת למעלה ושמה חולם וציורה נקודה אחת על סוף האות, ואחת למטה ושמה חירק וציורה נקודה אחת באמצע האות, ואחת תלויה בין מעלה ובין מטה באמצע אחר גוף האות ושמה שורק, ואחת למטה מושכת ישרה ושמה קמץ. וציורה קו ישר מסוף האות עד ראשו ונקודה אחת תחת הקו

באמצעיתו. ואחת למטה ושמה צרי, וציורה שני נקודים א' בסוף האות ואחת בראש האות מלמטה, נמצא שכל ה' הברות הן למטה ולמעלה ובאמצע, אלא שהאחד התיחד להיות עליון לבד, והאמצעי התיחד להיות באמצע, וציור למטה נקוד אחד נקרא בשמו ונזכר בהברתו, והג' הנשארים היו למטה, ושאר הנקודים מאלו הורכבו, וזה הענין יושלם במקומו בחלק השמיני בסוד מבטא השם:

ודע שהנשימות אשר לאף הן אלף ורמז זה אלף אלפין ישמשוניה [דניאל ז, י] והוא בגימ' אלף נשימות האף, והנה סודו [בראשית ב, ז] ויפח באפיו נשמת חיים, שרמז בו על גדרו של אדם, והוא על שני דרכים, וכן הם מונים חי מת, והו"א בגימ' ח"י, משכי"ל מ"ת, וכמו שאם תעביר הזכרת אלף מהאות, לא יהיה מציאות לאות הנחשב להזכר, אם כן תעדיר נשימות מהאיש לא יהיה מציאות לחיי. ודע זה ונרמז מה שאמרתי בענין הנשימה שגם היא שמה נשמה בסוף תהלים [קנ, ה] כמאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה שפירשו [דב"ר ב] בו בסודו כל נשימה ונשימה שבך. ועוד נבאר זה יותר מבואר בסוד מבטא השם בענין הנשימות ובכמותן ואיכותן, ובמהות עצמותן בע"ה:

ועל היות א' ראשונה בכל עניינה, ר"ל במערכת אלפ"א בית"א שהיא ראשונה לכל האותיות, ובמערכת מספר האחדים שהיא ראשית לכל המספרים, לפי היותה סימן למספר הראשון, שמצד אחד הוא מספר ומצד אחר אינו מספר, ולפיכך היתה אות א' ראויה להיותה שם לשם, כלומר להורות עליו עם הדבר הנכבד שבכל הנמצאים המיניים והסוגיים, ועוד נודע שהא' היא ראשית לד' מעלות המספר, שהם אחדים שראשם א' בסימן רמוז, ועשרות שראשם יו"ד בסימן רמוז, ומאות שראשם ק' בסימן רמוז, ואלפים שראשם א' עוד בסימן רמוז, והוא חזרה חלילה, ועל כן נקרא האלף אחד, והנה בא להורות בזה שמי שהוא ראשית הוא בעצמו תכלית, והוא מאמר הנביא שרמז בו על מה שאמר [ישעיה מד, ו] ה', אני ה' אני ראשון ואני אחרון, ואשר בא לגלות הוא שהא' היא מאותיות השם, והיא הראשונה בשם העצם שהוא שם אהי"ה, והיא היא מאותיות השם, והיא ראשונה בשם העצם, שהוא שם יהו"ה, והיא אחרונה במדרגת האחדים, והיא ראשונה במדרגה העשרות, כל זה הורה על היותו יתברך ראשון ואחרון, כלומר ראשית שאין לו ראשית ותכלית שאין לו תכלית, הוא ראשית לכל נמצא מאתו, והוא תכלית לכולם, שכלם נבראו בעבור התגלות מעלתו לברואיו, ולפי זה העניין צוה ה' ליחד שמו כל בכור, שהוא מורה על ראשית כח המציאות האנושי, כמו שנאמר [בראשית מט, ד] ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני, וצוה עוד ליחד שמו עשירי, להורות על תכלית מה שאפשר להגיע בו מן המציאות לעדות שהוא הכל, ומפני שמן א' עד י' שהם י' אותיות,

וכולם מיוחסים אל הראשון שנקראו בשמם הכללי אחדים על שם הראשון ששמו אחד, הוצרך להודיע בראש האחדים ובסוף האחדים, שאין לפניהם ראש ואין אחריהם סוף אחדות, ששניהם צריכים להעיד על אחדות השם על פי [ספר יצירה פ"א מ"ג] י' ספירות בלימה שהם אמתת האחדות, ולא היה אפשר אם כן שיהיה שמו בלתי שתי אותיות אלו בשום פנים, והנה היו שניהם במספרם כוללים חצי האותיות, ועל כן היו אותיות נקראים עליהם בסימן עצמם, שהנה בחלקך שתי אותיות לשני חלקים או"תיו"ת, ותשים א' לבדה ואחר כך ו"ת, ועוד יו"ד לבדה ואחר כך ו"ת ותהפך ו"ת אל ו"ת בשניהם הנה תמצא סודם ת"ו א' ת"ו י', כלומר סימן ראשון וסימן אחרון, שענין ת"ו הוא סימן רמוז, כמו [יחזקאל א] והתוית ת"ו, והרמז שם ת" ו יחיה יורה עליו תו של דיו, ת"ו תמות יורה עליו תו שלדם והסוד אותם שבת"ו בל"ב הורה עליהם ת"ו שלדם, ואותם שחי"ו בנפ"ש הורה עליהם ת"ו של דיו והבן זה מאד, וסו"ד די"ו הו"א סו"ד יו"ד, וסו"ד ד"ם הו"א סו"ד יו"ד ה"א ו"ו ה"א, ופירושו גם הוא יוד הוא, אלא שאלו המיתוהו בלבם וכסוהו עם דם הלב, אשר לא מלו הלב עד שהתגלה העטרה הסובבת בו ועודנו ערל, ועברו על מצות ונמלתם את ערלת לבבכם, והפסיד הייעוד הטוב שהוא וערפכם לא תקשו עוד בסוד הקשת, שהוא הסיבה הקרובה הפועלת למציאות האדם, והוא מצד השני הרחוקה מצד החומר, לפיכך התחייבו מיתה אשר הם המיתו בקרבם מי שהיה סבת מציאותם, ואילו החיוהו בנפשם מי שהסירו מלבם ערלתו, וגלו את ערלתו בכח מילתו ומלוהו, ושפכו את דמויו, עד שיכירו מהותו ומצאוהו מת בטבעו והחיו מה שכנגדו, החליפו מת בחי וזולתם המירו חי במת, ומפני היות כל דם ראשית חומר האדם, היה שם כולל השם המפורש מורכב במבטא, ונאמר עוד כי ת"ו א', גם ת"ו יו"ד, מספר ת"ו עולה את"ה, ובאילו הם ב' עדים על השם שהם מעידים עליו ואומרים לו אתה א' אתה י', כלומר אתה ראשון ואת אחרון, והנה אתה בלשון לעז ות"ו שניהם שוים ג"כ במספר. ואחד שהיו אלו ב' האותיות מורים על השם, והם ראש וסוף ליחוד, הוכרחו להשתתף אליהם עוד ב' אחרים אמצעיים, כי מפני שהם זוג אי אפשר להמצא אות אחד לבד אמצעי בעיניהם כי אם ב', ועל כן היו האמצעים ראוים להיותם שם לשם, והם הו"ו, ונקרא חשבונם חשבון עגול ונקרא חשבון א' שרש ראשון לכל חשבון. וחשבון י' חשבון שלם:

וידעתי שתשאלני ותאמר אחר שהדבר כן, מפני מה לא היה שם אהו"י מורה שהוא שם המיוחד, דע שכן היה ראוי אבל מפני שהשם רצה להעלים שמו, כדי לבחון בו לבות המשכילים ולצרוף ולברר וללבן בו כח שכלם, היה הכרח לכסותו ולהסתירו ולהעלימו, והורכב על זה מאותיות ההעלמה, ולא היה נעלם תכלית העלם אפילו המשכילים

בעיינם, אליו לא היו יכולים להשיג ממנו שום דבר, והיא השם נמצא אצלם על דרך מקובל לא על דרך מושכל, אבל היה הכרח שיהיה משוטף בין שתי קצוות כדי להשלים בו שני מיני בני אדם, שנאמר [תהלים לו, ז] עליהם אדם ובהמה תושיע השם, והם שכלים וסכלים אלה בכח עיונם בשם, ואלה בקבלם עליהם שהוא נמצא, והכסילים נאסרה עליהם הזכרתו והם לא יזכירו עוד בשמם, והשכילים הותרה להם הזכרתו שמחו מאד בדעתם דרכיה, כמו שאמר הנביא היו דעו באמת לשמך ולהזכירך תאות נפש, וכן צועקים הנביאים על זכרו כמו שנאמר המזכירים את השם אל דומי לכם, ועוד ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד, ישים את ירושלם תהלה בארץ, וכבר אמר עליהם יומם ולילה לא יחשו, כלומר לא ישתקו מלהזכירו, ואחר שהדבר כן הנה היתה שם סיבה להעלימו וסיבה לגלותו, ואלו היה אהו"י שם קבוע והיה צורך להודיע, שאלה הד' הם האותיות המשמשות עם כל נקוד, היו הכסילים תמיהים ואומרים שזה לא יתכן שיהיה השם מורה על אותיותיו שהם שמשים לזולתם, שלא היו מכירים מעלת זה הענין האמתתי העליון, על כן הצרך לגלות זה בצורות אחרות בלתי מובנות לפתאים ומבנות לחכמים:

ועוד טעם שני מעולה מן הראשון והוא שה' האמתי לא יובן סודו בלתי גלגול, שהוא יורה שכל גלגול מאמתת מציאותו התחייב, וגם לא יודע מבלתי נוקודו הראוי לו, שבנקודו יכיר אדם סוד כל התנועות, ושהוא סבת כל תנועה סבובית או ישרה, וצריך שתמצא בו תנועה סבובית בהכרח להורות על התחייב התנועה סבובית ממנו, וגם צריך שתמצא לו התנועה הישרה כמו כן להורות על שממנו התחייבה גם היא:

והנה לא תהיה הזכרתו שלימה בלתי נגוני הנשימות הידועות לו, שהם יורו על כחותיו, ועל התחייב ממנו כל כח כללי או פרטי שבמציאות, כי זאת ההשגה בכללה היא הנקראת על פי הקבלה האלהית המושכלת ידיעת השם באמת, ואם כן לא היה מורה בשם בעצמו זה כולו היאך היה מורה עליו בשלמות האחרונה, ועל כן בא השם הנקרא שם העצם בכל התורה כלה, בענין מורה על גלגל חוזר חלילה תמיד, וזה סודו יהוה והמשכל יבין. ובא עוד במקום אחד מיוחד בצורה שנית מגולגלת והיא זו, אהיה:

והחכם יכיר שהנה זו הצורה השניה לא באה כי אם ג' פעמים בכל התורה בשם ראוי להיותר בלתי נמחק, גם לא בא בנביאים ולא בכתובים בגזרת שם השם אפילו פעם אחת. ואמנם המקום שבא בו בתורה ג"כ לא בא אלא להורות על היותו סבת הגאולה הכללית, והרמז ה' אלפים וי' פעמים ה' והבן זה:

והוא מה שהורה עליו השם הראשון כ"ב דרכים, האחד י' פעמים ה', וה' אלפים שהם ה' לבד שהאלפים אחדים הם, והשני יציאה מן השם וביאה אל ו' בזמן ה' פעמים י',

וכן השם השני בעצמו דרכו השני בהפוך כזה ה' פעמים ה' אחר עבור ה' פעמים א', ולפי זו הדרך יהיה שם העצם אשר ראשו א' והוא הכ"ל ורמזו ה"ן לה' אלהי הכל שלו, והראשון אשר ראשו י' הוא הכ"ל מצד חבור כל האחדים עדיו, והוא כלל מצד ה' פעמים ו' שהם א"ל, ומצד ה' פעמים י' שהם כ"ל, וישר והפוך יעלה סודו כלל לכ"ל, והוא סוד עץ חיים אשר העלם מבטאו דיי"ן. וסודו זה בא"ת ב"ש ודעהו, וקום משחהו כי זה הוא, וכל עץ יש לו עלי"ך ובם יעלי"ם פירותיו, וכשתשלשהו לשם בן י"ב יהיה סודו כל"ל לכ"ל כל"ל, וכן ה' יתברך שמו ויתברך זכרו לעד, ורמז המספר ד"ם וסודו רו"ח יהו"ה:

והנה זה הוא עץ חיי"ם כפול ד"ם ותמצא רו"ח מרו"ח הוא, והינו נפש אדם הכוללת כל נפש, והנה הורו ה"ו בהתהפכם בשם שהם גלגל מתהפך פנים ואחור, והרמז [תהלים קלט, ה] אחור וקדם צרתני, ואמנם הנה באו בשם הראשון פנים ואחור והיה ו' בנתים מכריע הגלגול של י' ספירות ה' כנגד ה', וענין ו' שהוא בנתים יורה על קיום דבר תמידי נצחי עומד, כענין עמוד שעליו הבית נשען, והוא בדמות [בראשית כח, יב] סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ויהיו מלאכי אלהים עולים ויורדים, מתנועעים סביבו תנועה ישרה בצורה ו' שעמידתה ישרה עומדת בקומה זקופה, ואם כן יורה זה השם שהשם מעמיד העולם, אשר התנועות בו ישרות עולות ויורדות בכח זה השם שסודו י' ספירות, שהם נחלקות לב' חלקים שוים שהם הו"ה, ויורה השני שהוא א' הי"ה אשר הוא המכריע בנתים הוא י', וצורתו עגולה שמורה על תנועה סבובית סביבה, שה' מעמיד עולם התנועה הסבובית, שהוא עולם הגלגלים בכח זה השם, שהוא כולו ספירה אחת ראשונה ושמה רוח אלהים חיים. והיא רוח הקדש, ועל כן נאמר [יחזקאל א] כי רוח החיה באופנים, וכבר נאמר [שם א, יב] במרכבה אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן, וסוד יהיה עם שמה הרוח יגלה לך סוד רוח השם הנכבד, והנה היה השם גם כן בן ב' אותיות. והוא זה י"ה, וכשתהפכהו או תכפלהו תמצא סודו שהוא י"ה י"ה, עתה חבר כל ג' גלגולי השמות בג' ותמצאהו גלג"ל, והיו הרוחנים א' עם יו"ד, שים א' עם ג"ל בכלל ויעלה ד"ל, ושים יו"ד עם ג"ל עוד ויעלה מ"ג, חבר שניהם ותמצא מגד"ל, והרמז [משלי יח, י] מגדל עז שם השם בו ירוץ צדיק ונשגב, והנה ע"ז שוה במספרו עם מגד"ל, חברם יחד ותמצאם קנ"ד, וסודו קדי"ם, והרמז יבוא קדים, והנה יהוה אלהינו יהוה אחד שלשת השמות עולם מגד"ל ע"ז שהם קנ"ד, והסוד נק"ד, ושם סוד הנזכרים למעלה בג' שמות [הי"ה הו"ה ויהי"ה] מיוחדים שהם עקר שם בן י"ב, ועלו אותיות השם ועם א"י עלו י"ב ואלה י"ד, אבל יורו על גלגול השם השלם פנים ואחור, והשם שהוא תאר והוא אלהינו מכריע בנתים. והכל אחד כדמות אהי"ה אשר אהי"ה [שמות ג, יד],

שהיה אשר מלה מכרעת בנתים, וב' השמות הם דבר אחר התאר והמתואר, והמכריע גם כן שם למי שיכיר סודו, ואם תכיר ג' אלפין מהן ותכלול כל אחד יעלה כ"ב ש"ר, וסימניך שכרך הרבה מאד, וסוד אש"ר נ"ר מאי"ר, והסוד כמו באורך נראה אור, והכל בם נ"ר מאי"ר, והמספר דרך השם בארץ והוא נ"ר באר"ץ, והרמז [משלי כ, כז] נר יהוה נשמת אדם שמספרם השגחת נשמה, שהיא בעצמה השגחת השמים, והסוד כמו שנמצאת השגחת השם בכוכב כן נמצאת השגחת השם במח:

ויתגלה לך סודו מסוד וכל שהוא י"ו משולש שיורה על זו"ג משולש, והוא מה שגיליתי לך בסוד האד"ם המתגלגלים שהם ו' פעמים הא שהוא א"ל, ועוד המכריעים הם י"ו, הנה תרבעם זה על זה ותמצא שהם כל"י, חבר אליהם ל' היו כלל"י, וסודו מלך, ורמזו ה' מלך, וידוע שמציאות הא' נזכר הוא כענין הנה, כמו [בראשית מז, נג] הא לכם זרע, ויהיה סוד אהי"ה ה"א י"ה בענין הנה השם, כלומר הנה הוא נמצא, כמי שאומר הנה המלך כחדו ממנו, כי עתה יבקש מכם מה שאתם חייבים לו, והנה הלב והנפש והמאר ומה שנמשך אחריהם, והנה הא הפוך הוא חיצי אהבה, והנה עקר כל אוהב וכל אהוב, ושלשתם כוללים כח אחד שהוא כח אהב"ה, וסוד בה' או והכל יהו"ה י"ה, שים על אהבה עולם ותמצא העול"ם הב"א, שהוא עול"ם אח"ד קטן, והנה עולם אהבה בלא ספק, ועל זה רמזו על י"ה אש"ר הו"א מל"א אלהי"ם, והוא בעצמו יו"ד ה' שהוא יהו"ה, והוא רמז כ"ו כ"ף ו"ו, כי יהו"ה הוא האלהים, והוא הכולל מלאך האלהים, והוא אדני יהוה שהוא אדני אלהים, להורות בם סוד העולם, שהוא כלי האלהים. חשוב אלהי האלהים ותמצא אל"ף ויו"ד כלומר ראשון ואחרון, וחשוב עוד אדני האדנים, ותמצא המעי"ן הכולל מדה כנגד מדה, חברם ותמצא שיו"ב, ודע שהוא לרמז שש"ת ימ"י בראשית, ויוצא מכלל שם בן י"ב מצורף שלם שסוד חציו אינ"ו גו"ף, וסוד חציו הנשאר ולא כח בגוף, והגלגול שמי שית בראשית והסוד שמי נסתר. ברא נסתר. שמי שני יצרים ברא שני יצרים שמי המיוחד והמפורש. ואם תוכל להבין הדרך המופלאה מדיעת השם תדע את השם, חבר שי"ת עם שי"ת ותמצא גלגל השכל את"ך, ורמז [ירמיה טו, כ] כי אתך אני להצילך נאם ה', וחבר שמי שסודו שכ"ל עם בר"א שסודו אב"ר והוא רב"א, ותמצאהו בכ"ל רא"ש והוא רא"ש בכ"ל, ואם תמצאהו בצורה תמצאהו בחומר, וכשתמצאהו בחומר תמצאהו בצורה בסוד נר באש, וכלל הסוד ב' יצרים בחומר ב' יצרים בצורה:

והרי התגלה לך סוד ששת ימי בראשית, והוא סוד [יחזקאל א, י] שש כנפים, בשתים יכסה פנים ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף, שהם הפנים שהם בראש והרגלים שהם למטה. והכנפים אשר ידי אדם תחתיהם שהם באמצע פנים ב', ולהם ז' שערים ידים

שתים ולהם י' ספירות כנגד י' אצבעות הידים רגלים ב', ולהם ג"כ י' ספירות כנגד י' אצבעות הרגלים, ומהם התחייבו כ"ז מיני אדם וכ"ז אותיות:
והנה די"ן תשר"י דין ו' ימי בראשית ועל כן יום ראש השנה הוא יום הדין, ומתגלגלין כף זכות וכף חובה, שסודם ע"ת ק"ק, והיה שד"י מכריע ביניהם, ועוד הסוד מטטרון שד"י שמו, כי יהיה סוד פירושו שדי שמו שדי, והמוכרח תתקע"ד, גם שם מטטרון נער והכל כתר שדי לי, ועל זה תדע שגלגול ה' מעיד על יום הדין, ה' פעמים ה' כ"ה, ה' פעמים כ"ה קכ"ה, וסודם יו"ם הדי"ן, והדיני"ם כהני"ם א' אלף אחד צורה ושם ויחוד:
והסוד שם יחוד מציאה סופי תיבות מד"ה כנגד מציאות הד"ם ודעם, ודע כי חובר אל אות הראשון של שם ו"ד מפני שני עניינים ראשונים, אחד מפני היותם גם הם שניהם במספר י' בעצמו, ושני מפני הוראת ממשלת יו"ד על כל המציאות, אשר ו"ד יורו עליו שהוא ו' קצוות וד' סודות, ואמנם יש לו אחר אלה הב' דרכים רבים, ואלה מהם כתוב י' מל"א, ותמצא סודו מלא"ך, ואמנם הוא האלהי"ם בעצמו כי סודו היה מלא והוא סוד ה"א יו"ד, ה"א שהוא כבו"ד יחי"ד ל"ב, ויהו"ה הוא האלהי"ם, והוא אדני יהו"ה כמו שאמרנו, והרמז עליו מעשה ידי אמ"ן שהוא סימן אל מלך נאמן, הנור"א ורמז ונהורא עמיה שרי, והנה אהיה בלעז שריאו, וממנו תבין צורת דרך אהיה אשר אהיה, ועוד כתוב יו"ד ודע כמה עולה המחובר מן יו"ד, והנה הוא הכ"ל ג"ם הי"ם, וראה עוד כמה עולה המחובר מן ו' ותמצא א"כ, והמחובר מן ד' שעולה י' הרי מספר שניהם א"ל, חברם מן המחובר מן י' שעלה הי"ם, והנה אלהי"ם יוצא מן מחוברי יו"ד והוא א"ל הכ"ל ג"כ, ועוד חבר מחוברי ה"א במרובעם ותמצא יהו"ה, והנה כבר מצאת שיצאו מן י"ה מלא יהו"ה אלהים, והוא הוראת הפוך המדות, כי יהו"ה מדת רחמים, אבל אלהי"ם מדת הדין, כי אלהים הוא דיין, והנה הי"ו אדנ"י גם הנה יו"ד ה"א, והסוד הא' יודי"ן שהן ס' והם יו"ד האי"ן שה"ם ימ"ן הרי הכל סימן נסי"ם, ועל כן היה השם מיוחד ובנוי, ורמזם נקו"ד, ועניינם חסד ואמת יקדמ"ו פני"ך. והנה רמז יו"ם הדי"ן יצא מן ד' מיון י"ה מצד י' פעמים הרי מי"ן, וה' פעמים ה' הרי היו"ד, והנה הכל מן יו"ד ה"י:
והוא הסוד הנקרא כח הדמיוני, וכאשר יצא ממנו הדמיוני יצא ממנו גם כן השכלי, מן סוד י"ה שמ"י, וגם הוא ש"ם היו"ד כמו שזה מי"ן היו"ד, חבר שניהם ותמצא סודם אד"ם שם המי"ן, גו"ף ע"ל צור"ה צור"ה ע"ל גו"ף ושניהם מתים, אך בהשתתף אליהם שם המיוחד שהוא ש"ם החיי"ם, נמצא השם מחי"ה המתי"ם, והכלל יצ"ר הטו"ב ויצ"ר הר"ע הוא שם מחי"ה המתי"ם תתצ"ג חשוב עוד ענין הא' ו"ו ה"א ותמצא חבור כולם

על הדרך הנזכר, עולה ע"ד שהוא בעצמו דיי"ן, ועל כן אמרו רז"ל [אבות ד, כב] הוא עד הוא דיי"ן שסודם ה"א ו"ו הא' ע"ד ודיי"ן:

ואמנם הסוד המבואר מהם הוא הוא, ועל זה נאמר [שמות ג, טו] זה שמי לעולם וזה זכרי לדור, והסוד זה ימש וזה יזכר, וזה על דרך ב' היצרים שמהם השגנו האלהות, שהם משותפים בעליונים עם חומר וצורה, ברמז צדיק ונשגב, המעידים על החומר והצורה בפסוד מגדל עז הרמוז למעלה, ועם התחנונים בעצמם זה דרכם ושתופים, אלא שהעליונים חיים והתחתונים מתים, ובהשתתף כח החיים עם המתים, כי שוים המתים חיים, ומכאן תבין מהו ענין תחיית המתים, ומהו ענין חיי העולם הבא:

ודע שדרכי השם אין להם חקר כי סתריו בלי קץ, אבל אם תרצה להתעלות לפניו בכל יום, ושלא תהיה דומה לחמור הרחים אשר סובב סובב ואינו זז ממקומו, ואע"פ שפעל פעולת הטחינה בתנועתו והוא כלי לזולתו, חמור היה וחמור הוא, ואין לו מכל פעולתו שום מעלה נוספת על עצמו, תצטרך להדמות למשכלים בחכמות, שנפשותם בכל יום מתעלות לפני מי שבראם מתוך ידיעת שמו יתברך, ולפיכך אחתום זה החלק בסוד שם בן י"ב ובהוראתו, וממנו התעורר לידיעת שם בן מ"ב, ולסוד שם בן ע"ב, כי הכל יצא ממקום אחד והכל הולך אל מקום אחד, ודע כי שם בן י"ב היה הכהן מזכירו י' פעמים ביום הכפורים, כנגד י' ימי התשובה וי' ספירות וי' מאמרות וי' דברות, שהכל עתה אל רמז אחד, מתפשט ממציאות למציאות וגם ממעלה אל מעלה ומענין לענין ומסבה לסבה עד הגע הכל לידי שליח דציבורא, שהנה שליחא דציבורא יוד הוא כלומר עשירי הוא והעשירי יהיה קדש לה'. והנה שם בן י"ב עולה למספר זה, בעבור חלקיו השוים שחציים ו' ושלישיהם ד' ורביעיתם ג' וששיתם ב', וכלל חלקיו אלה עם החלק המיוחד שהוא א' עלה הי"א, וסוד י"ב הוא הו"א, הרי הסוד היא הוא, או אמור הוא היא, והכל כ"ח י"ה אחד. וזה דרכם - יהוה יוהה יההו:

וזה אחד מפירושיו - יהיה והוה והיה:

ואמנם יש לו כמה סודות אחרים ואלה מפסיקים לך בו, ובסוד המבטא נגלה לך עוד סוד נקודם בע"ה. כבר נשלמה כוונתינו במה שרצינו להורות עליו בענין האותיות המיוחדות לשם השם, אלא שתהיה מה שעוררנו עליו הכרחי, להיותו בדמות ראשי פרקים, למה שצריך שיודע ממנו כרב העיון השכלי, כדי להגיע בו אל צורת תנועת הדבור:

חלק ז

החלק הז' סימני אותיותיו ת'ש'ר'ק', חלקיו ארבעה, ועניניו ארבעה, והתיבה עפי"א:

חלק ת', ענין א', סימן ע', כולל צירוף האותיות:
זה הכלל הוא קל להבינו, ואע"פ שאין לו מושג לנו, אבל יש לו סוף בהכרח, כמו שיש לכל כתב סוף ולכל לשון סוף בפעל, אבל בכח אין להם סוף, והנה מפני שזו הדרך היא הראשונה מן החכמה המקובלת שבה כדמות כללית, ועל כן כל חלקיה נכללו בשמה הכללי, והוא שם הצירוף האותיות, שהוא בגימ' שבעים לשונות, או נקרא הפוך האותיות שהכל אחד, וידוע שאין בלשונות כי אם הפוך התחברות האותיות ויקרא זה מזג, מפני שבדמותו נמזגו היסודות, וכמו שכל דבור מורכב מאותיות, כן כל מזג מורכב מד' יסודות, וזהו סוד ה' שהוא יו"ד ה"א, כי א"ה וי' מורה על כ"ב אותיות, וד' מורה על ד' יסודות, ואם כן נמצא כל הדבור וכל היוצור יוצא בשם אחד, והוא כ"ו שסודו כ"ו, ומורה על היותו כת"ר תור"ה, וממנו הקשר מפורש, על כן הורה על היות השם המפורש באיברים:
והוא בעצמו דבר יהו"ה, אשר ממנו כל הרכבה וממנו באה הברכה, גם לו משפט הבכורה בברור, והם הם אותיות הברכה והקללה, ועל כן התגלגלו האותיות בפנים ואחור, כמו שכתוב בספר יצירה [פ"ד מי"ב] ב' אבנים בונות ב' בתים, ג' בונות ו' בתים וכן כולם, וזו היא צורתן. א"ב ב"א, אב"ג אג"ב בג"א בא"ג גא"ב גב"א, וכן כל מה שתבנה מהן יגיע אל תכלית כזו, והנה פירוש זה הענין הוא כמו שמוזג יין במים או יין במים, כלומר שמתהפך הראשון לאחרון והאחרון לראשון הסוף לראש והראש לסוף, ואם הזדמן בם אמצעי זוג או נפרד יתגלגל עם כל אחד ואחד עד סוף:
והנה במשולש מפני היותו בונה ו' בתים, והוא המספר שהורה עליו בנין הקרוב שקדם לו בחשבון אותיותיו ותבותיו בכלל, שהיו ד' אותיות וב' תיבות היה ההפוך בכל אות ב' פעמים בראש התיבה, א"א ב"ב ג"ג, והנשאר בכל ב' תיבות הוא הנלחם, כלומר המתהפך ב"ג כנגד ג"ב, וכן ג"א כנגד א"ג וכן א"ב כנגד ב"א, ולא יושלם הצירוף לעולם באותיות בלתי דומות, עד שיהיה הדבור האחרון הפך הדבור הראשון, כגון אב"ג שהוא ראש הצירוף שהיה כנגדו הפוך סוף הצירוף שהוא גב"א, וכן בכל הצירוף וכל צירוף שתצרף כשהוא מאותיות יותר מג', כגון אבג"ד או אבגד"ה או אבגדה"ו או אבגדהו"ז לעולם תתחיל לצרף בו תחלה ג' אותיות אחרונות שבו, ושמור לפי המספר ההוא להשים האות הראשון בתחלה תמיד, עד שיושלם גלגול הג' אותיות, כגון א' מן אבג"ד, וכן אם הם רבים כגון א"ב מן אבגד"ה, או אב"ג מן אבגדה"ו או אבג"ד מן אבגדהו"ז, וכשיושלם גלגול השלש, תעיין בצירוף הראשון שהוא מפתח שלכלם, ותתחיל הצירוף

השני, ותשים הראש לסוף ותמצא כל הדרך ישרה בלי טעות מהלגול הסובב חלילה, ותמצא ד' ראשי צירופים לאבג"ד לפי זו הדרך ואלו הם:

אבג"ד מתגלגל ו' פעמים. א' בראש התיבה:

בגד"א מתגלגל ו' פעמים. ב' בראש התיבה:

גדא"ב מתגלגל ו' פעמים. ג' בראש התיבה:

דאב"ג מתגלגל ו' פעמים ד' בראש התיבה:

וכפי הדרך הזו תעשה לכל הצירופים וכבר הודעתיך דרכי הפוך האותיות כפי מה שמספיק לכוונתינו:

חלק ש' ענין ב', סימן פ'. כולל תמורת האותיות:

התמורה יש לה דרכים רבים, יש מהם מה שתהיה התמורה על צד החליף אות באות באלפא ביתא, כגון יהוה שמתחלף בא"ת ב"ש אל מצפ"ץ, וכללו ש', ועל כן ש' שלש ראשים חקוקה בתפלים, ובעבור שהשם ד' אותיות יורו עוד על מציאותו בש' של ד' ראשים:

ורמז להם ז' ספירות אשר בראש, כנגד ז' שערים וכנגד ג' אבות צורה זו (), וכנגד ד' אמות צורה זו (), והרי סוד שניהם ש"ת, והוא רמז מיוחד ומפורש בחבור שכ"ל עם עפ"ר, והנה התמורות והחלופים יתכן היותם בכל אלפ"א בית"א, כמו שקבלנו על שם יהוה אלהינו יהוה שמתחלף בא"ב ג"ד על כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, וכן בדברי הנביאים [מד"ר יח, יז] שש"ך במקום בב"ל כשדי"ם הוא ל"ב קמ"י, וכן רבים עד אין חקר, וכן בצירוף פאר תחת אפר [ישעיה סא, ג] וכן רבים, והנה הצירוף גלגל סובב בסיבוב קבוע הכרחי, שאין לנטות ממנו ימין ושמאל, כשיכתב בצורה השלמה לבלתי עזוב דבר מכלו, כי כלו סובב מכל צדדיו בסבובים רבים מופלאים בפיאות, אבל התמורה אין לה הכרח קבוע מתהפך ומתגלגל אבל לפי הרצון, והנה תמורת האותיות קרובה מן גמטריא, כי היא דומה לה מצד התמורה שזו וזו תמורה, ועל כן אנו אומרין כל גימטריא תמורה, ולא כל תמורה גימטריא, והנה נבדלה התמורה מגימטריא, מצד שהתמורה היא על דבר קובע מצד אחד, ובלתי קבוע מצד אחד, והקבוע הוא שיתהפך באלפ"א בית"א אחת תחלה הכרית, ובלתי קבוע שיתהפך אחר כן כמה שיתרצה, המהפך להפכו באלפ"א בית"א שנית או שלישית או יותר בדבור אחד, והנה דומא גימטריא לתמורה מצד שלא יזוג גימטריא מהמספר השוה לכל צד, ויבדל מהתמורה שמספרי גימטריא רבים על ענין אחד, ומספר התמורה אינו רק רבים על מספרים רבים, ודע שכל מה שהתקרב דבר אל הצירוף שהוא השרש, הוא יותר מעולה, וכל מה שהתרחק ממנו הוא יותר נחות, ואע"פ

שדרכו יותר רחבה, וכבר מספיק זה המעט שרמזתי בתמורה, לפי זה החיבור, ולפי דעת מי שחובר בעבורו:

חלק ר' ענין ג' סימן י' כולל משקל אותיות:

המשקל הוא שיהיה מספר האותיות שוה בשני עניינים, האחד בחשבון לבד לפי מציאותו כגון אבגד"ה שהן ה' אותיות כנגד ה' האחדים, והמספר של ב' העניינים בהיותו שוה משני הצדדים יקרא ענין שני, כגון השוי הנמצא בין אברה"ם ובין רזיא"ל זה וכיוצא בו יקרא משקל:

והנה זה הדרך שוה לגימטריא מצד אחד, והוא מצד שמירת המספר השוה בחשבון לבד, ואינו דומה לו מצד שוה שומר חשבון מספר האותיות בעצמם, ואין גימטריא שומר זה, על כן בהחליפך ש' בק"ר יקרא זה גימטריא, והחליפך ת"ק בש"ר יקרא זה משקל, וכן כל הדומה לזה הוא ההבדל הנמצא בין גימטריא ובין משקל הנה כבר התבאר זה:

חלק ק', ענין ד', סימן א', כולל גימטריא וחביריו:

דע כי בספר יצירה לא מצאנו כי אם דרך אחת מבואר והוא הצירוף, ואע"פ שנאמר שם [פ"ב מ"ב] חקקן וחצבן שקלן המירן צרפן. ואמנם אמרו חקקן הורה על התחלת הכתיבה בחקיקה, כי כן שם הסופר כלשוניו מחוקק, והוא ענין תקון החומר להכינו לקבל צורה, ואמנם אמרו חצבן הורה על נתינת צורה בחומר, אבל שקלן והמירן הם מה שספרנו, ואולם צרפן הוא אשר באר שם עניינו לבד, וזה מפני שהוא ראשית כלן, וכל מי שקבל הצורה הראשונה הזאת שהיא צורת הצירוף קל עליו לקבל השאר כלן, ומי שלא יקבל זאת ולא שת לבו גם לזאת לא יקבל דבר מן האחרות, כי כולן תלויות בזאת, ועל כן סמך על הראשונה ולא זכר דרכי פרטי חבריה, כי אם בשם הכללי לבד והוא אמרו שקלן והמירן:

ובאמת כבר רמז באמרו כיצד שקלן והמירן, א' עם כולן וכולן עם א', ב' עם כולן וכולן עם ב' חוזרת חללה, וידוע שזו הדרך שזכר היא דרך הצירוף, ואינה לא דרך שקול ולא דרך המרה, ואעפ"כ יחס להם ענין הצירוף, והנה גימ' הוא ענין חשבון שוה במספר שעליו נבנה, כאמרו ארב"ע בגימטריא והוא רג"ע, וכהנה רבות כלן בזו הדרך, כמו אליעז"ר בגמטריא שי"ח, והן כולן ואין להם חקר, ואמנם נוטריקון יוחס אל גמטריא ואל ראשי תיבות, כגון [אסתר ה, ד] יבו"א המל"ך והמ"ן היו"ם [ר"ת יהו"ה]. פעם יקראו זה נוטריקון ופעם יקראוהו ראשי תיבות ופעם יקראוהו גימטריא מפני שתוף שיש ביניהם בעניינים:

והנה רבותינו כתבו דברים רבים מאילו העניינים כענין פס ידא אשר בענין דניאל [ה, ח] על אמרו ולא יכלין כתבא למקרא, ואמרו [סנהדרין כב, א] פלוני אמר בגמטריא איכתוב

להו [שם ה, כה] מנא מנא תקל ופרסין שהוא יטת יטת אידך פוג חמט ואחר אמר אנם אנם לקת ניסרפו, ואחר אמר ממתום ננקפי אלארן, וכן יתכן לחשוב עליהם רבים:
כי הנה האותיות כחומר וההבנות בצורות, על כן יתגלגלו ההבנות על האותיות, והאותיות עומדות במקומן, ולא שנו כי אם סדר תנועתן, כי החומר מתנועע בעצם ומניע את הצורה במקרה, גם הצורה מניעה את החומר בעצם ומתנועע במקרה, ודרכי תוכי תיבות משתמשים בה מעט מפני חסרון חכמה, אבל סופי התיבות יותר וראשי התיבות הרבה. כגון א'ל' מ'ל'ך' נ'אמן' אמ"ן הוא ראשים, לכ"ן הוא סופים. מל"א הוא תוכים. וכיוצא בם הכל כל מה שימצא מזה המין, ואין לי צורך לכתוב מהן יותר מזה, כי לראיה כתבתים לרמז כדמות ראשי הפרקים ואלה לפי הכוונה מספיקים:

חלק ח

החלק ח' סימני אותיותיו ה'ו'ה'. חלקיו ג', ועניניו ג', והתיבה ז'כ'ר':
חלק ה' ענין א' סימן ז' כולל הזכרת השם:
אחר אשר השלמתי ענין הפוך האותיות הכולל, מעתה יתכן לנו שנכתוב מה שאפשר לגלות מסוד הזכרת השם, ודע כי אמתת השם הוא בצירוף הראשון הנמצא בתורה, ואין בו שנוי כי אם בנקוד לבד וסודו י' שמות שלמים נזכרים בשתי צורות, ובכולן האות הראשון עומד ומתגלגל בנקודן:
וחשוב שהנקוד הוא בדמות אותיות והוא בכללו ה' נקודים, והתיבה בת ג' אותיות נזכרת פעמים בלשון זכר ופעמים בלשון נקבה, ואמנם חולם של ה' ראשונה אינו זז ממקומו כלל, ר"ל שלא ישתנה בה כלל בכל ההזכרה, גם ו' מנוקדת פעם אחת בקמץ ופעם אחת בסגול והרמז הוה על הוה. ואתה הוה להם למלך, ויהיה לפי מציאות י' שמות ה' כנגד ה' זכר ונקבה, והנה ה' אותיות מתגלגלות בצירוף ק"כ פעמים, גם ה' הנקודים משונים זה מזה עולה לחשבון ו' מאות, ואם תגלגלה ה' נקודות עם ה' אותיות בכל מה שיוכלו לקבל מן הגלגול יעלה לחשבון גדול מאד:
ואמנם ההזכרה של שם אין גלגולה הראשון הנקרא גלגול השם כי אם הזכרת א', עם כל אות ואות מהשם פנים ואחור כפי הצורה הזאת שציירתיה בעבור חושבי שמו:
צורת הזכרת אלף עם יו"ד פנים ואחור:
אי אי אי אי אי - יא יא יא יא יא:
אי אי אי אי אי - יא יא יא יא יא:
אי אי אי אי אי - יא יא יא יא יא:
אי אי אי אי אי - יא יא יא יא יא:

אי אי אי אי - יא יא יא יא יא:
צורת הזכרת אלף עם ה"א פנים ואחור:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
צורת הזכרת אלף עם ו"ו פנים ואחור:
או או או או - וא וא וא וא וא:
או או או או - וא וא וא וא וא:
או או או או - וא וא וא וא וא:
או או או או - וא וא וא וא וא:
או או או או - וא וא וא וא וא:
צורת הזכרת אלף עם ה"א פנים ואחור:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:
אה אה אה אה - הא הא הא הא הא:

אלה הד' הזכרות הכלליות הם משתתפות בשם המיוחד עם אות הייחוד אשר לא נזכרה בו בתחלה שהיא מכלל השם ולא בחצי השם, כדי שלא יהיה הסוד נגלה לעם, גם חצי השם הנרמז בשם הללוהו שסודו הללו ה"ו שהוא בסודו גלגל הוה וכל גלגל הוה היה יהיה בסוד הללויה שסודו הללו י"ה, שהוא בסודו גלגל היה, ומלת ויהיה כוללת שניהן, וכל הויה מורה על מציאות נצחי בלי הפסד כשהיא לבדה קיימת בעצמה, מבלעדי צרכה לזולתה חוץ ממנה לקיימה, ואם היא נצחית ויש לה סבת מציאות עצמותה, אין ספק שסבתה נצחית, ואם סבתה נעלמת והיא נגלית נצחותה מעידה על נצחות סבתה, ועל כן יתכן לקרוא שמה בשם סבתה, ולהזכיר שם סבת בשמה לכונת הוראה על מציאות סבתה ועל מעלתה, ומפני שיש בהזכרה עניינים גדולים ואם לא יזהר בם אדם מאד יסתכן בה הסתירוה הראשונים:

ואמנם עתה בזמן הזה כבר נתגלה הנסתר מפני שהגיעה השכחה אל התכלית האחרונה, וסוף השכחה הוא ראש ההזכרה, וסוף ויס"ע הו"א סו"ף, ואם הוא רא"ש והסוף שהוא

סוף המלאכים, ועם כל זה הוא ראש, והוא לבדו נקרא מלא"ך כשם האלהים, וסוד אל קנא, וכולל ז' ספירות השם, ועל כן צורת יעק"ב חקוקה בכסא הכבוד הכולל ז' ספירות, וזהו סוד גדול וממנו הבין מהו סוד שתי ותכיר בו גם כן הפכו, על כן יעקב סודו נק"ט: וסוד ישרא"ל לראש"י, זכור מן הנחש ומן מעשהו ונץ קללתו התלויה בראש, גם עקב ותמצא השם השני נוסף, על כן סוף הפסוק הראשון [שמות יד, יט] מאחריה"ם וה' אותיותיו למפרע מהירח, והוא סוד גדול מאד והחבור הד', ודע זה מאד להשיגו, [והשני] ויבו"א בי"ן והוא מורה על האמצעי, וסופו כ"ל הליל"ה, והנה הוא בין ישר בין הפוך בין שוה, והשלישי וי"ט מש"ה מורה על נטיה, וסופו ע"ל המי"ם והנה פעל הירח על כן סודם חסד גם לבנה, ורמז [ישעיה א, יח] אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, ונשארו ג' ספירות יורו על ישות שלשם, והוא ישות משלש מחשבה חכמה ובינה אלה הם סוד היחוד:

והראשון כולל הז' שמות וזה כולל הג' שמות, ואמנם סוד י' ספירות כולל הו' שמות יחד שהם גרזי"ם והם דרכי יהו"ה, וגם סוד ההזכרה בכלל האותיות מספרו עולה השמות א"ש, ולו ד' אלפין הרי רא"ש, והוא סוד אהי"ה אשר אהי"ה, ונרמז בסוד [שמות כ, כ] בכל המקום אשר אזכיר את שמי, והנה [תהלים קיט, קס] רא"ש דברך אמת לרמוז מופלא וכן רבים מאד:

וסוד הצורה הראשונה ראשי"ם והו"א רא"ש האד"ם אשר כולל כל ראש, והוא רמז על עולם השכלי"ם שהוא קיו"ם השמי"ם, ונקרא או"ר לבוש"ו שממנו האו"ר והחש"ך, והעולם השני שסודו של"ג ממנו החש"ך שעניינו שכח"ה, וסוד זכר"י הזכרה, וסוד שמי הוא השכח"ה, זה שמי לעולם זה הוא השכחה לעולם, וזה זכרי לדר דר זהו הזכרה לחש"ק, והסוד זה יזכר לדר דר:

וסוד הצורה השנית לאחרונה, ושתיהן יחד הראשון זה אחרון הפכם האחרון זהו הראשון, כלל"ם האחרו"ן והראשו"ן אחד, וסודו ש"ר שמי"א ש"ר הרצון. מדת"ו פני"ם ואחו"ר:

וסוד הצורה השלישית שמ"י שכ"ל והכל שפ"ע שמ"י פני"ם ואחו"ר הש"ר שמ"ו שמ"י ראש"י משמש"י:

וסוד הצורה הד' בשנית ש' היא ש'. הנה הכל ראש אחד, על כן א' יתר שהוא שר אלף, וזה דרך פרטיהן שר כל. יצר יצרים בחומרים כלומר בכל חומר. ואחר שהודעתיך קצת מזה הכלל, אודיעך סוד תנועת האותיות עם הנקוד אחרי הודיעי אותך סתרי הנקוד הרמוז בשם כולו הנכתב בנקודו:

חלק ו', ענין ב', סימן ב', כולל סתרי הנקוד:

ידוע שסתרי האותיות הם עניינים עמוקים מאד, וכבר נכתבו עליהם סודות הרבה מפורשים בדרכי האותיות דר' עקיבא, ובפרקי הילכות דר' ישמעאל, ובספר הבהיר, ובספר יצירה ובספרים אחרים רבים ממיניהם, וגם קצת מדרכי הנקוד נרמז בספר הבהיר, אך מה שנרמז בספר צחות, ובמאזנים, ובספר השם לבן עזרא, שכתב בם ענייני הנקוד לפי הדקדוק, גם רמז קצת מהסודות ואין לנו צורך להשיבו פה, וגם לא לשנות מה שאמרו אחרים, וכבר חודשו גם כן ספרים רבים על ענין זה מזמן קרוב מאד על פי אנשים חכמים מחוכמים בסתרי קבלת ידיעת השם, ובסומכי על מה שנאמר, באלה הספרים ובדומים להם על ענין הנקוד לא אאריך בו, אבל אגלה לך סתרי הנקוד הנרמז בשם הנכתב בחלק שלפני זה בלבד, ואודיעך אין גלגולו, שאני כתבתי השם בצורה שלא ידע כל אדם לקראה, שאין קריאתה כמו שהיא כתובה בצורת שירה אבל קריאתה בצורת ישרה, ועל כן יספיק לך ברמז שאעוררך אל הקריאה כישרה והיא שסודה כצורת נוטריקו"ן כזה אאאאא וזה היא צורת הקריאה הישרה. וסוד ההזכרה, והיא התחלתה באלף לפי טורה וגם ביו"ד בעצמה לפי טורה כן הזכרתה, כמה וזו היא צורת דרכה כתנועתה כזו יייי, והנה אלף כוללת תחלה על פי התנועה הישרה א"י, ואחר שתשלים כל תנועות האלף בהיותה בראש התיבות, אחר כן חשוב ותתחיל מן י"א ותוליך י' בראש כל תיבה עד תשלום טור י"ה, ובדרך ה"י כן דרך טורי ה', וטורי ו' וטורי ה' עד סופה:

ודע שמפני שהחל"ם הוא כולל במספרו החכמ"ה, וסודו כולל ג' ספירות שהם ג' שמות מיוחדים בשלוש, וסודו שלש אמות [ספר יצירה פ"א מ"ב] שהם שלש מאות שהוא ש', ועמו נשלם חשמ"ל, לפיכך היה עליון על האות, וזכור כי מי שמחל על כבודו וכבודו מחול, והנה חשמ"ל כולל לה' נקודות כאחד, כי למטה ממנו ד' חיות הנקראות בשם אדם לפי צורת, וגם חשמ"ל הנו גם הוא יש לו ענין כולל בדבר, שנאמר [יחזקאל א, כו] ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה והנה חמשה, והנקוד עולה כ"ה חשוב ה' פעמים ה' ותמצאם הרי כ"ה, חמשה חברם הרי שע"ח והם חשמ"ל, וכל ש' היא רו"ח אלהי"ם, והיא חלם, ועוד ח"ת למ"ד מ"ם הרי מדתם חלם, והנוסף הפ"ה חס"ד והכל החכמ"ה דעת"י ראשונ"ה, ובעבור היות חלם מלא הוא הראשו"ן, והו"א סוד החכמה אשר היא ראשונה לכ"ל, היה ראוי להיות הוא הראשון בכל הנקודות שלשם, ואם שם השם הוא שר הפנים כמו שהקבלה מעידה בסוד השלשות המורים על היות הם השלשה בעצמם, וממנו התחיב מציאות הוית הנפש בחומר, אם כן דין הוא להיות מה שכולל הג' שמות הראשונה, הוא המניע התנועה הראשונה אשר היא למעלה מהכל, וזהו סוד

כל, ומפני שחצי ה' מנוקד ונזכר בכל מקום באות הראשונה בקמץ, דין הוא להיות השני קמץ בסוד ד' י"ה, שהרי כל קמץ כדור הוא, ומורכב הוא מן פתח וחרק, וצורת קמץ הוא צורת קו ונקודה, מפני שכל כדור תנועתו סביב נקודתו בצורה זו (), וזהו מה שיורה עליו ציור קמץ, ומכאן למד כי הפתח ראוי להורות על עגול, מפני היותו קו ישר כי ציור כך מפני שלא יתקלקל ציור האות בנקודו:

והנה הדבר המקיף בכל סודו קמץ, והנה כדור מפי"ק מקי"ף, מפיק רצון כלי, ועל זה היה מפיק בה"א של י"ה לעורר על מה שאמרתי על פי שנים עדים, ועל זה היה ראוי לבוא קמץ אחר חלם, כלומר שיתנועע הכדור אחר החכמה, ועל המצא שהחלם מיוחס אל הקמץ לבד מכל הנקוד, וישוב הקמץ בב' יסודות מתדמה אל החלם, והוא בהשתתף אל הקמץ שוא באות אחת, ונקרא בשם חטף קמץ או קמץ חטף, כלומר שמתנועע בתנועה מהרה בתכלית המהירות ואין בכל כדור מי שימהר כמקיף ותנועתו מן כ"ד אל כ"ד ולו ו' קצוות והוא מנוקד, שהוא בעצמו דק והוא קדמנו בכח, והוא דבוק בכרוב, וכל כרוב עץ חיים, והרמז עליו [משלי טז, טז] קנה חכמה מה טוב מחרוץ. קנה חכמה קנה בינה:

ודע כי התנועה המהירה הסבובית היא העצמית, והיא הקודמת שבתנועות בטבע, והנכבדת שבכל התנועות היא תנועת כדור ערבות [חגיגה]. וסימניך סלו לרוכב בערבות ביה שמו ועלצו לפנינו, ורמז השתתפות חלם עם קמץ:

הנה י"ה יהו"ה הוי"ה שזה בא להורות על הכח העליון המנהיג הכל והמנצח הכל והוא כח השם בעצמו, אלא ששב חציו הראשון אחרון ישר, וחציו האחרון ראשון הפוך:

והנה סוד השם נקרא מפורש מצדדים רבים, אחד מהם זה שהוא מצווה לך לעשות ממנו צורות ואלה הם, ישר ההפוך ותדעהו. הפוך הישר ותדעהו:

והצורה השנית שלכל קמץ ממהר שישוב מתדמה לחלם בעת בא שוא גם כן אחר הקמץ בסוד חכמ"ה, ואם אין תנועתו ממהרת אבל מאחרת אינו שב כדמות חלם, אבל עומד כמו שהוא ורמז ענין חלם פועל, וסימניך [בראשית מא, א] ופרעה חולם, וכל פעל שהוא נעמד תחלתו חלם, אבל כל פעול שהוא ועומד קים תחלתו קמץ, והנה בא אחר חלם צרי להשלים סוד חשמ"ל הנרמז, וגם בא אחר קמץ כלומר בא משותף עם כל אחד ואחד מהם בסוד ל' של חלם ובסוד מ' של קמץ, כי ח' לבדו יורה על כולו וכן ק' לבדו יורה על כולו, והנה בא עם פועל צרי עם חלם, וכן שם סודו צרי, ורמז חלם עם קמץ משותפים מולם, ורמז קרבות צרי אל קמץ קמץ בעצמו, רק סודו ועד, הרי עולם ועד, כלומר עקר התנועות הוא כך, חלם לפני קמץ וקמץ לפני צרי, כלומר החכמה הקדמה לכדור והכדור קדם ליצר, אשר הוא החומר באמת, שהוא משותף בכל חומר, וכל יצר

מורכב מב' עניינים שוים תחתונים, כלומר שמתנהגים תחת הקדמונים שקדמו לו, והם כדור ונקודה עליונה אחת, ונקודה תחתונה שניות, ועל זה היה שוה בעל ב' נקודות, ומשתתף עם הפתח ועם הסגול ועם הקמץ, אבל לא עם השורק, ולא עם החרק, ולא עם החלם, ולא עם צרי, וידוע שהפתח משרת לקמץ, וצורת הפתח קו ישר בלתי נקודה. גם תנועתו ישרה כצורת תנועת הפתח שהוא נבדלת, והרמז [משלי כו, יד] והדלת תסוב על צירה, כי צירה הוא הצרי, ועל כן היה שם הפתח פתח גדול, מפני שהוא משרת לקמץ גדול, והסגול היה משרת קטן שהוא פתח קטן לצרי שהוא קמץ קטן כלומר כדור קטן, וכן כל חומר קטן מכל צורה, שכל צורה היא כדור גדול כנגד החומר שהוא כדור קטן, וכן הרב המורה [הרמב"ם] אמר בארבע סבות התנועה, שהן השכל הנפרד המניע את השכל החושק המניע את הנפש המשכלת המניעה את הצורה הכדורית הדבקה לחומר, והורכב השוא משתי נקודות אחת למעלה בדמות חלם, ואחת למטה כדמות חרק, וכשתעין בד' נקודים והם קמץ גדול ופתח גדול וקמץ קטן ופתח קטן ותשתף מציאותם בסימן וספר כתב איש ריבי, שהנה ספר כתב כולל ארבעתם, תמצא שהן ב' קמצין וב' צרין, ואם תהפכם הנה תמצא שהן ב' פתחין וב' סגולין, וזה כולו הוא מפני שההבדל בין ב' הגדולים תוספת נקודה לגדול על משרתו לגדול, ותוספת נקודה אחת ג"כ היא הבדל שבין הקטנים, והיא נוספת לקטן שבשניהם, וזה הפך ממה שקרא לגדולים, וסוד ארבעתם באמת ב' כדורים שהם מורים על ב' מיני צורות, וב' כדורים מורים על ב' מיני יצרים שהם החומרים, ומפני השתתפותם ידמה זה לזה בדבר ויבדל זה מזה בדבר, וכל כדור קטן מוקף הוא בחומר לכדור הגדול אשר מקיף בו מכל צד, ועל כן הנקודה כדמות חומר לסובב העליון המקיף, ויהיה העליון כדמות סוג הסוגים, והתחתון כדמות מין המינים, ואשר ביניהם אמצעיים לשניהם שמות סוגים בערך ומינים בערך בהערכם לעליון ולתחתון, והנה יתקרבו ויתרחקו, יתקרבו לנקודה ויהיו כדמותה, ויתרחקו מהסובב, או יתקרבו לסובב ויתרקו מהנקדה, והנה היו נזכרים ו' נקודות וב' עגולים, וסימן כי רוח עברה ב"ו, והנה כל שמנה יורו על גוף שלם, וכל תנועה היא דלוג נקודות מהנקודה לנקודה, עד שהיו ב' נקודות או יותר מורכבים, ונקראת הרכבתם קו, ונחלק הקוים למינים רבים ולסוגים:

והנה הקו והשטח והגוף בעלי כמות, והנקודה אינה בעלת כמות, כמו האחד האמתי במספר שאינו בעל כמות, והקו יורה על ארך וכן מן א' עד י' כדמות ארך, והשטח יורה על רוחב, וכן מן א' עד י' במרובעם יורו על דמות רחב, והגוף יורה על עמק, וכן מן א' עד י' במעוקם שהוא עגולם יורו על דמות עמק:

וזהו ציור שלשתן:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י:

א ד ט יו כה לו מט סד פא ק:

א ח כז סד קכה ריו שמג תקיב תשכט אלף:

וכלל חיבור האורך הוא הכ"ל, וכלל חיבור הרוחב שכינ"ה, וכלל חיבור העמק בסימן ב"א כ"ה שהם ג"א וכ"ה, הנה סימן הראשונים לכ"ה, והשניים שלנ"ה, והשלישיים גכ"ה, וסימן כלם המשי"ח כה"ן, ורמז [איוב לז, ו] כי לשלג יאמר הוה ארץ והוא סוד בחכמה. כלומר הסובב בחכמה כאמרו [משלי ג, יט] יהוה בחכמה יסד ארץ, וסוד בחכמה הסובב בחללה והכולל את כולן שלשתן יחד לח"ת, וסימן לדר דר, ועל סוד דור שהוא בחלם, וסודו צדיק, ורמזו [משלי י, כה] וצדיק יסוד עולם, הארכתי עד כאן באותיות, להורות כי כל צדיק הוא דור שלם ועמו החכמה, והוא א"כ הנפ"ש וסודו בנפשו, ורמזו [ירמיה נא, יד] נשבע ה' בנפשו, ומן דו"ר שלם תזכור על ג' נקודים הנזכרים, ונשארו עוד ב' לגלות סודם והם חקר עם שורק, והנה הם ב' נקודות אחת בין העליונה והתחתונה, כלומר אחת מכרעת בין חולם שהוא למעלה ובין חרק שהיא למטה, ועל כן צייר השורק בג' נקודות למטה להורות על קשר המציאות, ואם תאמר אין לשקר קושר זה קשר ומהו קשר הוא שש מאות שכולל שק"ר ואמ"ת, הסוד אות שמש שמש מלאך ושד, הוא שמוש פנים ואחור, והוא שמוט רוח אופנים, שמוש רוחני מהכלים וכל העולם עומד על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן:

והסוד הגדול צורת השם שמות הצור, והנם ראש השכל הפועל, ועל כן תדע אשר השכל הפועל הראש שהוא עצם הצורה, ועל כן נברא ראש מהראש והתחיב להיות בינם קשר שהוא שקר ואמת, ואם כן הנה כל קושר אמת, ועל כן היתה התורה לאות והיתה התרה לאות גם הקשרה לאות, כי גלגלי התורה היצרים גם גלגלי היצרים התורה ואין היצרים כי אם מחשבה, וכל מחשבה ספירה בסוד חשבון ומספר, והכל תלוי במספר וחשבון, והעד השכל הכולל היצרים ואם הם ב' יצר יצר הרי שרק, ואם תאמר הם שנים קדומים הרי זה שק"ר, שאינם כי אם קש"ר, ושמם תדעהו מן פ"ר ורי"ש הכוללים באמת י"ד אותיות שהם ז"ז, והנה ח' אחריו ר"ק והוא צרי בעצמו, וכן ש' אחריו רק וגם הוא צרי בעצמו:

והנה כל הנקוד השרשיי הוא חקצחש, והם כוללים ח' נקודים שהם גוף שלם וכדור מקיף בכל והוא אח"ד, ובא ד' להורות על הרכבת ד' זוגות בערות ד' יסודות, גם ד' מהנקודים אין להם קו ויש לחמישי שהוא קו נקודה ועלה מספרם בסודם חצי חמשים שהם כ"ה נקודים, שהם מגלגלי שמים כאשר הם מגלגלי ספרים, גם הם מגלגלי זכר

ונקבה, ומהם תבין אשר כל גלגל זכר ונקבה וכללם הראש אשר גם הוא מתגלגל והוא גלגל מת, גם הוא גלגל תלי אשר הוא מכשף גם הוא כוסף שם, וממנו תכיר מעשה האלהים אשר הוא משכן האלהי"ם המלאך, והבן כל מה שנזכר שכבר רחקתי הענין מאד כדי לעוררך על הסוד בראשי פרקים, וסימנהון של כל הנקודות החמש הוא סוד י"ה, שם היא הוא בסימן נוטריקון, ואחר שהודעתיך זה כלו בקצרה, אודעתיך עוד הצריך להשלים בזה כענין האות והנקוד ואחרי שבקצה הודעתיך מה שכתבתי, ואולי היא אצלך באריכות, הוא שרציתי להעירך מכח תרדמתך החזקה ולהודיעך שמה שאמרתי אינו כטפה מן הים מן הראוי לאמר בו ואני בקצור, ומאשר רמזתי בסימן חסרוני הנקודות תבין, כי שם היסוד הוא היא, וכמו שתמצא שם היסוד בהויה, כן תמצא שם הויה ביסודה, וגם תמצא כח שם פה כח פה שם והכל מתנועע מכח השכינה ומכח הרקיע ובכח המספר, וזה כלו סוד חצ"י השם, ואמנם חצי השם בכל השם והוא סוד השם.

תבין כל זה מסוד מעשה המשכן:

חלק ה', ענין ג', סימן ר', כולל שתוף האות עם הנקוד:

כבר התבאר לך שהאות בחומר והנקוד כרוח המניע את החומר, וההשגה בכוונת המתנועע, והמניע היא בשכל והוא בפעל כרוח וכחומר, והתענוג שמקבל המשיג במה שהשיג היא התכלית, ואלו הן ד' סבות הנמצאות לכל פעל נמצא בפעל, והנה החומר היא הסבה הפחותה מארבעתן. והתכלית היא הסבה המעולה מהן, והפועל קרוב אל התכלית. והצורה קרובה אל החומר:

וזו הדרך כבר התבארה במופתים מושכלים בספרי החכמות המופתיות ועליהם נסמוך, ועל כן לא נאריך בענינים פה, אבל נבאר פה כוונתינו באותיות ובנקודם בכלל לפי קצור זה החבור, ונאמר כי האות באמתת מציאותו הוא פועל אחד, והיה חומרו הקרוב הוא הדיו, ובהיות הדיו בקסת הוא מוכן בכל חלק וחלק ממנו לקבל צורות כל האותיות, שאע"פ שהכנתו גם כן היא לקבל צורות רבות אחרות, או צורות אותיות אחרות בלתי אילו, כולנו אנחנו לא נשגיח עתה לדבר בם, כי כוונתינו לאותיות שלנו לבד ולנקודם וללשונינו, ואין לדיו חלק מיוחד לומר עליו מזה החלק יצויר א' ומזה האחרים וכיוצא בם, אבל החלק שהוא מוכן לקבל צורת אחרת מהאותיות, הוא החלק כמו כן בעצמו המוכן לקבל כל הצורות אחת אחת, אלא שאחר שקבל זה החלק, זו הצורה נשלם בחלק ההוא להקרא אות מורכב מחומר וצורה, ועל כך לא הדיו יקרא אות, אבל יקרא חומר האות, אבל האות מפני שאין לו מציאות בלתי החומר, אין לו שם אמתי, והנה עם כל זה אות הוא שם המין, לא שם האיש לבד, וכל מין כולל אישים פרטים, ועל כן כתת הפעל

צורת אות בחלק מחלקי החומר הדיוני יקרא לו מיד שם פרטי נוסף על השם הכללי, ואז האות בעל ב' שמות שמו האחד הכללי אות מצוי בפעל, ושמו השני הפרטי אלף על דרך משל, ואם כן שמו הפרטי הוא אשר הבדילו מהכלל, והוא אצל הכלל כצורה לחומר במקרה, מפני שהכלל קיים והפרט הווה ונפסד, והקיים הוא העצם וההוה והנפסד הוא מקרה, ר"ל שקרה לו מקרה ההויה ומקרה ההפסד, והפועל צורת אות בדיו הוא אשר הוציא מה שהיה בכח אל פעל, והוא הסופר הכותב בקלמס, והיה העט כמו כלי אמצעי ביניהם, שבו תקן הסופר צורת האות כפי כחו ורצונו:

והתכלית הוא שיבין הרואה הקורא כוונת הכותב, עד שישיג על ידי זה הפעל מה שהיה בלבו, ובעת השיג המשיג דבר נשלמה כוונת הפועל וכבר הגיע אל תכליתה, ואחר שהדבר כן אם לא הושג כוונת הפועל, לא נשלמה כוונתו ולא הגיע אל התכלית האחרונה אשר היא המכוונת באמת, ומפני שתגיע התכלית ההיא, הורה השכל לסופר המשכיל להוסיף צורה על צורה כדי להשלים כוונתו, ולתת כח קרוב וחזק למעיין להבין מהרה כוונתו, והיא ענין התנועה המקרית הנוספת על האות, או אמור התנועה הרצונית, וזה כדי להעתיק מה שהוא חקוק על ספר מהספרים ממקומו ולחקקו עוד בלב המעיין בו:

וידוע שהאותיות אין להם תנועה בעצמם, ועל כן נתן הטבע על פי השכל כחות בכלל הפה, להמציא האותיות במבטא בדמות מציאותם הנמצא בספר, והושמו לאותיות נקודות מורות על תנועתם במבטא בהתעתקם מן הספר אל הפה, ואם כן המתנועעים בעצם הם אותיות הפה, ובמקרה הם אותיות הספר, והשתתף אל זה הכרח מקום התנועות החלקיות, כי לא יתנועע שום מתנועע בלתי מקום ובלתי זמן, וחלקי המקום הם הריחוקים, וחלקי הזמן הם הסבובים הנחשבים הפקודים בשנים ובחדשים ובימים והדומים להם, ומפני הריחוקים צריך אדם לדעת כמה יאריך במבטא כל אות ואות, וזהו סוד ההזכרה, ומפני שאלה כולם הם צריכים ענין ארוך אקצרם במסירת קבלה לבד, ואע"פ שהייתי יכול לתת טעם לכל אות נזכרת, מפני מה תאריך זו כזו או זו יותר מזו או זו פחות מזו, אבל צורת הקבלה מספקת להזכרה כי מי שהוא חכם הוא יבין מדעתו:

ואחר זה עיין מאד בצורת הבטוי בשעה שתרצה להזכיר את השם הנכבד הזה החקוק למעלה בנקודו, קשט עצמך והתבודד במקום מיוחד, שלא ישמע קולך לזולתך, וטהר לבך ונפשך מכל מחשבות העולם הזה, וחשוב שבאותה שעה הפרד נפשך מגופך ותמות מן העולם הזה ותחיה לעולם הבא, אשר הוא מקור החיים הנמצאים המפוזרים בכל חי, והוא השכל שהוא מקור כל חכמה ובניה ודעת, והוא בדמות מלך מלכים אשר הכל יראים ממנו יראה גדולה מאד, והנה יראת המשיג היא כפולה שהיא יראת מעלה ויראת

אהבה, וכשבאה דעתך להדבק בדעתו הנותנת בך דעת, צריכה דעתך להסיר מעליה עול כל הדיעות הזרות, זולת דעתו המשתפים בינך ובינו על פי שמו הנכבד והנורא, ועל כן אתה צריך לדעת דמות מבטאו:

וזהו ציורו כשתתחיל להזכיר אות א' באי זה נקוד שתזכירהו, מפני שהוא מורה על סוד היחוד, אל תאריך בו כי אם לפי שיעור נשימה אחת, ולא תפסיק בנשימה ההיא שום הפסק בעולם עד שתשלים ביטויו, ותאריך בנשימה ההיא המיוחדת כפי שיעור כח אריכות נשימתך האחת ככל מה שתוכל להאריך בה ונגן בא', וגם בכל אות שתזכיר באימה ביראה ובפחד, עד שתוף שמחת הנפש בהשגתה שהיא גדולה, וצורת הנגון בכל אות ואות תהיה בדמות הנקוד, והוא שתהיה בחלם למעלה, וכשתתחיל בהזכרתו תכוון פניך אל פני המזרח לא למטה ולא למעלה, ואתה יושב מעוטף בבגדים לבנים מכובסים טהורים או חדשים על כל בגדיך, או טליתך וראשך מוכתר בתפילין לפני המזרח שמשם האור יוצא לעולם, ולך ה' קצות להניע בם ראשיך, ובחלם תתחיל מאמצע המזרח, וזכך רעיונך ותעלה ראשך עם הנשימה מעט מעט עד שתשלים וראשך למעלה, ואחר שתשלים תשתחוה עד הארץ פעם אחת, ולא תבדיל בין נשימת הא' לנשימת האות הדבק בו כי אם נשימה אחת קצרה או ארוכה, אך בין האות של השם ובין הא' בישרים, אך בין הא' לאות השם בהפוכים יש לך יכולת להנשים ב' נשימות בלי מבטא ולא יותר, ובתשלום כל טור וטור יש לך רשות להנשים ה' נשימות לבד ולא יותר, אבל פחות מן ה' הרשות בידך, ואם שנית או טעית בטור מזה הסדר שוב אל ראש הטור ההוא עד שתאמרהו כראוי, ובדמות החלם נמשך למעלה, נגן בחרק הנמשך למטה ומושך כח העליון להדביקו בך, ובשרק לא למעלה ולא למטה אלא משיכה אמצעית כנגד הפנים האמצעיים. ובצרי תמשיך ראשך מהשמאל אל הימין, ובקמץ מהימין אל השמאל, שלא תוכל לסבלו ואפילו ההזכרה תשמע הדבר בכל אותו להזכיר עוד פעם אחת בדמות רצוא ושוב, שעל דבר זה נכרת ברית, ומה אוסיף להודיעך שכבר ידוע הוא שאם אתה חכם מן הרמוז תבין הסדר כולו, ואם תרגיש בך ששכלך חלוש בחכמה או בקבלה או רעיונך חזקים בהבלי הזמן, אל תזכיר את השם פן תוסיף לחטוא, ודע שבין דף של יו"ד לדף של ה' תוכל להנשים כ"ה נשימות לא יותר, ובלבד שלא תפסיק בנתים לא בדבור ולא במחשבה, וכן בין ה"א לו' ובין ו' לה"א רק פחות מכ"ה, בין דף לדף תוכל להנשים: ואחר שרמזתי לך זה אודיעך ז"ה עוד סוד ה' העגול המעושר, שאם תרצה להתחיל בו לפי הצורות הנזכרות הרשות בידך, והם י' שמות הקדש שלמים, וזו היא צורת אותיותיו ונקודם:

י' מתגלגל בניקודים אבל הו"ה עומדים ונזכרים אחר הזכרת השם יודי"ן מנוקדים והנשימות שוות לראשונה מאות י' לתיבות הו"ה, וכלל השם שוה לטור, והבן זה ממה שכבר נכתב למעלה, הנה כבר קצרתי לך סוד מבטא השם וסדריו בתכלית בקצור לפי הצריך:

חלק ט

החלק הט', **סימני אותיותיו ו'ה'י'ה'**, **חלקיו ד'**, **ועניניו ר'**, **והשם צ'ד'ק'**:
סימן ו', ענין א', סימן צ', כולל קשר כל הכחות בשם:
כבר חשבו חכמים רבים מפני שהלשונות הסכמיות והכתב ג"כ מוסכם וכן הנקוד, שלא יתכן מפני זה שיוכל אדם לשנות חלק מחלקי הטבע הכללי בשים עת מן העתים לא בשם ולא בזולת שם, ואמנם מה שבא מזה נכתוב או בקבלה בא בצורת משל על דרך שיבינו ממנו החכמים מה שראוי להבינו, והוא נמשל, ויחשבוהו הפתאים כפשוטו, מפני שאין בם יכולת להשיג כל דבר על בוריו, כי מפני שבני אדם ג', והם חכמים וסכלים ובינוניים, ולא יתכן למי שכותב דבר להודיעו לאנשי דורו בכלל וגם לבאים אחריו, שיכתוב מה שיכתוב על דרך שתשוה דעת החכם והסכל בו, הוכרח בעל השכל הכותב לכתוב דבר המספיק לכל איש, ברוב כפי מה שהוא, ועל כן היה כח בהסכמה להתקיים, ולפעמים תשתנה על פי רבים, וזו הטענה בעצמה כבר האמנתים אני וטענתיה לזולתי לפי דעתי סוד ה' יתברך, ר"ל שם בן ד' אותיות והמורכבים ממנו:
ואמנם אחרי שקבלתי מהשם מה שקבלתיו, ראיתי שהטענה הנזכרת הביא אל בעליה לטעון חלשת השגת השכל, והיותו חושב שמה שגוזר השכל האנושי כאשר הוא יכול להשיג קצת המושכלות, דין הוא שישיג אלה אשר הדמיון גוזר מניעתם, ואם יחשוב חושב שזה מושג בשכל, ניסרהו ונודיע לו שהשכל האנושי יש לו גבול יעמד אצלו ולא יעברנהו, ואם יחשוב לעבור יתבלבל ותשוב השגתו דמיונית בהכרח, ועל כן אין ראוי להכחיש המקובל התוריי, עד שיבוא מופת מושכל שיכחישנו בהכרח, וזה שכבר כל משכיל שלא יתכן להניא מופת מושכל להכחיש מופת מושכל, כי המפתים המושכלים הם אמת ודבריהם אמת, והם אשר נולדו מתבנית ההקש האמתיות בשני הקדמות צודקות לפחות ובתולדה אמתית באמרך על דרך משל כל אדם חי וכל חי מרגיש, ואם כן כל אדם מרגיש וזה מופת מושכל לא יכחישנו שום משכיל, וכן אם יאמר לך אדם כל לשון מושכל, וכל מוסכם לא ישנה הטבע, ואם כן כל לשון לא ישנה הטבע,

וזה מופת אחר שיתבאר במופת שכל לשון מוסכם אבל היות כל מוסכם בלתי משנה הטבע זה מושכל ראשון ולא יצטרך למופת הנה זה כולו אמת:
אבל מה שהתאמת אצלינו אשר אמרנו עליו שלא עלה ביד אדם על דרך זו זולת הנביא, ולא כל נביא אלא הידוע אשר נזכר עליו זה הכח המופלא הוא שאמרנו, כי בהדבק שכלו המתפעל עם השכל הפועל כן יוליד בו מדע מחודש אצל הנביא שלא היה נמצא בו בפעל כי אם בכח, ובעת התדבקות יצא מה שהיה בכח אל פעל וחדש בו חלק, ודמה זה מצד אחד לשנוי הטבע, מפני שהטבע הוא ברוב או כמה שהוא דומה לכל או לרוב, נוסף בו ג"כ מפני שכלו שכל פועל בפעל דומה לחלק הכולל הכל, ובהיות שכל האדם משכיל כל המושכלות שתחתיו כולל את כלם, ואז יתכן לקבל שפע מכח השפע ההוא, יוכל גם הוא לתת צורה חלקיית בחומר חלקיי, בדמות פעל הטבע המתפעל בהויה ובהפסד בצורה חלקיית קצה זמן, ומפני שהטבע הכללי קיים, יאריכו ענייני פעולותיו החלקיות זמן יותר ארך, ממה שהאריך פעל שכל הנביא, שהוא לא יעמד עמו תמיד, ועל כן ראוי ליחס הפעל ההוא המשתנה על פי שכל הנביא אל מי שיהיה סבה ראשונה לשנוי ההוא שהוא השם, ומפני שהנביא לא ישיג את השם אלא מתוך ידיעת השם, כמו שהפילוסוף השלם לא ישיג את השם אלא מתוך מעשיו, יחסנו אנחנו וכל מי שקדם לנו בהסכמה שוה, זה הפעל האישי המשתנה מדרכי הטבע המיני אל שם השם, ואמרנו שבכח השם עשה הנביא מה שעשה, והשם הוא אחד ושמו אחד, וזה דבר שלא יושג בהרגש ולא בדמיון ולא במושכל ראשון, אבל יושכל אחר מופתים רבים מושכלים, ויש לנו טענות רבות ברורות מקובלות ומושכלות, שהיינו יכולים לאמת בם מה שאמרנוהו על דרך ספור, אבל לא נכתב זה החבור על כוונת כן, אלא שכוונתינו בו לכתוב הענין המקובל והמוסרו בקבלה, ואע"פ שכבר השכלנוהו גם כן שהוא כן, ואי אפשר להיות זולתו אחר שקובל, וגם הושכל, ועל כן נכתוב ממנו המקובל, ואם יזכו גם כן החכמים והמשכילים יבינו, ולא יבינו כל רשעים, והרוצה לבחון יחקור וימצא:
ואחר זה תדע כי הכחות הכלליות אשר בכל המציאות הם י' ספירות בלימה, וסודם י' שמות בסבוב י"ה, והם הנזכרות אשר כתבנום, וידוע כי חצי י' הוא ה' ובחבור מה שקדם אל ה' עמה תמצא י"ה, ובמלואו הוא יו"ד ה"א, והיה הנמצא המחובר הו"ד אות ד' ויהיה הסוד דו"ד הו"א, והנה החשוק הנותן החשק בלב החושק והעד אהוב הו"א, ומפני שבין ב' אוהבים ב' חלקי אהבה שהיא שבה דבר אחד, בצאתה לפעל הורכב השם בב' חלקים, והוא שתוף אהב"ה אלהי"ת שכלית עם אהב"ה אנושית שכלית והיא אחת, כמו ששמו כולל אחד אחד, מפני חבור מציאות האנושי עם המציאות האלהי בעת ההשגה

השוה עם השכל, עד היותו היא והוא דבר אחד, וזהו כחו של האדם שיוכל לקשור החלק התחתון וידבק בעליון, וירד העליון וינשק את הדבר העולה לקראתו, בדמות החתן המנשק את כלתו בפעל מרב חשק אמתי מיוחד לתענוג שניהם מכח השם:

חלק ה', ענין ב', סימן ד', כולל כמות השמות שבם קושרים ומתירים:

הקשר הוא בעצמו הת"ר וסודם שש"ה, ואם כן שמות הקשר ששה, גם שמות ההתר ששה, ועל כן היה אות הקשר ו' בכל מקום, ושמו ו' שהוא ששה ששה, והיסודות אשר בם כל קשר וכל התר הם הג', והם א"ש מי"ם ורו"ח הרי סודם שש"ה, והשמות המופשטות מהחומר והצורה הם ששה הם הנחתמים והחותמים והחתימות אשר כללו ו' קצוות, גם ו"ו אלכסונים, והם שש פעמים יה"ו מצורף, וחסרו מהם ו' האין שהם ל' הרי שלשה. וכן ל"ו אחרונים, הרי לשלש"ה וכלם הרי שש"ה, כי כל ששי"ם הם שש"ה, והכלל כי הששים הם הקשרים והם התרים, ונוספו על אדמ"ה שלש יסודות הנזכרות, ועל כן היו היסודות ד' והם ג"ג כדמות המזלות, אשר בם ההקשר וההתר בתנין ובסודותיו, עד שוב כחו אצל היודע את השם אסור בידו בתוספת ה' על החומר, ובהתגלגלו י"ב פעם שהוא שם בן י"ב וסודו מרבע, והנו אני והו אני והוא אני והו אני והוא והאלפין נוספו לסוד שדי, וכן [תהלים קיח] אנא יהוה אנא יהוה אנא יהוה אנא יהוה הושיעה נא הצליחה נא הושיענו הצליחנו, וזה כולו ראיה על זמן הדרור שהוא זמן הגאו"ת וזמן הקדוש לקדש בו את השם, וכבר נרמז סוד הקשר שם באמרו [שם] אחר ברוך הבא בשם יהוה וכו' ועוד אל יהוה ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, כי זה אסור לפרשו, מבואר פן ילחמו בנו שונאינו בכלי מלחמתינו שהוא סוד השם, כמו שנאמר [תהלים כ, ח] אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יהוה אלהינו נזכיר. המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד וכן [שמואל א יז, מז] כי לא בחרב ובחנית יהושיע יהוה, ומבואר אמירת דוד [שם קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם, לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים, לאסור מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו, וזה סוד הקשר העליון והתחתון שקושר את השם בשם:

חלק י

חלק י', ענין ג', סימן י', כולל איכות הקשר וההתר:

ודע שהיודע את השם צריך שידע שם העצם, שבו נקרא ביום בריתו, ויקשרנו עם השם המפורש אשר הוא גם כן שם העצם, ויש ממנו חלקים ויש ממנו כללים ויש בראש ויש

בתוך ויש בסוף. בראש כעניין [במדבר יג, טז] ויקרא משה להושע בן נון יהושע, שקשר לו כתר השם בראשו, ובתוך כעין אברם שהוסיף לו השם ה' שהוא סוף הכתר, והיה מהשם תוך וסוף, ולאברהם תוך קרוב לסוף. ובסוף אליה שהוא שלם אליהו, וסופו הוא קשר ו' של שם עמו, וכן נביאים רבים, וכפי הצורה הזו צריך לחבר ולהמיר שם בשם ולחדש ענין, לקשור ההתר ולהתיר ההקשר בשמות הידועים, בהתגלגלם עם י"ב מזלות ועם ז' כוכבים ועם ג' יסודות, עד שיתפשט והקושר והמתיר מחומר האסור והמותר, וילבש צורה מחדש בו אסור והתר:

חלק ה', ענין ד', סימן ק', כולל תועלת ההקשר וההתר:

זו היא תכלית התועלת לפי המושכל והמורגש, כגון האדם שהיה בבית הסהר, על דרך משל ביוסף הצדיק ע"ה, ויצא מבית האסורים למלוך, וגבר ומלך עד שאמר [בראשית מה, ט] על עצמו שמני אלהים לאדון לפרעה, שהוא אדון אדניו, ויכול לאסור את אוסריו אשר אסרוהו ולהתיר עצמו, שאין ספק שכבר הגיע בזה התכלית אשר חשק בהא האסור אל מה שבקש מהשם, והנה תכלית התכליות היא התועלת האחרונה, והתועלת האחרונה היא השגת המבוקש האחרון בכל דבר ודבר כפי עניינו:

החלק הי' סימני אותיותיו וי'ה'י'ה' חלקיו ה', ועניניו ה', והשם ל'ב'ר'כ'ה':

חלק ו', ענין א', סימן ל', כולל השגת השכל:

השכל הוא שם לדבר המנהיג הכל, שהוא הסבה הראשונה לכל, והוא שם לדבר הנפרד מכל חומר, והוא הנשפע מהסבה הראשונה, אשר באמצעות השפע ההוא מנהיג הדבר הראשון את השמים המתנועעים, והשמים הם בעלי חומר בלתי משיג, ובעלי צורה מושכלת בלתי משכלת, ובעלי נפש משכלת ומושכלת. והנפ"ש שמקבלת הוא שפע מהנפרד ויקרא שכל דבק בהולי בעל הצורה, והנפש והוא אשר בו תשכיל נפש השמים עצמה, וכל מה שלמטה ממנה, ותשכיל שכלה בעצמו שהוא הנותן לה צורת ההשגה, ותשכיל ממה שלמעלה ממנה מציאות, ושהוא סבת מציאותה וקיומה, ותתעדן בהשגתה עדון מופלא שאינו דומה לדבר ממעדני זה העולם החשוך, ובציורה שמצירת משגת שסבתה נפרד מחומר, והיא בעלת חומר, ואי אפשר לה קיום השגה בלתי חשק להיותה מתדמה אל הנפרד אשר הוא בכל מקום, ויש לגוף שהיא כח בו שתי נקודות בצד אחד, ואחת בצד שני, בשיעור שוה מתכלית הרוחק אשר בין שתיהן, והיא חושקת לקיים עצמה ומציאותה, והשגתה בגלגול גופה סביב, שהשגתה גוזרת לקיים בה כל מציאותה וכל ענייניה בחזרת חלילה, ולהבטל עם המנוחה ואינה יגעה לא היא ולא גופה במהירות תנועתה, שהרי אין לה תנועה בעצמה כלל, אבל אפה המתנועע בעצם,

ועם כל זה אינו מחליף מקומו, ויש לדבר הרבה בזה, אבל אין זה מקום הדברים ההם כי נחלפו מקומותם, ואולם השכל ג"כ עוד הוא שם לסבה הראשונה הקרובה הפועלת לכל מה שלמטה מן השמים, כלומר לכלל הארץ המורכבת מהיסודות וליסודות בעצמם ולכל המורכב מהם, וזו הסבה שמה אצלינו שכינה, גם רוח הקדש או רוח אלהים חיים וכדומה לאלה השמות, ופעם יקרא מלאך, ופעם יקרא אלהים, גם יהוה או אדני או שדי גם צבאות וכן מלאך אלהים ומלאך יהוה, וכבר נודע במופת שהוא השכל הפועל בנפש האדם שכל, והם אם כן ג' מדרגות, ושלשתם עצמות אחת, והם השם יתברך שפעו הנבדל ושפע שפעו הדבק בנפש, והנפש דבקה בו דבוק אמיץ עד היות שניהם גם כן עצמות אחת, והנה לאדם העליון ד' והם נפש ושכל נשפע ושכל נבדל וסבה ראשונה לכל, וכן לאדם התחתון ד' והם ג"כ נפש ושכל נשפע ושכל נבדל וסבה ראשונה לכל, והסבה הראשונה כוללת הכל והיא אחת לכל, והשכלים רבים הנבדלים והנשפעים והנפשות רבות, רק השכל הפועל עצמותו אחת ופעולותיו רבות מצד המקבלים שהם רבים, ומפני שהאדם בעל חומר מחליף צורותיו הפרטיות, התחייב הפרד נפשו מגופו, כדי שתדבק בשכלה הנשפע לה, אשר בו השיגה עצמה וכל העצמים שלמטה ממנה, והשיגה ג"כ מציאות מה שלמעלה ממנה, אבל לא עצמותם, מפני שכל משיג ענין מושג ההשגה, משתפת את שניהם ביותה בפועל להיותם דבר אחד והנה השכל האנושי הנשפע מהשכל הפועל הנבדל, היא מדבקת את הנפש באלהיה, והדבור ההוא הוא סבת חיי הנפש הנצחיים בחיי אלהיה, כמו שנאמר על זה [דברים ד, ד] ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום ונאמר [דברים י, כ] את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע, וזו היא השגת השכל:

חלק י', ענין כ', סימן כ', כולל צורת השגה השכל:

צורת השכל היא צורה מושכלת דקה מן הדקה זכה מן הזכה פנימית מן הפנימית, ומפני רוב אורה וזהרה הבהיר המאיר העולם כולו, נעלמה צורת יפיו כהעלמת צורת יפי אור השמש מעיני נעטלף ומי שעיניו כואבות, ואע"פ שאור השמש הוא הנותן בו ראות לראות בם, כל מה שיגבר אז אורם תכהינה עיניו יותר מפני חולשת עצמה, ואין המונע מצד האור, כי אם מצד חומרם וצורתם חלשים, כן גם הנפש האנושית החכמה, ברצותה לעיין במי שנותן בה אור השכל יחלש כחה מהשיגו, לא מפני שהוא מעלים אורו ממנה, אלא מפני היותה בעלת חומר, ואם לחכמה כך של שכן לזולתה, וכאשר יקרא לעטלף עם אור השמש, ולנפש עם אור השכל, על דרך משל יקרא לכל שכל נפרד בהשתכלו בשכל העליון אשר הוא הסבה הראשונה לכל, והוא האלוה לכל, והוא אשר

המציא הכל יתברך ויתעלה שמו לנצח נצחים, וזה מפני היותו צח מצוחצח בתכלית הבהירות, ואי אפשר להשתכל בו מרוב יפיו אשר אין לו תכלית, ולפיכך לא ישיג עצמו זולתו ולא ידע מה הוא כי אם הוא, וכל מה שאין לו אצל שכלינו תכלית, יש לו אצל תכלית ידועה לו ומקיף בו מכל צד, ומפני היות כל מקיף בדמות צורה למוקף והוא מקיף הכל, ואינו מוקף מדבר שכבר אמרנו שאין לו תכלית, יקרא צורה לכל נמצא, ומפני היות הכל בריותיו והוא בלתי נברא ובלתי נמצא מזולתו, כי לבדו סבה לכל ודבר מחויב המציאות בבחינת עצמו, וכל נמצא זולתו הוא מחויב המציאות בבחינת סבתו, ואיפשר המציאות בבחינת עצמו ונמנע המציאות בבחינת העדר סבתו, אשר הוא הדבר אשר המציא המציאות, יקרא על זה ממציאו או פועל או בורא, וכיוצא באלה השמות אשר יורו על המצאה, וכאשר התבאר שהכל פעלו יאמרו עליו שהכל אצלו כחומר ביד היוצר, וזו היא הצורה הנקראת צורת השכל, אשר שכל האדם יכול לציירה, עם שאר הצורות המושכלות המושגות ממנו, כלומר מענייניו וממעשיו ושפעיו בדרכי הסלולות הידועות, ואשר השתכל במורה הנבוכים אם היתה נפשו במבוכה הוא יסיר מבוכתה ממנה, כי הוא רופא הנפשות החולות, ושומר בריאות הבריאות, אשר הדבר על פי ה' ביד משה, והוא רופא מומחה ורופא חנם ופירושו משה גלה תורת משה על פי השם שהוא צורת השכל:

חלק ה', ענין ג', סימן ד', כולל תואר דבורו עם כל מי שדבר אתו:

הדבור נמצא בג' עניינים ובג' נושאים בכלל, וכמו שנושאים הדבור זה רחוק מזה, כעניין כן הדבור הנשוא בבחינת אמתתו זה רחוק מזה בכל ענייניו:

וג' נושאי הדבור הם הלב והפה והספר, וג' ענייניהם הם האותיות הנכתבות. האותיות הנבטאות. והאותיות הנחשבות, ואשר משתף הדבור לשלשתם הוא שם אותיות, ואשר יבדיל ביניהם הם ג' שמות, ואלה הם הכתב המיוחס לספר הנושאו, והלשון המיוחס לפה הנושאו, והבין המיוחס ללב בנושאו, וסימן שלשתם ג' ראשי תיבות, והם ל"י כ"ל בכ"ר והפוך בכ"ל, וסימן [בראשית כד, א] ה' ברך את אברהם בכ"ל, וסימן הנושאים פל"ס מעגל רגלך, ועוד סימן הנשואים בטח אל ה' בכ"ל לב"ך ואל בינתך אל תשען, והנה כבר נודע ההבדל הגדול שביניהם, ואעפ"כ סובל שיקראו שלשתם דבור, מפני יחס שם אחד שכלל אותם, כן הדבור האלהי הבא לכל מי שדבר אותו או מדבר או ידבר לעתיד, הוא ענין רביעי לנזכרים, והשתתף עמם בשם דבור, מפני שהדבור מורה על הנהגה כי תרגום וינהג ודבר, ונבדל מהם תכלית ההבדל בעצם, ובענין זולת שם הנהגה ומה שיורה עליו שתוף, היות זה הדבור נמצא להשלים בו חפץ ובחירה וכוונה ורצון, וזה גם כן

בדמותו מזה הצד יתכן לשתפם או בכיוצא בזה, שהרי אלה הנושאים זה עניינם לפי הכוונה הטבעית המשותפת עם ההסכמיית בזה:

והנה תכלית ההבדל בין הדבור האלהי ובין האנושי ואפילו בינו ובין הקרוב לו יותר שהוא הבין ומדע שבלב, מפני שזה מקבל וזה נותן, ועוד שזה קבלתו תלויה בחשבו באותיות, וזה בלי אותיות נותן שפעו, ר"ל מבלי שיחשוב האותיות מה שנותן, כי מחשבתו בספירות בלתי מוגשמות, כמו שהוא בלתי בעל גשם, אלא שהלבבות אצלו בקלף, אצלינו שהוא חומר נושא צורות האותיות המצויירות בדיו שהוא חומריהן הקרוב, וכן ה' יתברך הלבבות אצלו כלחות והנפשות כדיו, והדבור הבא להם מאתו שהוא ההשגה בצורות האותיות הנכתבות בלוחות הברית, אשר הם כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, ומכל צד נקראים פנים ואחור, כדמות ההשגה המעיינת פנים ואחור, והרמז על זה אחור וקדם צרתני, ואע"פ שאצל השם אינו דבר מהמינים הנזכרים אצל הלב המקבלו דבור הוא, והעד על זה שהוא מופת אמתי מושכל ומורגש ומקובל היות הדבור המחשבי, שולח אל כל הפה דבור אשר אינו מין דבורו, ולא ישתפם כי אם שם דבור, כמו שאמרנו עם תכלית ההבדל בענין עצמותם, וכן עד שני גם כן היות הדבור המחשבי שולח דבור לכל מכתב באמצעות החומרים והכלים, והוא תתו צורות אותיות לחומר שהוא הדיו, ועל פי היד והעט ושאר האמצעים, ועם כל זה ידענו רוב ההבדל שביניהם, כן בתתו צורה לכל חומר, ידמה בזה לסופר על דרך משל בצד מן הצדדים, ואם כן הדבור הבא ממנו לנפש שהלב חומרה, אם יקרא דבור בשם משותף, אינו רק השגה שכלית על דרך האמת:

חלק י', ענין ד', סימן ב', כולל ההבדל אשר בין המשיגים והמתנבאים:

איני צריך להאריך בביאור דבר זה, מפני ההקדמות שקדמנו לו בענייני ההשגות, וזה שאחר שתדע שכל ההשגה אנושית בכלל בין קרובה לשכל כמושכלת, בין רחוקה ממנו כמורגשת, בין האמצעית אשר ביניהם כמדומה, כלן באות מהשם יתברך, אין ספק אצלי שלא יתרחק משכלך ענין ההבדל אשר בין כל משיג ומשיג, ואעפ"כ אאעוררך על עניינו, ידוע שכל מי שרדף אחר דבר אחד להשיגו והשיגו יקרא משיג, וכל השגה נחלקת לג' חלקים, והיא מורגשת ומדומה ומושכלת, והמורגשת כליה חמשת החושים ידועים, העין והאזן והאף והחיך והיד עם כלל הגוף, והכחות שהם נושאים אותם, הם הראות והשמע והריח והטעם והמשוש וההשגה שמשיגים הכלים הנזכרים הה' עם הכחות הנזכרים הה' היא בכלל נחלקת לה' השגות כלליות, והן השגת הנראה כתפוח על דרך

משל, והנשמע בקולו כשיבקע בכח חזק, והמריח כמהו, והמוטעם כמהו, והממושש כמהו:

והנה אלה ה' השגות בדבר אחד והוא התפוח, גם תהיינה ההשגות האלו בדברים רבים משתנים ומתחלפים אלה מאלה, וההשגה שמשיג הדמיון, שהוא המקבץ אלו הה' כחות במח, היא חזקה בעת בטולם ברדפו אחריה לפי כחו, והיא חלושה כ"כ עתים בעת שהגוף ישן ואינו חולם, ובעת שהגוף ער ברדפו אחר השגה מכל השגותיו, ומפני שאין אדם יכול לצייר כי אם ציורים ידועים לפי טבע האנושות, כשרודף הדמיון להשיג השגה שאינה ממין השגותיו, יחלש אפילו להשיג השגותיו הטבעיות שבכחו, כמי שרודף אחר סוס שאינו יכול להשיגו, ומדלג פסיעות גסות כדי למהר להשיגו, ונופל ומשבר רגליו ואינו יכול לזוז ממקומו, שכבר הפסיד גם כחו הראשון ולא השיג הנרדף, וההשגה שמשיג השכל האנושי גם היא בעלת כחות ידועים, אין בה כח והכנה טבעית להשיג זולתם, גם הם בעלי גבול לפי טבע המושכל הנגלה והנעלם, והמדומה אצל הדמיון המדמה הוא פעל הדמיון בעצמו, וגם ממנו מתפעל כח הדמיון שהוא המדמה, וכן המורגש אצל ההרגש, המרגיש הוא פעל ההרגש בעצמו, וגם ממנו מתפעל כח ההרגש שהוא המרגיש, וכן המושכל אצל השכל, המשכיל הוא פעל השכל בעצמו, וגם ממנו מתפעל כח השכל שהוא המשכיל:

ואחר זה תדע שמדרכי ההרגש תכיר דרכי הדמיון, ומדרכי שניהם תכיר דרכי השכל, ומפני שההרגש חיצוני פעולתו קלה להשיג, שגם פעלו חיצוני, ומפני שהדמיון פנימי ופעלו ג"כ פנימי הנה הוא קל להשיג מצד רדיפתו ותנועתו המהירה, וכבר מצד שלא ישיג מורגש או מושכל שהם לבדם, וכל מה שהוא ממינם עקר המציאות האמתי כלו, והדמיון אינו משיג שום מציאות אמתי לעולם, אבל הוא חמור גרם רבץ בין המשפתים, פעם טעה למורגש ושומר מציאותו מה שהשיגוהו החושים, ופעם נוער למושכל ושומר מציאות מה שהשיגו השכל, ופעם בודה כל דבר מלבו ואין שום מציאות לפעלו, ואע"פ שחושב שכל מה שהשיגו הוא לבדו האמת, ואין אמת זולתו, וזו ההשגה המדומה השלישית היא מטעה ומשבשת כל השגה אמתית נמצא והיא, ובהבטל ההשגה המדומה הנזכרת השקרית, ובהמחות זכרה מלב המרגישים והמשכילים, יבולע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים, וחרפת עמו יסיר כי פי ה' דבר. כלומר סוד השכל נגלה אחר העלמו, ומכאן ואילך צא וחשוב ותראה בשכלך, כי מעלת המשיגים ויתרונם זה על זה הרבה וחזק מאד כפי כח כל איש ואיש, וכפי חוזק רדפו אחר השכל לפי דרכיו, שאחר שהוסר המונע השיג כל אחד ואחד נשמה יתירה, וחיה וחיי הגדול

והקטן שוים בנצחות, ונבדלים במעלה, כי מעלת הרודפים הנבואה גדולה ממעלת הרודפים החכמה, ומעלת הנביאים המדברים והמחברים גדולה ממעלת הנביאים המתעצמים בנבואה, והנשלחים מעולים מהם, והמשגים חלקי שום טבע כדי לאמת שהשם שלחם מעולים מכלם:

חלק ה', ענין ה', סימן ה', כולל ציור הכרח השפע המניע לדבר ולחבר:

שם שפע הוא שם מוסכם בלשון, לאמרו על דבור ענין נכבד, ואפילו על רבוי ענין יסוד מהיסודות, באמרו [דברים לג, יט] כי שפע ימים ינקו, ועניינו הוא כענין מי שיש לו תוספת מעלה בעצמו או בענייניו כלם או בקצתם, והוא שם דומה לשם נתיבות ג"כ, מפני שהנדיב בהיות לו ממון נוסף על צרכו יכריח רבים להשפיעו בידם, וכבר ימצאו בשפע קצוות ראשונות, אחת בתכלית ראשונה ואחת בתכלית אחרונה כנגדה, ולהם אמצעיים ביניהם, מתרחקים מזה הצד ומתקרבים אל שכנגדו, וכן מתקרבים לזה ומתרחקים ממה שהוא כנגדו:

והמשל בזה המלך והעני האחרון שבכל מלכותו, כי המלך בתכלית העושר והעבד שהוא העני האחרון הוא בתכלית העניות, ומהמלך נשפע עושר להשיר איש, והאיש לאיש והאיש לאיש, עד הגיע השופע הטוב לידי אדון העבד, ומאדניו יגיע לעבד שיפרנסהו, ומן העבד לא יעבור שום שפע לזולתו, שאין לו אלא צרכו ההכרחי לחיות בו, ולפי זה המציאות המצויר במשל העושר קרה לכל נמצא מהשם על האדם, והשפע המושכל נשלם בשפע האדם, ר"ל בשכלו אשר קבל, הבא מן הנפרד שהוא ס וף הנפרדים, והשפע המוגשם התחיל מן הגלגל המקיף בכל, ונשלם בשמימיים בגלגל הירח, ובארציים באדם, ועל זה היה העולם נחלק לג' חלקים, למושכל כולו נפרד, ולמושכל בלתי נפרד לעולם, ולמושכל אמצעי ביניהם קצתו נפרד וקצתו בלתי נפרד, ומפני שכל מי שנמצא השפע אתו טבעו גוזר שישפיעהו על המוטבע לקבלו, כשאין מונע בין המשפיע ובין המקבל, כדמות האש בנערת שיכריחהו בהדבק בו לקבל כחו עד שישוב אש כמהו, גזר טבע השכל האלהי שישפיע שכל על נפש הנביא, שהיא הכח הדברי, בהדבקו בו, והדברי ישפיע על הדמיוני, והדמיוני ישפיע על הדברי החיצוני, ועל כל מקומותיו, וההשפע ההוא בהרבותו יכריח מקבליו כשלא ימנעום מונעים לקבל ממנו, וכמו שהכריחם לקבל כן יכריחם לתת, אם אין להם מונעים, עד הגיע כל חפצו עד סופו, כחפץ המלך הנזכר בשפעיו, שרצה להשפיע ממונו על כל האמצעיים, עד הגיע ממנו החלק הקטן ההוא אל העבד, שגם הוא חי משפע ממון המלך, אלא שהתענוגים יחסרו וימעטו בירידת המעלות ויתעלו בעלייתם, ומפני היות האדם מורכב מכחות הרבה, יתחייב

שיראה השפע בשכלו, והראות ההוא יקרא בשם השגה שכלית נחשבת, וידלג השפע עוד לדמיון, והתחייב שהדמיון ישיג מה שבטבעו להשיג, ויראה מה שיראה בדמות גשמות מדומה רוחני משותף, ויקרא הכח ההוא איש או מלאך או כיוצא בם, ומפני שנראה להמון שהמוזג במורגש, יותר ראוי להסמך עליו מהמושג במדומה, המשותף עם המושכל, הוצרכו הכתובים להעיד שהנבואות כולן מורגשות:

והנה יהיה הדבר המושכל באמת מעולה מכל מושג, אבל אי אפשר לאמת דבר בלתי שתוף לפי טבע כל אדם, כי שלשת ההשגות דומות בענייניהם לעניין החומר והצורה, כי ההרגש חומר לדמיון והדמיון חומר לשכל, וכבר יעבור הדבר הנשפע למורגש בקצת העתים, ולפי רבוי השפע יכריח השכל אדם המדבר, הסופר לדבר ולחבר, לפי הזמן ולפי המקום ולפי הדור ולפי הנביא, המתענג בהשגת צורת הנבואה:

הנה כבר סיימתי לחבר לך מה שהכריחני השפע הנזכר הנכבד לדבר בו, ולכתבו בקצור כפי כחי וכפי מעוט שכלי, ורוב מונעי מהשגת השכל, וכללתי כל העניינים בי' חלקים גדולים, ועלה מספר החלקים הקטנים ל"ח, ועלה מספר ענייניהם ל"ח, וסימנו באותיות ל"ח, וסימן כלל שלשתם מד"ע, ועוד עשרה חלקים גדולים לסימן עדי"ם, וספרי מעיד על מדע"י שהוא חצי שמ"י, וזה סימן שלשת הדרכים יחד:

אבגד"ה, וזחט"י, כ"ל, מנסע"פ, צק"ר, ש"ת:

תשר"ק, הו"ה, והי"ה, ויהי"ה:

אבגד"ה, אבגד"ה, א"ב, אבגד"ה, אב"ג, א"ב, אבג"ד:

אב"ג, אבג"ד, אבגד"ה:

אברהם ספרדי בן שמואל אבו אלעפיא זצ"ל:

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה: